

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

YASAMA DÖNEMİ

28

YASAMA YILI

2

SIRA SAYISI: 111

**Balıkesir Milletvekili Mustafa Canbey
ve Ankara Milletvekili Zeynep Yıldız ile
93 Milletvekilinin Dışişleri Teşkilatını
Güçlendirme Vakfı Kanunu Teklifi (2/2139)
ile Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu**

Not: Bu Sıra Sayısına; elektronik ortamda
<https://www.tbmm.gov.tr/yasama/komisyon-raporlari>
internet adresindeki sorgu sayfası üzerinden erişilebilmektedir.

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

İÇİNDEKİLER

Sayfa

• 2/2139 Esas Numaralı Teklifin	
- TBMM Başkanlığına Sunuş Yazısı	4
- Katılma Yazıları	6
- Genel Gerekçesi	7
- Madde Gerekçeleri.....	7
• Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu	9
• Muhalefet Şerhleri	17
• Teklif Metni.....	88
• Plan ve Bütçe Komisyonunun Kabul Ettiği Metin.....	88

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Kanunu Teklifimiz ve gerekçesi ekte sunulmaktadır.
Gereğini arz ederiz.

<i>Mustafa Canbey</i>	<i>Zeynep Yıldız</i>	<i>Nilgün Ök</i>
Balıkesir	Ankara	Denizli
<i>İbrahim Yurdunuseven</i>	<i>Ali Özkaya</i>	<i>Mustafa Arslan</i>
Afyonkarahisar	Afyonkarahisar	Tokat
<i>Mahmut Rıdvan Nazırlı</i>	<i>Mehmet Uğur Gökgöz</i>	<i>Kemal Çelik</i>
Elâzığ	Isparta	Antalya
<i>Tamer Akkal</i>	<i>İsmail Erdem</i>	<i>Adem Korkmaz</i>
Manisa	İstanbul	Burdur
<i>Hasan Turan</i>	<i>Cevahir Asuman Yazmacı</i>	<i>Hasan Arslan</i>
İstanbul	Şanlıurfa	Afyonkarahisar
<i>Cevahir Uzkurt</i>	<i>Fehmi Alpay Özalan</i>	<i>Rümeysa Kadak</i>
Niğde	İzmir	İstanbul
<i>Hasan Çilez</i>	<i>Jülide Sarıeroğlu</i>	<i>Hüseyin Altınsoy</i>
Amasya	Ankara	Aksaray
<i>Havva Sibel Söylemez</i>	<i>Harun Mertoğlu</i>	<i>Durmuş Ali Keskinkılıç</i>
Mersin	Rize	Karabük
<i>İbrahim Eyyüpoğlu</i>	<i>Ömer Özmen</i>	<i>Mustafa Savaş</i>
Şanlıurfa	Aydın	Aydın
<i>Yaşar Kırkpınar</i>	<i>Erol Keleş</i>	<i>Mehmet Şahin</i>
İzmir	Elâzığ	Kahramanmaraş
<i>Rabia İlhan</i>	<i>Cem Şahin</i>	<i>Yıldız Konal Süslü</i>
İstanbul	Karabük	İstanbul
<i>Osman Zabun</i>	<i>Radiye Sezer Katırcıoğlu</i>	<i>Süleyman Şahan</i>
Isparta	Kocaeli	Yozgat
<i>Tuğba Işık Ercan</i>	<i>Necmettin Erkan</i>	<i>Meryem Göka</i>
İstanbul	Kırşehir	Konya
<i>Ahmet Fethan Baykoç</i>	<i>Sayın Bayar Özsoy</i>	<i>Mustafa Alkayış</i>
Ankara	Kayseri	Adıyaman

<i>Turan Bedirhanoglu</i>	<i>Ersan Aksu</i>	<i>Faruk Kiliç</i>
Bitlis	Samsun	Mardin
<i>Seydi Gülsoy</i>	<i>Cüneyt Aldemir</i>	<i>Yusuf Ahlatcı</i>
Osmaniye	Tokat	Çorum
<i>Fatma Öncü</i>	<i>İbrahim Ethem Taş</i>	<i>Ceyda Bölünmez Çankırı</i>
Erzurum	Antalya	İzmir
<i>Cemil Yaman</i>	<i>Ziya Altunyaldız</i>	<i>Ahmet Kiliç</i>
Kocaeli	Konya	Bursa
<i>Ali Taylan Öztaylan</i>	<i>Mustafa Oğuz</i>	<i>Murat Baybatur</i>
Balıkesir	Burdur	Manisa
<i>Mesut Bozatalı</i>	<i>Tahir Akyürek</i>	<i>Emre Çalışkan</i>
Gaziantep	Konya	Nevşehir
<i>Nazım Elmas</i>	<i>Mustafa Hulki Cevizoglu</i>	<i>Muhammet Müfit Aydın</i>
Giresun	İstanbul	Bursa
<i>Selami Altınok</i>	<i>Mehmet Emin Öz</i>	<i>Yakup Olgöz</i>
Erzurum	Erzurum	Muğla
<i>Ertuğrul Kocacık</i>	<i>Hakan Aksu</i>	<i>İsmail Çağlar Bayırcı</i>
Sakarya	Sivas	Kütahya
<i>Mehmet Demir</i>	<i>Orhan Yegin</i>	<i>Yahya Çelik</i>
Kütahya	Ankara	İstanbul
<i>Ejder Açıkkapı</i>	<i>Mehmet Akif Yılmaz</i>	<i>Çiğdem Koncagül</i>
Elâzığ	Kocaeli	Tekirdağ
<i>Veysel Tipioğlu</i>	<i>Abdurrahim Fırat</i>	<i>Kaan Koç</i>
Kocaeli	Erzurum	Ardahan
<i>Bünyamin Bozgeyik</i>	<i>Ercan Öztürk</i>	<i>Rukiye Toy</i>
Gaziantep	Düzce	Sivas
<i>Mehmet Galip Ensarioğlu</i>	<i>Şahin Tin</i>	<i>Ümmügülşen Öztürk</i>
Diyarbakır	Denizli	İstanbul
<i>Mustafa Yavuz</i>	<i>Faruk Aytek</i>	<i>Şengül Karşlı</i>
Bursa	Adana	İstanbul

Seda Sarıbaş
Aydın

Emel Gözükara Durmaz
Bursa

Lütfiye Selva Çam
Ankara

Zeki Korkutata
Bingöl

Seda Gören Bölük
İstanbul

Abdürrahim Dusak
Şanlıurfa

Lütfi Bayraktar
Sakarya

Ömer Oruç Bilal Debgici
Kahramanmaraş

KATILMA YAZILARI

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

2/2139 esas numaralı “Dışışleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Kanunu Teklifi”ne imzamı koyuyorum.
Gereğini saygılarımla arz ederim.

09.05.2024
Ali Şahin
Gaziantep

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

2/2139 esas numaralı Dışışleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Kanunu Teklifine katılıyorum. Bu
nedenle kanun teklifine imzamın eklenmesi için gereğini arz ederim.
Saygılarımla,

08.05.2024
Cüneyt Yüksel
İstanbul

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

2/2139 esas numaralı Dışışleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Kanunu Teklifine imzamı koyuyorum.
Gereğini arz ederim.

08.05.2024
Murat Kaya
Sakarya

HAVALE EDİLDİĞİ KOMİSYONLAR (2/2139)	
ESAS	Plan ve Bütçe Komisyonu
TALİ	Dışışleri Komisyonu

GENEL GEREKÇE

Dünyada 261 diplomatik ve konsüler misyonla en geniş üçüncü diplomatik ağa sahip Dışişleri Bakanlığı bölgesinde ve küresel alanda aktif bir dış politika izlemektedir. Bakanlık bölgesel ve küresel tüm gelişmeleri yakından takip etmekte, güvenilir bir aktör olarak ihtilafların çözümü için aktif rol üstlenmekte. Devletimizin ve milletimizin bütünlüğünü, güvenliğini ve refahını güçlendirmeyi hedefleyen milli dış politika vizyonumuz doğrultusunda görevlerini özveriyle sürdürmektedir.

Bölgemizde barış ve güvenliğin tesisi, refah ortamının geliştirilmesi, dış ilişkilerimizin yapısal zeminde güçlendirilmesi ve küresel hedeflerimizin ilerletilmesi, ülkemizin menfaatlerinin yanı sıra yurtdışındaki vatandaşlarımızın hak ve çıkarlarının da en etkin biçimde korunması, ticaretten sağlığa, savunmadan çevreye dış ilişkilerimizin tüm boyutlarının bütüncül bir anlayışla ve eşgüdüm içerisinde sürdürülmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

Bu kapsamda Kanun Teklifi ile Dışişleri Bakanlığı teşkilatının faaliyetlerinin güçlendirilmesi, personelinin temsil kabiliyeti yüksek ve donanımlı yetiştirilmesinin desteklenmesi ve bu Kanun kapsamında belirlenen faaliyetlerin icrası amacıyla merkezi Ankara'da olan Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfının kurulmasına ilişkin usul ve esasların düzenlenmesi amaçlanmakta ve Bakanlık merkez ve yurtdışı teşkilatı ile Bakanlık personelinin faaliyetlerinin en etkin şekilde yürütülmesine destek sağlanması hedeflenmektedir.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1- Maddeyle Kanunun amaç ve kapsamı belirlenmektedir.

Madde 2- Maddeyle Kanunda geçen terimlerin tanımları yapılmaktadır.

Madde 3- Maddeyle Vakfın amaçlarını gerçekleştirmek için yapacağı faaliyetler düzenlenmektedir.

Madde 4- Maddeyle Vakfın organları Mütevelli Heyeti, Yönetim Kurulu ve Denetleme Kurulu olarak belirlenmekte ve bu organların oluşumu düzenlenmektedir.

Madde 5- Maddeyle kamu görevlileri dışındaki Yönetim Kurulu ve Denetleme Kurulu üyelerine huzur hakkı verilip verilmeyeceği, verilecekse miktarının kamu iktisadi teşebbüsleri Yönetim Kurulu üyelerinin huzur hakkının bir katını geçmeyecek şekilde Mütevelli Heyeti tarafından belirleneceği düzenlenmektedir.

Madde 6- Maddeyle Vakfın gelirleri; bağış ve yardımlar, Vakfa ait paraların nemaları, her türlü Devlet iç borçlanma senetleri ve 4749 sayılı Kanun kapsamında Hazine Müsteşarlığı Varlık Kiralama Anonim Şirketi tarafından ihraç edilen kira sertifikası, Varlık Fonu tarafından ihraç edilen her türlü bono ve kira sertifikası, hisse senedi gibi değerli belgelerden elde edilecek nema ve gelirler, Vakıfça düzenlenecek seminer, konferans, ulusal ve uluslararası toplantılar ve sosyal faaliyetlerden elde edilecek kazançlar, Vakıf tarafından verilecek hizmetlerden dolayı sağlanacak gelirler, Vakıf faaliyetlerinden elde edilecek muhtelif gelirler ile iktisadi işletmeler, iştirakler ve ortaklıklardan sağlanacak gelirler. Vakfa ait eğitim ve öğretim kurumlarının faaliyetlerinden elde edilecek gelirler, Vakfın menkul ve gayrimenkulleri ile diğer varlık ve hakların değerlendirilmesi yoluyla sağlanacak gelirler, vize aracılık hizmet gelirlerinden genel bütçeye aktarılan pay düşüldükten sonra kalan kısımdan Vakfa aktarılanacak tutarlar ve diğer her türlü gelirler olarak düzenlenmektedir.

Madde 7- Maddeyle Vakfın muaf olacağı vergi, resim ve harçlar düzenlenmektedir.

Madde 8- Maddeyle Kanunda hüküm bulunmayan durumlarda 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu ile 20/2/2008 tarihli ve 5737 sayılı Vakıflar Kanunu hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmektedir.

Madde 9- Maddeyle Vakıfta görevli kişilerden herhangi bir sosyal güvenlik kurumundan emeklilik veya yaşlılık aylığı alanların bu aylıklarının kesilmemesine yönelik düzenleme yapılmaktadır.

Geçici Madde 1- Maddeyle bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde Vakfın kuruluşu, Vakıf resmî senedi ve Vakfın Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre tesciline ilişkin işlemlerin Bakanlıkça sonuçlandırılacağı; bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir ay içerisinde Vakfın kuruluş işlemlerinde kullanılmak ve kalanı kuruluş tamamlandıktan sonra Vakfa bırakılmak üzere Bakanlık bütçesinden on milyon Türk Lirasının Vakfa aktarılacağı düzenlenmektedir.

Madde 10- Yürürlük maddesidir.

Madde 11- Yürütme maddesidir.

Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Plan ve Bütçe Komisyonu

21/5/2024

Esas No: 2/2139

Karar No: 7

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

2/2139 esas numaralı, “*Dışışleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Kanunu Teklifi*”, Komisyonumuzun 15/5/2024 tarihinde yaptığı 31’inci birleşiminde görüşülmüş ve kabul edilmiştir.

Raporumuz, Genel Kurulun onayına sunulmak üzere saygıyla arz olunur.

1. GİRİŞ

Balıkesir Milletvekili Mustafa CANBEY ve Ankara Milletvekili Zeynep YILDIZ ile 93 Milletvekili tarafından 8/5/2024 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan 2/2139 esas numaralı; “*Dışışleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Kanunu Teklifi*” Başkanlıkça aynı tarihte esas komisyon olarak Komisyonumuza, tali komisyon olarak Dışışleri Komisyonuna havale edilmiştir.

Komisyonumuzun 15/5/2024 tarihinde yaptığı 31’inci birleşiminde 2/2139 esas numaralı Kanun Teklifi, Teklifin ilk imza sahibi Balıkesir Milletvekili Mustafa CANBEY ile Dışışleri Bakanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Gelir İdaresi Başkanlığı, Türkiye Varlık Fonu Yönetimi A.Ş., Yükseköğretim Kurulu, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, Sermaye Piyasası Kurulu ve Sosyal Güvenlik Kurumu temsilcilerinin katılımıyla görüşülmüştür.

2.2/2139 ESAS NUMARALI KANUN TEKLİFİNDE ÖNGÖRÜLEN DÜZENLEMELER

2/2139 esas numaralı Teklifin gerekçesi ve metni incelendiğinde, Teklifte;

- Dışışleri Bakanlığı teşkilatının faaliyetlerinin güçlendirilmesi ve Bakanlık personelinin temsil kabiliyeti yüksek ve donanımlı bir şekilde yetiştirilmesinin desteklenmesi amacıyla merkezi Ankara’da olan Dışışleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfının kurulmasına,

- Vakfın amaçlarını gerçekleştirmek için yurt içinde ve yurt dışında taşınır ve taşınmaz almak, satmak, kiralamak; ayni ve nakdî, fikrî ve sınai her türlü hak ve alacağı temin etmek; yükseköğretim kurumları kurmak gibi çeşitli faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesine,

- Vakfın; mütevellî heyeti, yönetim kurulu ve denetleme kurulu olmak üzere üç organa sahip olmasına ve bu organların oluşumuna ilişkin kriterlerin belirlenmesine, ayrıca söz konusu organların görevleri ile çalışma usul ve esaslarının Vakıf senedi ile düzenlenmesine,

- Mütevellî heyeti kararıyla kamu görevlileri dışındaki yönetim kurulu ve denetleme kurulu üyelerine huzur hakkı verilebilmesine,

- Vakfın gelirlerinin; bağış ve yardımlardan, vakfa ait paraların nemalarından, her türlü Devlet İç Borçlanma Senetlerinden ve 4749 sayılı Kanun kapsamında Hazine Müsteşarlığı Varlık Kiralama Anonim Şirketi tarafından ihraç edilen kira sertifikasından, Türkiye Varlık Fonu tarafından ihraç edilen her türlü bono ve kira sertifikasından, hisse senedi gibi değerli belgelerden elde edilecek nema ve gelirler gibi çeşitli gelir kalemlerinden oluşmasına,

- Vakfın; yapılacak bağış ve yardımlar sebebiyle veraset ve intikal vergisinden, sahip olduğu ve olacağı taşınmaz mallar bakımından her türlü tapu harçları ile emlak vergisinden ve taşınmazlara bağlı her türlü resim ve harçlardan muaf tutulmasına, ilaveten Vakfa yapılacak bağış ve yardımların Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunları hükümleri çerçevesinde bildirilecek gelirlerden veya kurum kazancı matrahından indirilebilmesine,

- Vakıfla ilişkili olarak Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde Türk Medenî Kanunu ile Vakıflar Kanunu hükümlerinin uygulanmasına,

- Vakıfta görevlendirilecek kişilere, herhangi bir sosyal güvenlik kurumu tarafından bağlanmış olan emeklilik veya yaşlılık aylıkları ödemelerinin kesintiye uğramadan devam edebilmesine,

- Dışişleri Bakanlığı bütçesinden on milyon Türk lirasının Vakfın kuruluşu ve sonrasındaki ihtiyaçları için bir ay içinde Vakfa aktarılmasına

yönelik düzenlemelerin yer aldığı görülmektedir.

3. KOMİSYONDA KANUN TEKLİFİ ÜZERİNDE YAPILAN GÖRÜŞMELER

Kanun Teklifi üzerinde yapılan görüşmelerde milletvekilleri tarafından;

- Kanun Teklifi ile Dışişleri Bakanlığı teşkilatının güçlendirilmesi ve personelin temsil kabiliyetinin geliştirilmesi amacıyla Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfının kurulmasının amaçlandığı, bu amaç doğrultusunda kurulması öngörülen Vakfın kuruluş işlemlerinden ve gerçekleştireceği faaliyetlerden kaynaklı olarak kamu bütçesini doğrudan etkileyebileceği, dolayısıyla Teklifin esas komisyon olarak Plan ve Bütçe Komisyonuna havale edilmesinde İktisadî açıdan bir sakınca bulunmadığı, ancak ilgili düzenlemenin içeriği gereği Dışişleri Komisyonunun da görev ve ihtisas alanına girdiği, bu bağlamda Teklifin tali komisyon olarak havale edildiği Dışişleri Komisyonunda da görüşülmesinin yerinde olacağı,

- Kanun Teklifi ile kurulması öngörülen Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfının amaçlarının tamamının aynı zamanda Dışişleri Bakanlığının da görev alanına girdiği, ayrıca Anayasa'nın 161'inci maddesinin *"Kamu idarelerinin ve kamu iktisadî teşebbüsleri dışındaki kamu tüzel kişilerinin harcamaları yıllık bütçelerle yapılır."* hükmü gereğince Dışişleri Bakanlığının harcamalarının yıllık bütçelerle yapılması gerektiği, ancak Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfının kurulması halinde Anayasa'nın ilgili maddelerinin Dışişleri Bakanlığı bütçesi açısından kısmi olarak uygulanamaz hale gelebileceği, bu kapsamda söz konusu Kanun Teklifinin Anayasaya uygunluk bakımından yeniden değerlendirilmesinin önem arz ettiği,

- Kamu bütçesinde mali disiplinin sağlanması amacıyla yakın zaman zarfında Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Hazine ve Maliye Bakanı tarafından *"Kamuda Tasarruf ve Verimlilik Paketi"* adı altında bir tasarruf programının açıklandığı, ilgili program kapsamında gelecek üç yıllık zaman zarfında uygulanmak üzere kamudaki taşınır ve taşınmaz mal alımına yönelik bir kısıtlamaya gidildiği, ancak kurulması öngörülen Vakfın faaliyetleri arasında taşınır ve taşınmaz mal almak, kiralamak ve satmak gibi bazı faaliyetlere yer verildiği, bu kapsamda taşınır ve taşınmaz alım ve satımına ilişkin faaliyetlerin gerçekleştirilmesi durumunda tasarruf tedbirlerinin etkin bir şekilde uygulanabilirliğinin sekteye uğrayabileceği,

- Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfının; kamu kaynağı ile kurulan ve bazı vergi, resim ve harç ödeme yükümlülüklerden muaf tutulan vakıf statüsünde olmasına rağmen Sayıştay ve Türkiye Büyük Millet Meclisi denetimi dışında tutulduğu, ayrıca Vakfın denetiminde önemli bir rol üstlenecek Denetleme Kurulu üyelerinin Vakfın karar organı olan Mütevelli Heyeti tarafından seçilmesinin öngörüldüğü, dolayısıyla Vakfın denetimi açısından etkin bir denetim mekanizması oluşturulmadığı, bu kapsamda denetim alanında ortaya çıkması muhtemel zafiyetlerin önüne geçebilmek amacıyla Vakfın Meclis denetimi kapsamına alınması ve Denetleme Kurulu üyeleri arasında Sayıştay Başkanlığı mensubunun da bulunması gerektiği,

- Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfının faaliyetleri arasında Vakfa yükseköğretim kurumları kurma yetkisinin verildiği, kurulması öngörülen yükseköğretim kurumu ile personelin akademik ve

diplomatik niteliklerinin artırılmasının hedeflendiği, ancak ülkemizde nitelikli eğitim hizmeti sunan çok sayıda yükseköğretim kurumunun bulunduğu, aynı zamanda Dışişleri Bakanlığı uhdesinde Diploması Akademisinin de faaliyetlerini sürdürdüğü, bu bağlamda diploması alanında yeni bir yükseköğretim kurumunun kurulması yerine mevcut eğitim kurumlarının niteliklerinin güçlendirilmesi suretiyle Bakanlık teşkilatı mensuplarının diplomatik ve akademik kabiliyetlerinin artırılmasının sağlanabileceği,

- 2000’li yılların başında 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu başta olmak üzere çeşitli mevzuat aracılığıyla Türkiye’de kamu maliyesi alanında çok önemli reformlar yapıldığı, bu kapsamda devletin bütün gelir ve giderlerinin aynı bütçede gösterilmesini sağlamak ve bütçenin mali saydamlığı ile hesap verebilirliğini güçlendirmek amacıyla kamu kaynağı kullanan bütçe dışı fon ve vakıfların büyük oranda ortadan kaldırıldığı, bu sayede çağdaş bir bütçe sisteminin oluşturulması bakımından önemli gelişmeler kaydedildiği, ancak son yıllarda mevcut reformlardan uzaklaşmaya başlandığı, kurulması öngörülen Vakfın da bu durumun örnekleri arasında yer aldığı, bu kapsamda bütçe birliği ilkesinin yeniden sağlanması amacıyla kamu kaynağı kullanan bütçe dışı fon ve vakıf uygulamalarından vazgeçilmesi gerektiği,

- Dünya genelinde 261 diplomatik ve konsüler misyonla en geniş üçüncü diplomatik ağı sahip olan Dışişleri Bakanlığının dış politika alanında Türkiye’yi çok iyi temsil ederek önemli faaliyetler icra ettiği, bu minvalde yaptığı çalışmalar ile dünya genelinde sayılı teşkilatlar arasında yer aldığı, bu sebeple Bakanlığın kurumsal kapasitesinin artırılmasına yönelik çalışmalara her kesim tarafından destek verildiği, ancak Bakanlık teşkilatının geliştirilmesi amacıyla vakıf kurulmasının diğer Bakanlıklar açısından da emsal teşkil edebileceği ve dolayısıyla ticari faaliyette bulunup kamu yararı amacı güden vakıf sayısında artış kaydedilebileceği, bu bağlamda söz konusu vakıfların bütçe birliğine aykırılığı gibi olumsuz özellikleri göz önünde bulundurulduğunda Bakanlık teşkilatının güçlendirilmesine yönelik çalışmaların kurulacak bir vakıftan ziyade doğrudan Dışişleri Bakanlığı bütçesinde artış yapılması suretiyle Bakanlık tarafından gerçekleştirilmesinin devlet gelenek ve ilkeleri açısından daha etkin bir yöntem olarak görüldüğü,

- Dışişleri Bakanlığının görev alanına giren birtakım faaliyetlerin Vakfın da faaliyetleri arasında yer aldığı, bu kapsamda Vakfın Bakanlık ile mükerrer nitelikte yetki ve görev alanlarının bulunmasının uygulamada görev ve yetki paylaşımı açısından çeşitli sorunlara sebep olabileceği, ayrıca Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı ile benzer amaç, görev ve faaliyetleri bulunan ve Dışişleri Bakanlığı personelinin desteklenmesi amacıyla 1996 yılında kurulmuş olan Dışişleri Bakanlığı Mensupları Sosyal Güvenlik ve Yardımlaşma Vakfının (DİVAK) ve Vakıf bünyesinde kurulmuş olan TURAŞ Turizm Seyahat Acentesinin faaliyetlerini sürdürdüğü, dolayısıyla görev ve yetki açısından benzer nitelik arz eden mükerrer bir kuruluşun kurulmasına gerek görülmediği,

- Vakfın karar organı olan ve Bakan ile birlikte toplamda 11 üyeden oluşacak olan Mütevelli Heyetinin üyelerinin tamamının Heyetin Başkanı olan Dışişleri Bakanı tarafından seçilmesinin öngörüldüğü, ancak kamu kaynağı ile kurulması öngörülen bir vakfın, karar organının daha geniş kapsamlı olacak şekilde teşekkül edecek bir genel kurula sahip olması gerektiği ya da Dışişleri Bakanlığı ile doğrudan ilgili kurumların da kamu yararı amacı güden Vakfın Mütevelli Heyetinin seçilme sürecine dahil edilmesi suretiyle Vakfın amacının gerçekleştirilebilirliğine katkı sağlamasının öngörüldüğü, ayrıca Mütevelli Heyetinde ve Yönetim Kurulunda yer alacak üyelerin seçilme kriterlerine dair Kanun

Teklifinde gerekli düzenlemeye yer verilmediği, bu kapsamda Vakfın organlarının yapısının kapsayıcı ve ayrıntılı bir şekilde yeniden belirlenmesi gerektiği,

- Vize aracılık hizmetleri kapsamında elde edilen gelirin genel bütçeye aktarılacak pay düşüldükten sonra kalan kısmının Vakfa aktarılmasının öngörüldüğü, ancak söz konusu Kanun Teklifi ile vize aracılık hizmetlerinden elde edilen gelirlerden Vakfa ve genel bütçeye aktarılacak tutarların dağılımının net bir şekilde belirlenmediği, ayrıca Vakfın kamu yararına çalışan bir vakıf statüsünde bulunacak olması sebebiyle Hazine yardımı alıp almayacağı konusunda da Komisyon üyeleri nezdinde bazı tereddütlerinin olduğu, bu bağlamda son yıllarda vize aracılık hizmetinden elde edilen gelirlerden genel bütçeye aktarılan tutarlar başta olmak üzere gelecek dönemlere ilişkin ilgili gelirlerden vakfa aktarılması öngörülen olası tutarların açıklanmasının ve Vakfın hazine yardımından yararlanması hususlarındaki tereddütlerin giderilmesi gerektiği,

şeklindeki görüş, eleştiri ve önerilere yönelik olarak Teklifin ilk imza sahibi Balıkesir Milletvekili Mustafa CANBEY ve ilgili kamu idarelerinin temsilcileri tarafından yapılan açıklamalarda;

- Vakıf müessesesinin medeniyetimizde önemli bir yere sahip olmasına bağlı olarak 5737 sayılı Vakıflar Kanununda vakıflara özel hukuk tüzel kişiliğinin verildiği, bu sayede vakıfların kendi bütçelerini oluşturabildiği, ayrıca söz konusu Kanun hükümleri uyarınca iktisadi işletme ve şirket kurabilme ve bu şirketlere ortak olabilme, taşınır ve taşınmaz mal alım, satım ve kiralama faaliyetlerini gerçekleştirebilme gibi ticari nitelikli önemli yetkilere sahip olduğu, bu minvalde kurulması öngörülen Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfına da taşınır ve taşınmaz alımı ve satımı gibi ticari nitelikli bir çok yetkinin verildiği, dolayısıyla Vakfın Dışişleri Bakanlığına bağlı bir kamu kurumu statüsünde olmayacağı ve söz konusu hizmetlerden elde edilecek gelirler sayesinde doğrudan ya da dolaylı olarak kamu bütçesine katkı sağlanacağı, bu çerçevede Vakfın gerçekleştireceği faaliyetlerin “*Kamuda Tasarruf ve Verimlilik Paketi*” ne ve bütçe birliği ilkesine aykırılık teşkil etmeyeceği,

- Dışişleri Bakanlığı Mensupları Sosyal Güvenlik ve Yardımlaşma Vakfının kuruluş amacının, Dışişleri Bakanlığı personeline sosyal güvenlik imkânı sağlamak ve personel yardımlaşmasını teşvik etmekle sınırlı tutulduğu, ayrıca 1996 yılından beri DİVAK’ın bünyesinde turizm ve vize gibi birçok alanda ticari faaliyet yürüten TURAŞ Turizm Seyahat Acentesi unvanında bir şirketinin bulunduğu, ancak Kanun Teklifiyle Dışişleri Bakanlığının kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi ve Dışişleri Bakanlığı personelinin donanım ve yetkinliğinin artırılmasına yönelik hizmet sunma amacı çerçevesinde Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfının kurulmasının planlandığı, bu minvalde söz konusu iki vakfın ve TURAŞ’ın amaç ve faaliyetlerinin birbirinden farklılık arz ettiği,

- Bakanlıkların teşkilatlarının güçlendirilmesi amacıyla vakıf kurulmasına ilişkin geçmiş yıllarda çok sayıda hukuki düzenleme yapıldığı, bu kapsamda yapılan düzenlemeler neticesinde Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı, Maarif Vakfı, Türk Polis Teşkilatını Güçlendirme Vakfı ve Adalet Teşkilatını Güçlendirme Vakfı gibi günümüzde çok önemli faaliyetlerde bulunan vakıfların kurulduğu, Kanun Teklifi ile kurulması öngörülen Vakfın da bu vakıflar ile benzer faaliyetleri gerçekleştirilmesinin amaçlandığı, dolayısıyla bir çok Bakanlıkta benzer nitelikli vakıfların bulunması sebebiyle yapılan düzenlemenin yeni bir emsal teşkiline sebep olmayacağı,

- Dışişleri Bakanlığı personelinin temsil kabiliyetinin artırılmasının ve donanımlı bir şekilde yetiştirilmesinin Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfının en önemli amaçları arasında yer aldığı,

söz konusu amaç çerçevesinde Bakanlık bünyesinde bir akademik eğitim kurumunun kurulmasının hedeflendiği, bu sayede Bakanlık personelinin ve diplomatların lisansüstü eğitimlerinin desteklenmesi suretiyle akademik donanımlarının güçlendirilmesinin ve referans yayınlarının geliştirilmesinin amaçlandığı,

- Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfının amaçlarını gerçekleştirebilmesi için Kanun Teklifi ile faaliyet alanlarının net bir şekilde belirlendiği, bu kapsamda Vakfın yurt içinde ve yurt dışında taşınır ve taşınmaz mal almak, kiralamak ve satmak gibi çeşitli faaliyetleri gerçekleştirebileceği, şirket ve ticari işletme kurabileceği, bu kapsamda Vakfın faaliyetlerinin Dışişleri Bakanlığının ana faaliyet konuları ile benzerliğinin bulunmadığı ve Vakfın Dışişleri Bakanlığı ile arasında faaliyet ve yetki açısından sorun teşkil edebilecek bir durumun olmadığı,

- Kurulması öngörülen Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfının kamu kaynağını etkin bir şekilde kullanımının temin edilmesi amacıyla Vakfın denetimine büyük önem atfedildiği, bu bağlamda diğer vakıflarda olduğu gibi Vakıflar Kanunu kapsamında yer alması sebebiyle ilgili Kanun hükümleri çerçevesinde Vakıf faaliyetlerinin Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından denetleneceği, ayrıca Mütevelli Heyeti Başkanı ve Denetleme Kurulu tarafından Vakfın faaliyet ve hesaplarının da her zaman iç denetime tabi tutulabileceği, dolayısıyla Vakfın faaliyetlerinin başka denetim usullerine tabi tutulması halinde denetim alanında mükerrerlik oluşacağı,

- Dışişleri Bakanlığının vize işlemlerinin gerçekleştirilmesi amacıyla toplamda 58 ülkede 12 farklı şirketten vize aracılık hizmeti aldığı, bu kapsamda 6004 sayılı Dışişleri Bakanlığı Personeline İlişkin Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanunun ek 1'inci maddesi kapsamında vize aracılık hizmetlerinden elde edilen gelirin %20'sinin genel bütçeye gelir kaydedildiği, bu bağlamda 2023 yılında özel firmalar tarafından sağlanan vize aracılık hizmetinden elde edilen gelirlerin 1,1 milyar Türk lirasının genel bütçeye aktarıldığı, ayrıca Vakfın kuruluş işlemleri için Dışişleri Bakanlığı bütçesinden aktarılabilecek on milyon Türk lirası haricinde Vakfa başka bir hazine yardımının yapılmayacağı,

ifade edilmiştir.

4. KOMİSYONUN MADDELER HAKKINDA KARARI

Teklifin maddelerinin görüşmelerine geçilmeden önce, Teklif metninde yer alan bazı hükümlerin Anayasa'nın 160 ve 161 inci maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle İçtüzüğü'nün 38 inci maddesi uyarınca önerge verilmiş, işleme alınan önerge oylamaya sunulmuş ve kabul edilmemiştir.

Teklifin geneli üzerindeki görüşmelerin ardından Teklifin maddelerinin görüşülmesine geçilmesi kararlaştırılmıştır.

Teklif metni aşağıdaki değişiklikler yapılmak suretiyle Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

Madde 1,2 ve 3

Teklifin 1, 2 ve 3 üncü maddeleri; aynen kabul edilmiştir.

Madde 4

Teklifin 4 üncü maddesi; Vakfın Mütevelli Heyeti ve Yönetim Kurulu üyeleri arasından Dışişleri Bakanlığı mensubu olacakların sayısına ilişkin Mütevelli Heyeti üyelerinin en az beşinin, Yönetim Kurulu üyelerinin ise Başkanı ve en az iki üyesinin Bakanlık mensubu olmasına yönelik değişiklik yapılması suretiyle kabul edilmiştir.

Madde 5, 6, 7 ve 8

Teklifin 5, 6, 7 ve 8 inci maddeleri; aynen kabul edilmiştir.

Madde 9

Teklifin çerçeve 9 uncu maddesi; aynen kabul edilmiştir.

Geçici Madde 1

Teklifin Geçici 1 inci maddesi; aynen kabul edilmiştir.

Madde 10

Teklifin yürürlüğe ilişkin 10 uncu maddesi; aynen kabul edilmiştir.

Madde 11

Teklifin yürütmeye ilişkin 11 inci maddesi; aynen kabul edilmiştir.

Teklifin maddelerinin kabul edilmesinin ardından Teklifin tümü oylanmış ve kabul edilmiştir.

Ayrıca; Komisyondan alınan yetki çerçevesinde Teklif metni; kanun dili ve tekniği, anlatıma açıklık kazandırılması ile kanunların hazırlanmasında uygulanan usul ve esaslar doğrultusunda gözden geçirilmiş, bu çerçevede metinde redaksiyon mahiyetinde değişiklikler yapılmıştır.

5. GENEL KURULDA TEMSİL

İçtüzüğün 45 inci maddesi uyarınca Teklifin Genel Kuruldaki görüşmelerinde Komisyonumuzu temsil etmek üzere;

- Adıyaman Milletvekili Resul KURT,
- Aksaray Milletvekili Hüseyin ALTINSOY,
- Ankara Milletvekili Orhan YEGİN,
- Bursa Milletvekili Ahmet KILIÇ,
- Denizli Milletvekili Nilgün ÖK,
- Elâzığ Milletvekili Ejder AÇIKKAPI,
- İzmir Milletvekili Yaşar KIRKPINAR,
- Kayseri Milletvekili Mustafa Baki ERSOY,
- Kırşehir Milletvekili Necmettin ERKAN,
- Kocaeli Milletvekili Sami ÇAKIR,
- Konya Milletvekili Mustafa KALAYCI,
- Osmaniye Milletvekili Seydi GÜLSOY,
- Sakarya Milletvekili Ertuğrul KOCACIK,
- Samsun Milletvekili Ersan AKSU,
- Uşak Milletvekili İsmail GÜNEŞ

özel sözcüler olarak seçilmiştir.

Başkan <i>Mehmet Muş</i> Samsun	Başkanvekili <i>İsmail Faruk Aksu</i> İstanbul	Kâtip <i>Nilgün Ök</i> Denizli (Bu raporun özel sözcüsüdür)
Üye <i>Resul Kurt</i> Adıyaman (Bu raporun özel sözcüsüdür)	Üye <i>Heval Bozdağ</i> Ağrı (Muhalefet şerhimiz vardır)	Üye <i>Hüseyin Altınsoy</i> Aksaray (Bu raporun özel sözcüsüdür)
Üye <i>Orhan Yegin</i> Ankara (Bu raporun özel sözcüsüdür)	Üye <i>Cavit Arı</i> Antalya (Muhalefet şerhimiz vardır)	Üye <i>Mustafa Erdem</i> Antalya (Muhalefet şerhimiz vardır)
Üye <i>Ahmet Kılıç</i> Bursa (Bu raporun özel sözcüsüdür)	Üye <i>Ejder Açıkkapı</i> Elâzığ (Bu raporun özel sözcüsüdür)	Üye <i>Mehmet Mustafa Gürban</i> Gaziantep (Muhalefet şerhimiz vardır)
Üye <i>Selim Temurci</i> İstanbul (Muhalefet şerhimiz vardır)	Üye <i>Rahmi Aşkın Türeli</i> İzmir (Muhalefet şerhimiz vardır)	Üye <i>Ümit Özlale</i> İzmir (Muhalefet şerhimiz vardır)
Üye <i>Yaşar Kırkpınar</i> İzmir (Bu raporun özel sözcüsüdür)	Üye <i>Cevdet Akay</i> Karabük (Muhalefet şerhimiz vardır)	Üye <i>Mustafa Baki Ersoy</i> Kayseri (Bu raporun özel sözcüsüdür)
Üye <i>Necmettin Erkan</i> Kırşehir (Bu raporun özel sözcüsüdür)	Üye <i>Sami Çakır</i> Kocaeli (Bu raporun özel sözcüsüdür)	Üye <i>Mustafa Kalaycı</i> Konya (Bu raporun özel sözcüsüdür)
Üye <i>Veli Ağbaba</i> Malatya (Muhalefet şerhimiz vardır)	Üye <i>Ahmet Vehbi Bakırhoğlu</i> Manisa (Muhalefet şerhimiz vardır)	Üye <i>Seydi Gülsoy</i> Osmaniye (Bu raporun özel sözcüsüdür)
Üye <i>Tahsin Ocaklı</i> Rize (Muhalefet şerhimiz vardır)	Üye <i>Ertuğrul Kocacık</i> Sakarya (Bu raporun özel sözcüsüdür)	Üye <i>Ersan Aksu</i> Samsun (Bu raporun özel sözcüsüdür)
	Üye <i>İsmail Güneş</i> Uşak (Bu raporun özel sözcüsüdür)	

MUHALEFET ŞERHİ

2/2139 esas numaralı “**Dışışleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Kanun Teklifi**”ne Cumhuriyet Halk Partisi Plan ve Bütçe Komisyonu Üyeleri olarak karşı olmamızın nedenleri aşağıda ayrıntılı olarak sunulmuştur.

I. USUL AÇISINDAN DEĞERLENDİRME

TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülen 2/2139 esas numaralı “**Dışışleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Kanun Teklifi**” genel kabul görmüş yasama ilkelerine ve kanun yapma teamüllerine aykırı bir biçimde hazırlanan (yürütme ve yürürlük dahil) 11 maddeden oluşan bir kanun teklifidir.

Genel kabul görmüş yasama ilkelerine ve kanun yapma teamüllerine aykırı biçimde hazırlanan 11 maddeden oluşan söz konusu kanun teklif metninin hem hazırlanma ve tedvininin hem de TBMM’de yasalaştırılma sürecinin usul yönünden önemli zaafırları bulunmaktadır.

Cumhuriyet Türkiye’sine Osmanlı’dan aktarılan en önemli kurumların başında Meclis gelmektedir. Millî mücadeleyi yöneten bu meclisin hafızasında parlamento hukukumuzun kurucu metinleri olan 1877 tarihli Heyeti Ayan Nizamname-i Dahilisi, 1927 tarihli TBMM Dahili Nizamnamesi ve halen meri olan 1973 tarihli TBMM İçtüzüğü bulunmaktadır. Ayrıca, yazılı hukuk kaynakları dışında Meclis teamülleri parlamentonun çalışmalarında başvurduğu diğer çok önemli bir kaynağı oluşturmaktadır.

2002’den günümüze Meclisin çoğunluğunu oluşturan AKP iktidarı parlamento hukukunun en temel kurum ve kurallarını ihlal ederek ve aşındırarak bu alandaki tarihsel birikimini ortadan kaldırmaktadır.

Konu bu çerçevede ele alındığında;

1.1 Kanun teklifi Tali Komisyonunda görüşülmemiştir.

Balıkesir Milletvekili Mustafa Canbey ve Ankara Milletvekili Zeynep Yıldız ile 93 milletvekili tarafından hazırlanan kanun teklifi 08.05.2024 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na verilmiş, aynı tarihte esas komisyon olarak Plan ve Bütçe Komisyonu'na tali komisyon olarak da Dışişleri Komisyonu'na sevk edilmiştir.

Söz konusu kanun teklifinin 15.05.2024 günü saat 14.30'da Plan ve Bütçe Komisyonu'nun yapacağı toplantının gündemine alındığı Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanlığı'nın yine 09.05.2024 tarih ve Z-13922241-130.02-1422545 sayılı yazıları ile Komisyon üyelerine bildirilmiştir.

Söz konusu kanun teklifinin Dışişleri Komisyonu'nda gündeme alınıp görüşülmediği öğrenilmiştir.

11 maddelik kanun teklifi Plan ve Bütçe Komisyonu'nun 15.05.2024 günü saat 14.30'da başlayan birleşiminde yaklaşık 5 saatlik bir çalışma süreci sonunda kabul edilmiştir.

Parlamentolarda ihtisaslaşma yasama kalitesi açısından çok önemlidir. Bu konuda İçtüzükte ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir Bununla birlikte, **T.B.M.M. Dışişleri Komisyonu söz konusu teklifi değerlendirmekten imtina etmiştir.**

Söz konusu kanun teklifi, Plan ve Bütçe Komisyonu'nun ihtisas alanında bulunan bazı mali hükümleri içermekte ise de teklif metnindeki düzenleme esas olarak Dışişleri Bakanlığı'nı ilgilendirmektedir. Söz konusu teklifle, Dışişleri Bakanlığı ile yetki paylaşımı yapacak, zaman zaman bakanlık adına maddi tasarrufta bulunacak bir başka alternatif oluşum meydana getirilmektedir. Bu hususun Dışişleri Komisyonu'nda tüm boyutlarıyla ayrıntılı bir biçimde tartışılıp değerlendirilmesi gerekmektedir.

Ancak Dışişleri Komisyonu bu kanun teklifini görüşmekten imtina etmiştir. Tali Komisyonun kendi görev alanındaki sorumluluğu yerine getirmekten kaçınmasının nedeni anlaşılamamıştır.

İçtüzükte tali komisyonların çalışmadığı bir durum söz konusu değildir. Bu konuda İçtüzüğün 23, 34 ve 37. maddelerinde ayrıntılı düzenlemeler yer almaktadır

TBMM İçtüzüğünün 23'üncü maddesinde "Tali komisyonların hangi yönden veya hangi maddeler hakkında görüş bildirecekleri havale sırasında belirtilmemiş ise, bu komisyonlar görüşlerini kendileriyle ilgili gördükleri hususlar üzerinde bildirirler"

denilirken, yine İ t z    n 34'üncü maddesinde "Bir komisyon, kendisine havale edilen teklifi, başka bir komisyonun ihtisası dahilinde g r rs , gerekçeli olarak teklifin o komisyona havale edilmesini isteyebilir. Bir komisyon, kendisine havale edilen teklif yahut herhangi bir mesele için, bir başka komisyonun düşüncesini öğrenmeyi gerekli g r rs , teklifin o komisyonda g r   ld kten sonra iadesini isteyebilir" denilmektedir. Yine, aynı maddenin bir başka paragrafında "Bir komisyon, başka bir komisyona havale edilmiş bir teklif yahut herhangi bir mesele için düşüncesini belirtmekte yarar g r rs , o teklifin kendisine havale edilmesini isteyebilir" h k me yer verilmiştir

Komisyonlara  ye seçilirken milletvekillerinin uzmanlık ve ilgili alanları göz önüne alınmaktadır. Bu çerçevede, özel uzmanlık alanı ve değerlendirme ve tartışma gerektiren konuların öncelikle ilgili komisyonlarda görüşülmesi gerekmektedir. Plan ve B t   Komisyonu'nun asıl komisyon olduğu durumlarda da tekliflerin ilgili tali komisyonlarca düzenlenecek komisyon raporları dikkate alınarak Plan ve B t   Komisyonu'nda karara ba lanması hem doğru hem de İ t z   e uygun olacaktır.

"İhtisasla madan yararlanma; Esas komisyon-Tali komisyon veya Komisyon-Genel Kurul arasındaki i  bölümünde tek perspektif olmalıdır. İhtisasla madan yararlanmak suretiyle komisyonların görece teknik çalışmaları yürütebilmesine imkan sağlanması gerekmektedir. Hem bu suretle genel kuruldaki çalışmanın verimliliği artırılabilecek, hem de kanun yapma süreci daha sağlıklı bir yol izleyecektir. Böylelikle de yasama kalitesi güçlenecektir. Ancak bu kanun teklifi ile, bu perspektiften de yoksun olunduğu görülmektedir.

Bu durum parlamento hukukunu zayıflatmakta ve etkin i  bölümünü ortadan kaldırmaktadır. Bu yaklaşım doğru bir yaklaşım olmayıp, parlamento hukukunda ana komisyon-tali komisyon ilişkisini tartışmalı hale getirmektedir.

Uygulamada yasama çalışmalarının mutfağı niteliğindeki komisyonlar, bir tür yasak savma süreci olarak görülmekte; Genel Kurul'da ise, müzakere süreci i letilememekte; iktidar partisi milletvekillerinin oyu yasama çalışmaları sırasında belirleyici olmaktadır.

T.B.M.M'nde ilgili komisyonlarda yeteri kadar tartı ılmayan kanun teklifleriyle ve sadece Plan ve B t   Komisyonu'ndan geçirilen yasalarla getirilen hükümlerle bütüncül olmayan yasa yapma alışkanlığı ilave problemlere neden olmakta, yasalardaki bazı hükümlerin sık sık değişimine sebebiyet vermektedir.

1.2 Kanun teklifi ile ilgili olarak herhangi bir düzenleyici etki analizi hazırlanıp komisyon üyelerinin bilgisine sunulmamıştır.

Teklifle kurulmak istenen Dışişlerini Güçlendirme Vakfı yurt içi ve yurt dışında her türlü taşınır ve taşınmaz malı alabilecek, satabilecek, bunların kullanımını Dışişleri Bakanlığına bırakabilecek, taşıt kiralayıp bunları Bakanlığa tahsis edebilecektir. Teklifte yer alan hükümlerle bir yandan da Bakanlığa ait taşınmazların bu vakıf tarafından değerlendirilmesine olanak sağlanmaktadır. Bakanlık ihtiyaç duymadığı taşınmazları bu Vakfın kullanımına bırakabilecek ve Vakıf da bu taşınmazları kiralama ya da başka yöntemlerle değerlendirecektir. Görüleceği üzere, Vakfın hatırı sayılabilecek kapsamı geniş gelir kaynağı bulunmaktadır.

Vakfa yapılacak bağış ve yardımlar; Gelir Vergisi Kanunu ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu hükümleri çerçevesinde gelir veya kurumlar vergisi matrahının tespitinde, gelir ve kurumlar vergisi beyannamesi üzerinde ayrıca gösterilmek şartıyla bildirilecek gelirlerden veya kurum kazancından indirilebileceğinden Vakıf; devlet hazinesine girmesi gereken bir kısım vergi gelirini de kullanmış olacaktır.

Kanun teklifinde yer alan bir başka hükümle; hali hazırda 6004 sayılı Kanunun Ek 1. Maddesi uyarınca Dışişleri Bakanlığı tarafından kullanılan vize aracılık hizmetlerinin paylaşımından kaynaklanan özel gelir kayıtlı ödeneklerin, ve gelir kaynaklarının bir kısmı bütçe sistemi dışına çıkarılmaktadır.

Kurulacak vakfın yukarıda sayılan bazı faaliyetleri ve gelir kaynakları bazı kamu giderlerinin veya gelirlerinin azalmasına neden olabilecektir. Bu nedenle teklifle ilgili ayrıntılı bir etki analizinin hazırlanması gerekmektedir.

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 02.07.2018 tarih ve 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişik "Gelir ve giderleri etkileyecek kanun teklifleri" başlıklı 14'üncü maddesi, Kamu gelirlerinin azalmasına veya kamu giderlerinin artmasına neden olacak ve kamu idarelerini yükümlülük altına sokacak kanun tekliflerinin getireceği malî yükün, orta vadeli program ve malî plan çerçevesinde, en az üç yıllık dönem için hesaplanıp tekliflere eklenmesi ve sosyal güvenliğe yönelik kanun tekliflerinde ise en az yirmi yıllık aktüeryal hesaplara yer verilmesi zorunluluğunu hüküm altına almıştır.

Söz konusu teklifin görüşülmesi sırasında herhangi bir mali yük tablosu komisyon üyelerinin dikkatine sunulmamıştır.

5018 sayılı Kanunun 14. maddesinde açıklanan hesaplamalar kanun tekliflerinin ve komisyonlarda görüşülmesine başlanılması yasa yapma sürecinin etkin çalışması ve daha sağlıklı ve uzun ömürlü yasal düzenlemelerin yapılması açısından önemlidir.

Erkler ayrılığı ilkesini zedeleyen TBMM'nin denge ve denetleme mekanizmasını tamamen ortadan kaldıran Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi olarak adlandırılan yeni durumda; kanun tekliflerinin bizzat milletvekilleri tarafından hazırlanmış olduğu varsayımıyla (?) kanun teklifleri ve etki analizleri ile ilgili mekanizmanın nasıl kurulacağı, etki analizi için gereken sayısal verilerin yürütme organından ne tür bir yöntemle edinilip komisyon üyelerine sunulacağı konusunda belirsizlikler mevcut bulunmaktadır. Bu sorunun ivedilikle ele alınarak çözüme kavuşturulması da gerekmektedir.

II. CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİNİN MEVCUT UYGULAMASI TBMM'Yİ NİTELİKLİ YASA YAPMA HAK VE YÜKÜMLÜLÜĞÜNDEN ALIKOYMAKTADIR.

24 Haziran 2018 seçimlerinden sonra uygulanmaya başlanan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile kamu yönetim organizasyonunda yapılan kalıcı değişimler ve “atanmış bakan” müessesesi kamu yönetiminin çalışma tarzını olumsuz yönde etkilemekte, bu durum ayrıca kanun tekliflerinin hazırlanma ve T.B.M.M.'ne, komisyonlara sunum aşamalarında düşük profilli ve belirsiz bir yapının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Yasa önerisi aşamasında başlayan yasama zaafı, TBMM'yi nitelikli yasa yapma hak ve yükümlülüğünden alıkoymaktadır.

24 Haziran 2018 seçimlerinden sonra yürürlüğe giren Anayasa'nın “Kanunların teklif edilmesi ve görüşülmesi” başlıklı 88. maddesine göre, kanun teklif etmeye milletvekilleri yetkili kılınmıştır. Ancak T.B.M.M.'nin yasama faaliyetlerinin nasıl gerçekleştirileceği konusunda yaklaşık 6 yıldır devam eden problemler güncelliğini korumaktadır.

2018 seçimlerinden bu yana geçen 6 yıllık süre sonunda yasama sürecinde, kanun tekliflerinin, güçler ayrılığı ilkesine aykırı olarak yürütme tarafından TBMM'de en

fazla üyeye sahip bulunan parti grubu üyeleri aracılığıyla muvazaalı bir biçimde parlamentoya sunulduğu, kanun tekliflerinin komisyonlarda ve genel kurulda görüşülmesi aşamasında tam bir belirsizlik ve kargaşa yaşandığı, kanun teklifini hazırlayıp (!) komisyona sunan milletvekili veya milletvekillerinin teklif metnine hakim olmadıkları, teklif metninde yer alan hükümlerin komisyonlara sunumunda ve açıklanmasında çoğu kez güç duruma düştükleri, konuya ilişkin olarak bürokrasiden ve yürütmenin diğer kademelerinden kendilerine sağlıklı bir bilgi akımının sağlanamadığı müşahade edilmektedir.

Diğer taraftan Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi olarak anılan sistem yasama-yürütme ilişkisi tarzına da uygun düşmemektedir. Yasama sürecinde tekliflerin yürütme tarafından çoğunluk partisi milletvekilleri aracılığıyla veriliyor olmasına rağmen, bu tekliflerde yer alan bazı düzenlemelerin kendi içerisinde ve daha yeni sayılacak Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ile de çeliştiği açıktır.

9 Temmuz 2018’de yürürlüğe giren 6771 sayılı Kanunla yapılan Anayasa değişikliğinin 6 yıllık uygulaması, “tek adam yönetiminin” sürdürülemez özelliğini teyit etmiş bulunmaktadır.

Söz konusu Anayasa değişikliği ile hükümet ve bakanlar kurulu kaldırılmış, “Cumhurbaşkanı’nın yürütme ile özdeşleşmiş olması”, nedeniyle yürütme “tek kişi” yönetimine indirgenmiştir.

Yasama bakımından da; parti başkanı olması nedeniyle TBMM’de Cumhurbaşkanı’nın ön onay vermediği yasa önerisi kabul görmemektedir. Bu tutum yasa tekliflerinin yasalaşma sürecini de olumsuz yönde etkilemektedir.

6771 sayılı Kanun ile Anayasa’da yapılan değişikliklerle bütçe kanunu dışında bütün yasa önerilerini hazırlama yetkisi, TBMM’ üyelerine aittir. Ne var ki, şu ana kadar ki uygulama, değinilen anayasal düzenlemeye rağmen, TBMM’nin yasama yetkisini özerk bir biçimde kullanamadığını teyit etmiş bulunmaktadır. Öncelikle, genellikle TBMM’de birinci parti konumunda olan AK Partili vekillerin imzasını taşıyan yasa önerileri, aslında Saray ve/veya bakanlık bürokratları tarafından hazırlanmakta; bu durum, yasama sürecini inisiyatif aşamasında muvazaalı kılmaktadır. Yasama çalışmalarının mutfağı niteliğindeki komisyonlar, bir tür yasak savma süreci olarak görülmekte; Genel Kurul’da ise, müzakere süreci işletilememekte; genellikle AKP-MHP (Cumhur ittifakı) üyesi vekillerin oyu belirleyici olmaktadır.

Çoğunluk dayatması nedeniyle müzakere sürecinin işletilemediği TBMM’de oylan kanunların çoğunluğu, genel kabul görmüş yasama ilkelerine ve kanun yapma teamüllerine aykırı bir biçimde hazırlanan “torba yasa” tarzına göre çıkarılmaktadır. Bunun sonucunda da yasanın ulaşılabilirlik, anlaşılabilirlik ve öngörülebilirlik özellikleri zedelenmekte veya ortadan kalkmaktadır.

Özet olarak, yasa önerisi aşamasında başlayan yasama zaafı, TBMM’yi nitelikli yasa yapma hak ve yükümlülüğünden alıkoymaktadır.

Burada bahsedilmesi gereken bir diğer husus; bütün demokratik ülkelerde temel kuralın , parlamentoların yasama yetkisi konusunda ortaksız olduğu, yasama yetkisinin sadece parlamentolar tarafından kullanıldığıdır.

Yeni sistemde bir nevi Meclisin yasama yetkisi elinden alınmıştır. Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri¹ vasıtasıyla Meclisin yasama yetkisinin bir kısmını kullanmaktadır.

Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ile düzenlenemeyecek hususlarda dahi yetki aşımına gidilerek Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri yürürlüğe konulduğu görülmektedir.

2018 yılı temmuz ayından bu yana 70 ay geçmesine karşın TBMM’nin yasa yapma işlevinde gözlemlenen aksaklıkların çözümü konusunda henüz bir mesafe alınamamıştır.

Balıkesir Milletvekili Mustafa Canbey ve Ankara Milletvekili Zeynep Yıldız ile 93 milletvekili tarafından hazırlanan “Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Kanun Teklifi”nin T.B.M.M.’ne sunulması ve Plan ve Bütçe komisyonunda görüşmesi sırasında gözlemlenen tablo da maalesef yukarıdaki tespitlerimizi bir kez daha doğrular niteliktedir.

III. KANUN TEKLİFİNİN ANAYASAYA UYGUNLUK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Anayasa'ya aykırılık savlarımız değerlendirilmemiştir.

¹ Kanun teklifinin komisyonda görüşüldüğü 15.05.2024 tarihine kadar Cumhurbaşkanı tarafından 25’i OHAL Kararnamesi olmak üzere toplam 158 adet Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi çıkarılmıştır.

Kanun Teklifinin tümünün Plan ve Bütçe Komisyonu görüşmelerinde İçtüzük madde 38 uyarınca Anayasa'ya uygunluk incelemesi yapılmamıştır. Komisyon, teklifin görüşmelerinde İçtüzük madde 38'in gerekleri yerine getirilmemiştir:

“Komisyonlar, kendilerine havale edilen tekliflerin ilk önce Anayasanın metin ve ruhuna aykırı olup olmadığını tetkik etmekle yükümlüdürler.

Bir komisyon, bir teklifin Anayasaya aykırı olduğunu gördüğü takdirde gerekçesini belirterek maddelerin müzakeresine geçmeden reddeder.” (İçtüzük, md.38).

İçtüzüğün 38. maddesinin ilk fıkrasının komisyon için öngördüğü inceleme yükümlülüğü, teklif maddelerinin görüşülmesine geçilmeden ele alınması gereken bir önkoşul olarak düzenlenmiştir. Bu ön sorun çözülmeden komisyon, görüşmelere başlayamaz. Bu yükümlülük, komisyona ait münhasır yetki olup, komisyon dışından kişi ve uzmanlar bu yetkiyi kullanamazlar. Komisyon, teklif metnini, Anayasa'nın sözüne ve özüne uygunluk açısından inceledikten sonra devam veya red kararını verir. Bu ise, teklif maddelerini görüşmeden önce bir ön karar şeklinde verilmelidir. Önkoşul ve ön karar, komisyon için çifte yükümlülük ve gerekliliktir.

Komisyonun bir diğer yükümlülüğü ise, inceleme alanına ilişkindir: Anayasa'ya uygunluk hem sözü hem de özü açısından yapılmalıdır. Özellikle öze uygunluk, anayasal yorum yöntemlerini beraberinde getirir. Gerekçe, sadece red hali için değil, uygunluk durumu için de yazılması ölçüsünde, anılan yükümlülük ve gereklilik anlam ifade eder. Komisyondaki mevcut uygulama ise, tam tersi yöndedir: Komisyonlar, İçtüzük md.38'de öngörülen yükümlülüğünü yerine getirmek bir yana, Anayasa'ya uygunluk, gündem maddesi yapılmadan teklif metni bütünü ve madde görüşmelerine geçmiş bulunmaktadır.

Anayasa'nın “Bütçe ve Kesin hesap” başlıklı maddesi;

Madde 161 –

“Kamu idarelerinin ve kamu iktisadî teşebbüsleri dışındaki kamu tüzel kişilerinin harcamaları yıllık bütçelerle yapılır.

Malî yıl başlangıcı ile merkezi yönetim bütçesinin hazırlanması, uygulanması ve kontrolü ile yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller kanunla düzenlenir. Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz.

Cumhurbaşkanı bütçe kanun teklifini, malî yılbaşından en az yetmişbeş gün önce, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar. Bütçe teklifi Bütçe Komisyonunda görüşülür. Komisyonun ellibeş gün içinde kabul edeceği metin Genel Kurulda görüşülür ve malî yılbaşına kadar karara bağlanır.

Bütçe kanununun süresinde yürürlüğe konulamaması halinde, geçici bütçe kanunu çıkarılır. Geçici bütçe kanununun da çıkarılamaması durumunda, yeni bütçe kanunu kabul edilinceye kadar bir önceki yılın bütçesi yeniden değerlendirme oranına göre artırılarak uygulanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Genel Kurulda kamu idare bütçeleri hakkında düşüncelerini her bütçenin görüşülmesi sırasında açıklarlar, gider artırıcı veya gelirleri azaltıcı önerilerde bulunamazlar.

Genel Kurulda kamu idare bütçeleri ile değişiklik önergeleri, üzerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oylanır.

Merkezî yönetim bütçesiyle verilen ödenek, harcanabilecek tutarın sınırını gösterir. Harcanabilecek tutarın Cumhurbaşkanlığı karamamesiyle aşılabileceğine dair bütçe kanununa hüküm konulamaz.

Carî yıl bütçesindeki ödenek artışını öngören değişiklik teklifleri ile carî ve izleyen yılların bütçelerine malî yük getiren tekliflerde, öngörülen giderleri karşılayabilecek malî kaynak gösterilmesi zorunludur.

Merkezî yönetim kesinhesap kanunu teklifi, ilgili olduğu malî yılın sonundan başlayarak en geç altı ay sonra Cumhurbaşkanı tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Sayıştay genel uygunluk bildirimini, ilişkin olduğu kesinhesap kanun teklifinin verilmesinden başlayarak en geç yetmişbeş gün içinde Meclise sunar.

Kesinhesap kanunu teklifi ve genel uygunluk bildiriminin Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiş olması, ilgili yıla ait Sayıştayca sonuçlandırılmamış denetim ve hesap yargılamasını önlemes ve bunların karara bağlandığı anlamına gelmez.

Kesinhesap kanunu teklifi, yeni yıl bütçe kanunu teklifiyle birlikte görüşülür ve karara bağlanır.”

Anayasa'nın “Sayıştay” başlıklı 160. maddesi ise;

“Sayıştay, merkezî yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi

adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir....”

hükmünü içermektedir.

Anayasa'nın 161. maddesinin birinci fıkrasındaki “ **Kamu idarelerinin ve kamu iktisadi teşebbüsleri dışındaki kamu tüzel kişilerinin harcamaları yıllık bütçelerle yapılır.**” hükmü gereği bir kamu idaresi olan Dışişleri Bakanlığı'nın harcamalarının yıllık bütçelerle yapılması; Anayasa'nın 160. maddesinde yer alan hüküm uyarınca da bu harcamaların Sayıştay tarafından denetlenmesi gerekmektedir.

“Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Kanun Teklifi”nde yer alan esas düzenlemeler; Anayasa'nın 161 ve 160. maddelerini Dışişleri Bakanlığı bütçesi açısından kısmi olarak uygulanmaz hale getirmektedir.

Kurulmak istenen Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı için teklifte belirlenen amaçların tümü Dışişleri Bakanlığının görev alanına girmektedir. Diğer bir ifadeyle vakfın amacı olarak sayılan, “*Dışişleri Bakanlığı teşkilatının faaliyetlerinin güçlendirilmesi, personelin temsil kabiliyetli ve donanımlı yetiştirilmesi*” bir kamu görevidir ve bu görevlerin yerine getirilmesi için Devlet bütçesinden Dışişleri Bakanlığına kaynak ayrılmaktadır. Bu hizmetler için ayrıca bir vakfa kamu kaynağı ve olanaklarının kullandırılmasında hiçbir kamu yararı bulunmamaktadır.

Vakfın görev tanımı oldukça geniş, faaliyet alanı oldukça geniştir. Kamu kaynaklarını kullanacaktır. Kurulmak istenen vakıf, yurt içi ve yurt dışında her türlü taşınır ve taşınmaz malı alabilecek, satabilecek, bunların kullanımını Dışişleri Bakanlığı'na bırakabilecek. Araba satın alıp, kiralayıp bunları Bakanlığa tahsis edebilecektir.

Bir yandan da Bakanlığa ait taşınmazların bu vakıf tarafından değerlendirilmesine olanak sağlanmaktadır. Bakanlık ihtiyaç duymadığı taşınmazları bu Vakfın kullanımına bırakabilecek ve Vakıf da bu taşınmazları kiralama ya da başka yöntemlerle değerlendirecektir. “Her türlü Devlet iç borçlanma senetleri ve 4749 sayılı Kanun kapsamında Hazine Müsteşarlığı Varlık Kiralama Anonim Şirketi tarafından ihraç edilen kira sertifikası, Varlık Fonu tarafından ihraç edilen her türlü bono ve kira sertifikası, hisse senedi gibi değerli belgelerden elde edilecek nema ve gelirler” vakfın gelir kaynakları arasındadır.

Vakfa yapılacak bağış ve yardımlar; Gelir Vergisi Kanunu ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu hükümleri çerçevesinde gelir veya kurumlar vergisi matrahının tespitinde, gelir ve kurumlar vergisi beyannamesi üzerinde ayrıca gösterilmek şartıyla bildirilecek gelirlerden veya kurum kazancından indirilebileceğinden Vakıf; devlet hazinesine girmesi gereken bir kısım vergi gelirini de kullanmış olacaktır.

Kanun teklifinde yer alan hükümlerle;

Hali hazırda 6004 sayılı Kanunun Ek 1. Maddesi uyarınca Dışişleri Bakanlığı tarafından kullanılan özel gelir kayıtlı ödeneklerin ve gelir kaynaklarının bir kısmı bütçe sistemi dışına çıkarılmaktadır.

Kurulacak Vakıf gelirlerinden yapılan harcamaların denetimi, mevcut kamu mali denetim sistemi yerine, Vakıf Denetleme Kurulunca yerine getirilecektir.

Kamu kaynağı kullanacak olan Vakfın harcamaları üzerinde TBMM'nin herhangi bir olağan denetimi bulunmamaktadır. Sayıştay'ın bu harcamaları takibi ve denetimi de söz konusu değildir.

Bu durum hem mali saydamlık ve hesap verilebilirlik ilkeleri ile bağdaşmamakta hem de Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'na, hem de Anayasa'nın 160 ve 161. maddelerine aykırılık oluşturmaktadır.

Plan ve Bütçe Komisyonu, bu gerekliliği yerine getirmeden yasayı, değerlendirmeye başlamış ve tartışmalar, esas itibariyle maddelere ilişkin olarak yapılmıştır. Hatırlatmak gerekir ki, Anayasa'nın üstünlüğünü düzenleyen Anayasa'nın madde 11/2'deki "Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz" kuralı, İktüzük madde 38 gereklerine saygı gösterilmesi ölçüsünde anlam ifade etmektedir. Bu nedenle, Anayasa'ya uygunluk incelemesi bakımından İktüzük madde 38 gerekleri yerine getirilmeden Komisyon tarafından kabul edilen teklif metni, yasa yapım usulüne aykırıdır.

Plan ve Bütçe Komisyonu Grubumuzca "Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Kanun Teklifi"nde yer alan esas düzenlemelerin ; Anayasa'nın 161 ve 160. maddelerini Dışişleri Bakanlığı bütçesi açısından kısmi olarak uygulanmaz hale getirdiği ifade edilerek verilen Anayasa'ya aykırılık önergesi komisyonda kabul edilmemiştir.

IV. KANUN TEKLİFİNİN KAMU MALİ YÖNETİM VE KONTROL SİSTEMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kamu malî yönetim sistemimiz 1927 yılında çıkarılan 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunuyla düzenlenmiş, söz konusu Kanun az sayıda değişiklikle 2000’li yılların başına kadar yürürlükte kalmış ve kamu malî yönetimini düzenleyen temel kanun olma niteliğini sürdürmüştür.

1927 yılından itibaren kamu malî yönetiminde, kamu idarelerinin sayı, nitelik ve teşkilatlanmalarına bağlı olarak önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Diğer yandan Dünyada kamu malî yönetimi ve kontrol sistemi konusunda önemli gelişmeler yaşanmıştır.

Zamanla bütçe ilkelerindeki değişim ve gelişim, devletin ekonomideki rol fonksiyonlarındaki gelişme ve değişimler, bilgi teknolojileri ile ülke ekonomisindeki parasallaşma düzeyinin artması gibi birden fazla faktörün etkisiyle mali yönetim ve kontrol sisteminin reformu gündeme getirilmiştir.

Sonuçta Dünya Bankası’nın tavsiye raporları da dikkate alınarak bir asırlık mali yönetim ve kontrol sistemi 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile radikal bir değişime tabi tutulmuştur.

Söz konusu kanunun genel gerekçesinde;

” Halen ülkemizde konsolide bütçeyi oluşturan genel ve katma bütçeli kuruluşların yanı sıra bunlara bağlı döner sermayeler ve fonlar ile mahalli idare bütçeleri ve kanunlarla kurulan kamu tüzel kişiliğini haiz idarelerin bütçeleri olmak üzere değişik bütçe türleri bulunmaktadır. Bunlardan sadece genel ve katma bütçeler, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilerek kanunla yürürlüğe konulmakta, diğer bütçeler ise yetkili idari merciler tarafından onaylanarak yürürlüğe girmektedir. Ayrıca, anılan bütçelerin uygulama usul ve esasları da önemli farklılıklar arz etmektedir.

Kalkınma planları ile bütçeler arasında sıkı bir bağ kurulamaması, bazı mali işlemlerin bütçelerde yer almaması, bütçe uygulamalarının mali yılla sınırlı olması ve çok yıllık bütçeleme sisteminin olmaması sistemin başlıca eksiklikleri olarak ön plana çıkmaktadır. Mevcut bütçe sınıflandırması ve muhasebe sistemi, kamu gelir ve

giderleri konusunda hem mali yönetime hem de kamuoyuna istenilen bilgilerin ayrıntılı olarak sunulmasına teknik olarak imkân vermemektedir.

Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Tasarısıyla, mevcut sistemin değiştirilerek daha etkin olması, Ulusal Program ve Politika Belgesi'nde de yer aldığı üzere uluslararası standartlara ve Avrupa Birliği normlarına uygun bir kamu mali yönetim ve kontrol sisteminin oluşturulması amaçlanmaktadır.”

Ifadeleri yer almaktadır.

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde elde edilmesi ve kullanılmasını, hesap verebilirliği ve malî saydamlığı sağlamak üzere, kamu mali yönetiminin yapısını ve işleyişini, kamu bütçelerinin hazırlanmasını, uygulanmasını, tüm malî işlemlerin muhasebeleştirilmesini, raporlanmasını ve malî kontrolünü düzenlemiştir.

Kanun; Merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri, sosyal güvenlik kurumları ve mahallî idarelerden oluşan genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin malî yönetim ve kontrolünü kapsamakta, Avrupa Birliği fonları ile yurt içi ve yurt dışından kamu idarelerine sağlanan kaynakların kullanımı ve kontrolü de uluslararası anlaşmaların hükümleri saklı kalmak kaydıyla, bu Kanun hükümlerine tâbi bulunmaktadır. Düzenleyici ve denetleyici kurumlar da bu kanunun bazı maddelerine tabidir.

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 5'inci maddesinde kamu mali yönetiminin uyumlu bir bütün olarak oluşturulacağı ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin bütçe hakkına uygun şekilde yürütüleceği belirtilmiştir. Kanun'un “Bütçe türleri ve kapsamı” başlıklı 12'nci maddesi, “Bütçe ilkeleri” başlıklı 13'üncü maddesi ve “Muhasebe sistemi” başlıklı 49'uncu maddelerinde; kamu idarelerince kanunla belirlenen bütçe türleri dışında herhangi bir ad altında bütçe oluşturulamayacağı; bütçelerin ait olduğu yıl başlamadan önce Türkiye Büyük Millet Meclisi veya yetkili organlarca kabul edilmedikçe veya onaylanmadıkça uygulanamayacağı, kamu idarelerinin tüm gelir ve giderlerinin bütçelerinde gösterileceği; kamu hesaplarının, kamu idarelerinin gelir, gider ve varlıkları ile mali sonuç doğuran her türlü işlemlerini garanti ve yükümlülüklerini belirlenmiş bir düzen içerisinde hesaplara kaydedilmesi suretiyle oluşturulacağı ve muhasebe sisteminin karar, kontrol ve hesap verme

süreçlerinin etkili çalışmasını sağlayacak ve mali raporların düzenlenmesi ile kesin hesabın çıkarılmasına temel olacak şekilde kurulacağı ve yürütüleceği belirtilmiştir.

Söz konusu maddelerin, 5018 sayılı Kanun'un "Üst yöneticiler" başlıklı 11'inci ve "Hesap verme sorumluluğu" başlıklı 8'inci maddeleri ile birlikte değerlendirilmesi sonucunda, üst yöneticinin sorumluluğunda bulunan tüm mali işlemlerin, tek bir muhasebe sistemi aracılığıyla yürütülmesi veya mali tabloların konsolide edilerek raporlanması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu'nun da esas aldığı "Bütçe Birliği" ilkesi, Kamu idaresi ile ilgili mali tabloların, kamu idaresinin tüm birimlerinin tüm faaliyetlerini içermesi ve gerçek durumunu yansıtmaları esasına dayanır.

Bu nedenle de bazı bakanlık ve kamu kurumlarının faaliyetlerinin, genel bütçenin yanı sıra, fon, özel hesap, vakıf, ajans, döner sermayeli işletme bütçeleri olmak üzere farklı bütçe yapıları üzerinden yürütülmeleri bu ilkeye aykırıdır.

Aslında 5018 sayılı Kanunun ve daha önce uygulamada olan 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu sistematığında bazı özel şart ve durumları kavrayan; özel gelir kaydı, özel gelirlerin ödenek kaydı, ertesi yıla devri, bağış ve yardımların gelir kaydı ve bunların ödenekleştirilerek kullanımı ve ertesi yıla devri gibi kamu harcama disiplinini bozmayan ve saydamlık ilkesine aykırı olmadan bütçeleştirilen ve muhasebeleştirilen uygulamalar bulunmaktadır.

Örneğin; 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu'nun ademi tahsis ilkesine aykırı şekilde düzenlenen;

"Özel Gelirler " başlıklı" 39. maddesi;

"Özel gelirler karşılığında idarelere tahsis edilen özel ödenek miktarları, ilgili idarelerin bütçelerinde gösterilir. Mali yıl içinde kullanılabilecek özel ödenek miktarı, tahsil edilen özel gelir tutarını geçemez. Tahsil edilen özel gelirlerin ödenek tutarını aşması halinde, ödenek eklenemez.

Özel gelirlere ilişkin olarak ilgili kanunlarında veya Cumhurbaşkanlığı karamamelerinde belirtilen fiyatlandırılabilir mal ve hizmetlerin tarifeleri ile uygulamaya yönelik usul ve esaslar, Hazine ve Maliye Bakanlığının görüşü alınarak ilgili kamu idarelerince belirlenir.

Özel gelirlerin ödenek kaydına, gelecek yıla devrine, iptaline ilişkin yetki ve işlemler merkezî yönetim bütçe kanununda gösterilir.”

“Bağış ve Yardımlar” başlıklı 40. maddesi;

“Herhangi bir gerçek veya tüzel kişi tarafından, kamu hizmetinin karşılığı olarak veya kamu hizmetleriyle ilişkilendirilerek bağış veya yardım toplanamaz, benzeri adlar altında tahsilat yapılamaz.

Kamu idarelerine yapılan her türlü bağış ve yardımlar gelir kaydedilir. Nakdi olmayan bağış ve yardımlar, ilgili mevzuatına göre değerlemeye tâbi tutularak kayıtlara alınır.

Kamu yararına kullanılmak üzere kamu idarelerine yapılan şartlı bağış ve yardımlar, dış finansman kaynağından sağlananlarda 28.3.2002 tarihli ve 4749 sayılı Kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla, hizmeti yapacak idarenin üst yöneticisi tarafından uygun görülmesi halinde, bütçede açılacak bir tertibe gelir ve şart kılındığı amaca harcanmak üzere açılacak bir tertibe ödenek kaydedilir. Bu ödenekten amaç dışında başka bir tertibe aktarma yapılamaz.

Bu ödeneklerden malî yıl sonuna kadar harcanmamış olan tutarlar, bağış ve yardımın amacı gerçekleşinceye kadar ertesi yıl bütçesine devir olunarak ödenek kaydedilir. Ancak, bu ödeneklerden tahsis amacı gerçekleştirilmiş olanlardan kalan tutarlar, tahsis amacının gerçekleştirilmesi bakımından yetersiz olanlar ile yılı bütçesinde belirlenen tutarı aşmayan ve iki yıl devrettiği halde harcanmayan ödenekleri iptal etmeye genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinde Cumhurbaşkanı, diğer kamu idarelerinde üst yönetici yetkilidir.

Bağış ve yardımlar, kullanılmadığı veya amaç dışı kullanıldığı için geri istenildiği takdirde, bütçeye gider kaydıyla ilgisine geri verilir. Şartlı bağış ve yardımın zamanında kullanılmaması nedeniyle doğacak zararlar ile amaç dışı kullanım nedeniyle yapılan harcamalar sorumluluğu tespit edilenlere ödetilir.”

hükümlerine yer verilmiştir.

5018 sayılı Kanunun 39 ve 40. madde hükümleri kullanılmak suretiyle yurt içinden ve yurtdışından sağlanan bütçe dışı kaynakların ilgili kuruluş bütçesi içinde kullanılması, kullanılmayan ödeneklerin devren gelirli ödenek kaydıyla sonraki yıllara devrinin sağlanması mümkündür.

Ancak gerek 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu’nun yaklaşık 80 yıllık uygulanması sırasında gerekse 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nun yürürlüğe girmesinden sonra getirilen düzenlemelerle bazı bakanlıkların ve kamu kuruluşlarının bütçede kendilerine tahsis edilen ödeneklerin kullanım miktarı ile sınırlı kalmamak bütçe dışı ilave kaynak temini arayışına girdikleri, ayrıca bu kaynakları harcama prosedürleri ve denetimi açısından mevcut kamu mali yönetim ve denetim sistemi dışına çıkarmaya çalıştıkları, bu amaçla mali sistemimiz içinde yeni birtakım aksaklıklara sebep olacak, mali disiplin ve kontrolü ortadan kaldıracak “fon” “özel hesap”, “özel fon hesabı”, “kaynak yönetimi hesabı” gibi isimlerle kontrol dışı hesap, bütçe ve fonlar oluşturdukları gözlemlenmiştir.

Son dönemde bu sakıncaları ortadan kaldırmak, bütçe birliğini sağlamak üzere yürürlüğe konulan yeni 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile getirilmeye çalışılan mali disiplin delinmeye çalışılmakta, her bakanlık Meclisin onayından geçmeyen ve meclisin denetiminden de kaçırılan hesaplardan harcamalar yapmaya yönelmektedir.

Mali sistemimizin bozulmasına neden olan bu uygulamalar; çıkarılan kuruluş kanunlarına, bazı K.H.K.’lere ve Bütçe Kanunlarına (özellikle E-cetveline) Anayasanın 161’nci maddesinin amir hükmüne karşın, konulan özel hesaplarla ilgili bazı hükümlerle gerçekleştirilmektedir. Yakın tarihimizde bu tür sakıncalı uygulamalar neticesinde ortaya çıkan mali disiplinsizliklerinin sonuçlarını dikkate almayan adımlar atılmaktadır.

Oysa; Bazı fonların tasfiyesi ile ilgili 20.06.2001 tarih ve 4684 sayılı “Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik yapılmasına Dair Kanunun gerekçesinde;

“1980 yıllardan itibaren fon uygulamalarının artmasının mali disiplinin bozulmasına, bütçe birliğinin zedelenmesine ve kaynakların etkin kullanım prensibinden uzaklaşmasına yol açtığı, bu gelişmeler neticesinde maliye politikalarının etkinliğinin artırılması, fonların mali açıdan disipline edilmesi için T.C. Merkez Bankası nezdinde Müşterek fon Hesabı uygulamasına geçildiği, 1993 yılından itibaren bu fonların büyük kısmının Bütçe kapsamına alındığı, uygulanmakta olan Ekonomik İstikrar Programı çerçevesinde bütçe birliğinin ve şeffaflığın sağlanması amacıyla yeni fon kurulmasına izin verilmediği, fonların tasfiyesine yönelik olarak başlatılan çalışmalar kapsamında 2000 ve 2001 yıllarında toplam 52 fonun tasfiyesine ilişkin

işlemlerin tamamlandığı, bu yasa kapsamında da 15 adedinin tasfiyesine karar verildiği”

ifade olunmuştur.

Benzeri sayılabilecek ifadeler Özel ödenek, özel gelir ve özel hesap uygulamalarına son veren 14.7.2004 tarihli ve 5217 sayılı Özel Gelir ve Özel Ödeneklerin Düzenlenmesi ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un genel gerekçesinde de;

“Devlet bütçesinin temel ilkelerinden birisi birlik ilkesidir. Bu ilkeye göre, Devlete ait tüm gelir ve giderlerin tek bir bütçede yer alması esastır. Böylelikle, Devlet kaynaklarının tek elde toplanarak harcamalarda saydamlık sağlanması amaçlanmakta, bütçe disiplininin kaçışlar ve harcamalarda keyfiyetin önlenilmesine çalışılmaktadır. Bunun istisnasını oluşturan unsurlardan en önemlileri fon ve özel gelir-özel ödenek uygulamalarıdır.

(...)

Fonların tasfiyesi sonrasında başlayan özel gelir-özel ödenek uygulamaları ile diğer mevzuat gereğince devam eden özel gelir-özel ödenek uygulamaları sonrasında bütçelerde başlangıç ödenekleri ile yıl sonu harcamaları arasında önemli farklar doğmaktadır.

Bu çerçevede Teklif ile yürütülmekte olan ekonomik program gereğince özel gelir-özel ödenek uygulamalarının yeniden gözden geçirilmesi, devamında fayda görülenlerin haricindeki uygulamaların kaldırılarak yerine söz konusu özel gelirlerin bütçe geliri olarak kaydedilmesi ve harcamalarının ilgili kurum bütçelerine öngörülecek ödeneklerle yapılması imkanını sağlayacak düzenlemelerin gerçekleştirilmesi, böylece bütçe uygulamalarının daha saydam ve açık olması amaçlanmaktadır.”

şeklinde yer almıştır.

Yukarıdaki gerekçelerde de belirtildiği üzere; fon, özel hesap ve benzeri uygulamalarla kamu kaynakları mali yönetim ve denetim sisteminin dışına çıkarılmakta, mevcut kamu harcama ve denetim hukukuna tabi olmadan oluşturulan bu hesaplardan yapılacak harcamaların, desteklemelerin, hibelerin; türlerini, sınırlarını, şartlarını, kapsamını, kullanımını, diğer kamu kurumlarına, belediyelere,

özel sektör kuruluşlarına ve sivil toplum otoritelerine aktarma esaslarını ve denetimini düzenlemeye ilgili Bakanlık veya bakan yetkili kılınmaktadır.

Bu durum Türkiye Büyük Millet Meclisinin bütçe hakkının engellenmesine neden olmakta aynı zamanda mali saydamlık ve hesap verilebilirlik ilkelerine de aykırılık teşkil etmektedir.

Bu uygulamalarla;

-Kamu idarelerinin bütçe ödeneklerinin ve gelir kaynaklarının bir kısmı bütçe sistemi dışına çıkarılarak fonlara, özel hesaplara aktarılmaktadır,

-Harcama yetkilisi, muhasebe yetkilisi, gibi görevlilerin belirlenme yetkisi Bakan'a verilmektedir.

-Özel hesap uygulamaları ve fonlar için ayrı bir vezne açılmaktadır.

-Özel hesaptan yapılacak harcamalar kamu harcama hukukunun genel esaslarını belirleyen 5018sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun kapsamı dışına çıkarılmaya çalışılmaktadır.

-Fonlardan ve özel hesaptan yapılacak harcamalar keyfiliğe açık olabilmektedir.

-Fonlardan ve Özel hesaptan yapılan harcamaların denetimi, genel denetim yerine, genellikle ilgili bakanın yetkilendirilmesiyle yapılmaktadır.

-Fonlardan ve özel hesaptan yapılan harcamalar üzerinde TBMM'nin olağan denetimi bulunmamaktadır.

-Fonlar ve özel hesaplar iç denetime tabi tutulmamaktadır.

-Sayıştay'ın bu harcamaları takibi ve denetimi konusundaki yetkisi tartışmalıdır. Sayıştay sadece bütçe tertiplerinden aktarılan tutarları global olarak görmek, buralardaki hesaplardan yapılan harcamaları detaylı olarak inceleyememektedir.

-Fonlar, Özel hesaptan yapılan harcamaların usulleri, belgelendirilmesi ve muhasebeleştirilmesi denetlenmesi konuları Bakan tarafından belirlenen usul ve esaslara bırakılmaktadır.

Bu durum hem mali saydamlık ve hesap verilebilirlik ilkeleri ile bağdaşmamakta hem de Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununa, hem de Anayasaya aykırılık oluşturmaktadır.

Son dönemlerde bu duruma ilave olarak bazı Bakanlıkların bazı temel işlevleri ile ilgili olarak faaliyetler gerçekleştirecek kapasitede, kamuda mali disiplini bozacak **Ajanslar ve Kamu Vakıfları** kurulmaya başlanmıştır.

Türkiye Çevre Ajansı ve Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı

4.1.2020 tarih ve 7261 sayılı Kanunla, Çevre kirliliğini önlemek ve yeşil alanların korunmasına, iyileştirilmesine ve geliştirilmesine katkı sağlamak, döngüsel ekonomi ve sıfır atık yaklaşımı doğrultusunda kaynak verimliliğini artırmak ile ulusal ölçekte depozito yönetim sistemi kurulmasına, işletilmesine, izlenmesine ve denetimine yönelik faaliyetlerde bulunmak üzere Türkiye Çevre Ajansı kurulmuştur. Ajansın gelirleri; Genel bütçeden aktarılan tutarlardan, Her türlü bağış ve yardımlardan, Ajansın faaliyetlerinden elde edilen gelirlerden, Sair gelirlerden oluşmakta, Ajans; yapılan bağış ve yardımlar sebebiyle veraset ve intikal vergisinden, faaliyetleri dolayısıyla yaptığı işlemler yönünden harçlardan, bu kapsamda düzenlenen kâğıtlar nedeniyle damga vergisinden, kiraya verilmemek şartıyla sahip olduğu taşınmazları dolayısıyla emlak vergisinden, tapu ve kadastro işlemleri bakımından, döner sermaye hizmet bedelinden, her türlü dava ve icra işleminde teminat yatırma mükellefiyetlerinden muaf bulunmakta, ihtiyaç hâlinde faaliyetlerini özel hukuk tüzel kişiliğini haiz şirketler kurarak da gerçekleştirebilmektedir.

11.07.2019 tarih ve 7183 sayılı Kanunla, Türkiye'nin turizm hedeflerine ulaşmasını teminen; turizm imkân ve fırsatlarının dünyada tanıtılmasına, turizm potansiyelinin tüm yönleri ile değerlendirilerek ülke ekonomisine kazandırılmasına, turizm yatırımlarının, turizmin ülke ekonomisindeki payının ve turizm sektörünün hizmet kalitesinin artırılmasına yönelik faaliyetlerde bulunmak, destek ve kaynak sağlamak amacıyla Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı kurulmuştur. Ajansın gelirleri, Genel bütçeden aktarılan tutarlardan, Turizm işletmelerinden alınacak turizm paylarından, Yurt içi ve dışından alınan her türlü bağış ve yardımlardan, Ajansın faaliyetlerinden elde edilen gelirlerden, Diğer gelirlerden oluşmakta, eşitlik ve rekabet ilkeleri, işletmelerin taşıdığı turizm potansiyeli ile ülke imajı ve tanıtımına sağlayacağı katkıyı etkinlik ve verimlilik bakımından dikkate alıp, ortak projeler gerçekleştirerek turizm işletmelerine direkt destek sağlayabilmektedir.

Kamu Vakıflarının sayısında son yıllarda artış olmuştur.

2004 yılından önce Türkiye’de Türk Medeni Kanunu’na göre genellikle bir kamu kurumunu, kamu kurumundaki personeli veya her ikisini birden desteklemek amacıyla faaliyette bulunmak üzere kurulmuş bulunan 608 kamu vakfı bulunmaktaydı.

Bu vakıfların sunulan kamu hizmetleri karşılığında veya bu hizmetler nedeniyle vatandaşlardan hiçbir yasal dayanağı olmadan alınan “zorunlu bağışlar” kamuoyunda rahatsızlığa ve tepkilere yol açmıştı. *(Bu konuyla ilgili olarak 22’nci dönemde kurulan Meclis Araştırma Komisyonunun 699 sıra sayılı raporunda belirtildiği gibi; ehliyet, ruhsat, trafik tescil, pasaport, silah ruhsatı, egzoz ölçümü, sözleşme bedeli, devir işlemi, vize, onay, özel oda, sağlık kurulu raporu, hasta muayene veya hasta ziyareti bağışı, karne veya diploma bedeli, okula kayıt parası, matbu evrak, galoş satışı vs. gerekçelerle zorunlu bağış alınmaktaydı.)*

Bu vakıfların kurduğu ticari işletmelerin kamu kurumlarına ait veya tahsisli kamu taşınmazlarında yürüttüğü ticari faaliyetlerden gelir elde etmeleri, işletme ve şirketlerinin Devlete ait bina, araç ve gereci ücretsiz veya sembolik ücretlerle kullanmalarının ticari hayatta haksız rekabete yol açtığı gözleniyordu.

İlk AKP hükümetinin “Acil Eylem Plânında” kamu dernek ve vakıflarının tamamen kaldırılacağı, bunlardan sağlanan gelirler arasından devamında yarar görülenlerin muhafaza edileceği, bu gelirlerin ilgili kurum için özel gelir ve ödenek kaydedileceği öngörülmekteydi.

Ayrıca 8’nci Beş Yıllık Kalkınma Plânında, kamu görevlilerinin kurmuş oldukları vakıfların kamu hizmetlerinin sunumunda devreye girmesinin önüne geçilmesi ve bu yolla kamu kaynağı aktarılan vakıfların tasfiyesi öngörülmüştü.

2004 yılında çıkarılan 5072 Sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İlişkilerine Dair Kanunla;

-Dernek ve vakıfların kamu kurum ve kuruluşlarının sundukları hizmetlerle ilgili olarak gerçek ve tüzel kişilerden ücret, bağış, katkı payı ve benzeri adlar altında bir karşılık almaları,

-Kamu hizmetlerinde kullanılan araç, gereç, evrak, form ve benzeri malzemenin, dernek ve vakıflardan temin edilmesi,

-Kamu görevlilerinin görev unvanlarını kullanarak dernek ve vakıf organlarında görev almaları,

-Dernek ve vakıf organlarında görev alan kamu görevlilerinin, ücret, huzur hakkı veya başka bir ad altında herhangi bir karşılık almaları,

-Yardım toplama ve bağış kabul hizmetlerinde kamu görevlilerini çalıştırmaları,

-Kamu kurum ve kuruluşlarının bütçelerinden bu kapsamdaki dernek ve vakıflara ödenek, yardım veya herhangi bir kaynak aktarılması,

-Kamu kurum ve kuruluşlarının, personel maaş ve ücretlerinden, kaynağında kesinti yaparak bu kapsamdaki dernek ve vakıflara aktarmaları,

Bu vakıf ve derneklerle bunların sermayesinin yarısından fazlasına sahip oldukları şirketlerin, bünyesinde kuruldukları kurum ve kuruluşların Devlet İhale Kanunu'na göre yapacakları ihalelere katılmaları,

yasaklanmıştı. Ancak Kanunla kurulan Vakıflar bu Kanunun kapsamı dışında tutulmuştu.

Kamu Vakıfları son dönemde yeniden gözde olmuştur.

Kamu vakıflarının, yukarıda sayılan sakıncalarına rağmen AKP iktidarı son yıllarda, ilgili kamu kuruluşu tarafından kamu hizmeti olarak yerine getirilmesi gereken hizmetleri de kapsayacak şekilde yeni kamu vakıfları kurmaya başlamıştır.

2007 yılında 5653 sayılı Kanunla Yunus Emre Vakfı, 2016 yılında 6721 sayılı Kanunla Türkiye Maarif Vakfı, 2023 yılında 7430 sayılı kanunla Antalya Diploması Forumu Vakfı ve 7439 sayılı Kanunla da Türk Arkeoloji ve Kültürel Miras Vakfı kurulmuştur.

Bu vakıfların Türk Medeni Kanunu'na göre değil Kanunla kurulmalarının altında kanunla kurulan vakıfların 5072 sayılı Kanunun kapsamı dışında tutulmuş olması yatmaktadır. Zira kanunla kurulan vakıflar kamu binalarını, personelinin, kamu kaynaklarını kullanabilmekte, bunlara bütçeden para aktarılabilen, vakıflar da bu parayı herhangi bir bütçe kısıtı olmadan, TBMM'ye hesap vermeden harcayabilmektedirler. Bunlar üzerinde kamu kaynaklarını kullanmalarına karşın Sayıştay'ın herhangi bir denetim yetkisi de bulunmamaktadır.

Örneğin Yunus Emre Vakfı ve Türkiye Maarif Vakfı'na son beş yılda bütçeden aktarılan para toplam 19,1 milyar liradır ve bu paranın nasıl ve nereye harcandığı konusunda TBMM'de hesap sorulamamaktadır.

AKP iktidarı tarafından 23.11.2022 tarih ve 7422 sayılı Kanun'un 7. maddesiyle 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'na Ek madde ilavesiyle Türk Medeni Kanunu'na göre kurulmuş olan Jandarma Asayiş Vakfı'nı da kanunla kurulmadığı halde, 5072 sayılı kanunda yer alan sınırlamalar dışına çıkarak, kamu kaynaklarını kullanabilmesinin yolunu açmıştır.

Uygulamada bu vakıflar sayesinde, kamu yöneticilerinin, vâkıfların organlarına atanan, eş, dost, akraba ve yandaşların 237 sayılı Taşıt Kanunu, 2946 sayılı Kamu Konutları Kanunu (Lojman Kanunu) vb. kanunlarla getirilen kısıtlamaları aşarak, lüks konut, lüks taşıt kullanabilmelerine olanak sağlanmakta ve yaşam konforlarını bu vakıflar eliyle kamu kaynağı kullanarak artırabilmeleri sağlanmaktadır. Ayrıca bu vakıf kaynaklarından yapılan harcamalarda Tasarruf Tedbirleri uygulanmamaktadır.

Bu vakıflar kamuda mali disiplini bozmakta ve bütçe birliği ilkesini zedelemektedir.

Kamu vakıflarını önce kapatan AKP iktidarının, yıllar sonra kendisinin örtülü ajandasını gerçekleştirmek için bu vakıfları uygun bir kaldıraç olarak kullanmak istediği anlaşılmaktadır.

Kanun teklifinin konusu olan Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı ile ilgili düzenlemelerin; son yıllarda yaşanan bu gelişmeler doğrultusunda bütçe disiplini ve mali disiplini bozucu etkileri açısından değerlendirilmesi gerekmektedir.

AKP hükümetinin kamu kaynaklarından yapılacak harcamaların disipline edilmesi amacıyla yeni bir Tasarruf Genelgesini yürürlüğe koyduğu bugünlerde her türlü harcama kısıtından muaf “Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Kanun Teklifi”nin TBMM'ye sunulması ayrı bir tezat teşkil etmektedir.

Diğer Bakanlıkların ve kamu kuruluşlarının da benzeri bir yöntem izleyerek, “kendi teşkilatlarını güçlendirme “amacı adı altında kanunla vakıf kurmaya teşebbüs etmeleri halinde nasıl bir tablo ile karşılaşılacaktır.

V. KANUN TEKLİFİNİN GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ

Kanun teklifinin gerekçesinde;

“Dünyada 261 diplomatik ve konsüler misyonla en geniş üçüncü diplomatik ağı sahip Dışişleri Bakanlığı bölgesinde ve küresel alanda aktif bir dış politika izlediği, Bakanlığın bölgesel ve küresel tüm gelişmeleri yakından takip etmekte olduğu, güvenilir bir aktör olarak ihtilafların çözümü için aktif rol üstlendiği belirtilerek, Bölgemizde barış ve güvenliğin tesisi, refah ortamının geliştirilmesi, dış ilişkilerimizin yapısal zeminde güçlendirilmesi ve küresel hedeflerimizin ilerletilmesi, ülkemizin menfaatlerinin yanı sıra yurtdışındaki vatandaşlarımızın hak ve çıkarlarının da en etkin biçimde korunması, ticaretten sağlığa, savunmadan çevreye dış ilişkilerimizin tüm boyutlarının bütüncül bir anlayışla ve eşgüdüm içerisinde sürdürülmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü ifade edilerek, bu kapsamda Kanun Teklifi ile kurulması istenilen Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı ile Dışişleri Bakanlığı teşkilatının faaliyetlerinin güçlendirilmesi, personelinin temsil kabiliyeti yüksek ve donanımlı yetiştirilmesinin desteklenmesi ve Bakanlık merkez ve yurtdışı teşkilatı ile Bakanlık personelinin faaliyetlerinin en etkin şekilde yürütülmesine destek sağlanmasının hedeflendiği” belirtilmektedir.

Kanun teklifinin bütünü incelendiğinde, kurulmak istenen Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı için teklifte belirlen amaçların tümünün Dışişleri Bakanlığı'nın görev alanına girdiği anlaşılmaktadır.

Diğer bir ifadeyle vakfın amacı olarak sayılan, ***“Dışişleri Bakanlığı teşkilatının faaliyetlerinin güçlendirilmesi, personelin temsil kabiliyetli ve donanımlı yetiştirilmesi”*** bir kamu görevidir ve bu görevlerin yerine getirilmesi için Devlet bütçesinden Dışişleri Bakanlığı'na kaynak ayrılmaktadır. Bu hizmetler için ayrıca bir vakfa kamu kaynağı ve olanaklarının kullandırılmasında hiçbir kamu yararı bulunmamaktadır

Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Kanunu Teklifi, kabul edildiği takdirde dünyada emsali bulunmayan bir kuruluşu meydana çıkaracaktır. Dünya örneklerinde, **Dışişleri Bakanlıklarının arka planında kalarak düşünce üretim merkezleri (think tank) kuruluşları kurabilmektedir. Dışişleri Bakanlıklarının direkt olarak devrede olduğu vakıf tarzında örgütlenme modelleri ise doğru bir yaklaşım değildir.**

Bilindiği kadarıyla dünyanın hiçbir ülkesinde dışişleri bakanlıklarına destek amacıyla finansal tasarruflarda bulunmak üzere bir vakıf kurulmamıştır. Bunun yanı sıra kanun teklifinden anlaşıldığı kadarıyla bu vakfa, Türkiye’de kamu kuruluşlarını desteklemek için kurulan Milli Eğitim Vakfı (MEV), Maarif Vakfı, Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı gibi başka örneklerle kıyasla çok daha tartışmalı bir hareket alanı açılmak istendiği görülmektedir.

Kanun teklifi Dışişleri Bakanlığı’na dış ilişkilerde eşgüdüm görevi vermiş olan 1173 Sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkında Kanun’a doğrudan ya da dolaylı hiçbir atıf içermemektedir. Bu bile kanunun uygulanmasının her aşamasında çok ciddi ihtilaflar doğurması açısından başlı başına bir muhalefet sebebi yaratmaktadır.

Zira, Cumhuriyet dönemi ve öncesinden bu yana Dışişleri Bakanlığı ile yetki paylaşımı yapacak, bakanlık adına maddi tasarruflarda bulunacak bir başka alternatif oluşum meydana getirilmemiştir.

Böyle bir oluşumun varlığı, Dışişleri Bakanlığı’na paralel bir yapının oluşturulmasına sebep olabilir.

Ayrıca 6 Nisan 2024 tarih ve 158 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Dışişleri Bakanlığının görev ve yetkilerinde değişiklik ve genişlemeye gidilmiş, bazı konularda Dışişleri Bakanlığının rolü koordinasyon sağlama görüntüsü adı altında “Bakanlıklar üstü” gibi farklı bir konuma çekilmiştir.

Konuya bu açıdan bakıldığında; Dışişlerini Güçlendirme Vakfı adında bir vakıf kurulmasının bu dönemde gerçekleştirilmek istenmesi de ayrıca dikkat çekici bulunmaktadır.

Diğer taraftan vakfın görev tanımı, faaliyet alanı oldukça geniştir.

Vakıfa aktarılacak kaynaklarla kurulması düşünülen sözde akademik kurumların, ilgili dönem iktidarının ideolojik endoktrinasyonu için faaliyet göstereceği ve Dışişleri Bakanlığına iktidar için makbul kadroların yetiştirilmesine hizmet edeceği açıktır. Böyle bir girişimin hedefi ancak, Dışişleri Bakanlığını partiler-üstü konumundan çıkarıp, bir parti teşkilatı hâline getirmek olabilir.

Kanun teklifinde açıkça görülen bir başka husus ise vakıfa abartılı düzeyde tanınan mali ve finansal hareket alanıdır. Öngörülen maddeler, kuruluşu bir vakıftan

ziyade bir ticari şirket gibi düzenlemektedir. Vakfın muhtelif finansal araçlar edinmesi, çeşitli ticari işletmelerle iştirakler kurması, dahası Dışişleri Bakanlığına ait taşınmazlar üzerinde tasarruf sahibi olması öngörülmektedir ki; böyle bir yapı ile Dışişleri Bakanlığının adının, itibarının ve otoritesinin doğrudan istismar edilmesinin önü açılmaktadır. Dışişleri Bakanlığımızın, her şeyden önce ülkeyi temsil sıfatı taşıyan bir kurum olması hasebiyle dünyanın farklı ülkelerinde günlük ticari ilişkilere girmesi, kâr amaçlı faaliyetler içinde adının anılması, devlet geleneğimiz açısından da kabul edilemez.

Dışişleri Bakanlığı mensuplarının bakanlık çalışanları arasında dayanışma ve bakanlığa katkı amacıyla, kendi sivil ve bağımsız girişimleri ile 1996 yılında kurdukları Dışişleri Bakanlığı Mensupları Sosyal Güvenlik ve Yardımlaşma Vakfı (DİVAK) bugün âtil konumdadır. İktidar, Dışişleri Bakanlığını desteklemeye ve güçlendirmeye yönelik iyi niyetli bir çaba göstermek için DİVAK gibi hâlihazırda kurulu olan bir vakfı yeniden yapılandırıp güçlendirebilecekken, bunun yerine Dışişleri Bakanlığının adını kullanan bir rant mekanizması kurmayı hedeflemiştir.

Vakfın denetim dışı kalması

Bütçeden yapılan harcamalar, engellemeler de olsa Sayıştay, dolayısıyla TBMM denetimine tabi bulunmaktadır. Ayrıca bütçe kapsamında yapılan harcamalarla ilgili olarak çeşitli prosedürler uygulanabilmektedir. Bazı kamu kaynaklarını kullanmalarına rağmen kamu vakıflarında Sayıştay denetimi yoktur.

AKP bir yandan “Tasarruf Genelgeleri” çıkarırken bir yandan da bütçe harcama sistemini delmek için “Vakıf” adı altında düzenlemeler yapmaktadır. Tasarruf Genelgelerindeki kısıtlamalar kamu vakıfları aracılığıyla yapılan harcamalar ve personel alımları, bina ve taşıt kiralamaları için söz konusu değildir.

İktidar giderek daha çok alanda Vakıflar yoluyla bu kısıtlamaları aşmaya çalışmaktadır.

Uzun süre mevcut kamu vakıflarını ortadan kaldırma yönünde hareket eden iktidar partisinin Dışişleri Bakanlığı üzerinden bir kamu vakfı yaratma çabası düşündürücüdür.

Kurulmak istenen vakıf, yurt içi ve yurt dışında her türlü taşınır ve taşınmaz malı alabilecek, satabilecek, bunların kullanımını Dışişleri Bakanlığına bırakabilecek. araba

kiralayıp bunları Bakanlığa tahsis edebilecektir. Teklifte yer alan hükümlerle bir yandan da Bakanlığa ait veya tahsisli taşınmazların bu vakıf tarafından değerlendirilmesine olanak sağlanmaktadır. Bakanlık ihtiyaç duymadığı taşınmazları bu Vakfın kullanımına bırakabilecek ve vakıf da bu taşınmazları kiralama ya da başka yöntemlerle değerlendirecektir.

Vakfa yükseköğretim kurumları kurma konusunda verilen yetkinin de sorgulanması gerekir. Zira YÖK'ün tanımına baktığımızda Vakfa, yüksek öğretim müessesesi kurma hakkı tanınmaktadır. Ancak kanun maddesindeki bu düzenleme asla 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ile ilişkilendirilmemiştir. Bu da bir kamu hizmetinin bu vakıf eliyle yaptırılmasına yönelik bir düzenleme olarak gözükmektedir.

Şayet Dışişleri Bakanlığı için bir Akademi kurulacak ise diğer kamu kurumları örneğinde olduğu gibi (örneğin Adalet Akademisi, Milli İstihbarat Akademisi) ilgili Bakanlık veya kuruluş bünyesinde kurulan örnekleri niye dikkate alınmamıştır.

Ayrıca vize aracılık hizmet gelirlerinin bir kısmının da bu vakfa bırakılması bir kamu gelirinin bu vakfa tahsis edildiğini göstermektedir.

Özetle; Dışişleri Bakanlığını Güçlendirme Vakfı Kanun Teklifi, gerek Dışişleri Bakanlığına katkıdan çok yük getirmesi ve gerekse birtakım ticari faaliyet ve ilişkileri maskeleyecek bir kurum olma ihtimali gerekçesiyle baştan aşağı sakıncalıdır. Böyle bir vakıf modelinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin köklü bir bakanlığın isminin altında hayata geçirilmesi sadece Dışişleri Bakanlığı için değil, ileride benzer modelde kurulabilecek vakıflar açısından tüm bakanlıklar için tehlike arz etmektedir.

Kanun teklifinin, adı dışında Dışişleri teşkilatının güçlendirilmesiyle inandırıcı, somut olumlu bir ilgisi bulunmamaktadır. Dışişleri teşkilatını güçlendirme iddiasıyla ülkemizin köklü, birikimli, seçkin ve en itibarlı kurumlarından olan Dışişleri Bakanlığının iktidarın dış politika ve diplomasiyle ilgisi bulunmayan amaçlarına hizmet edecek bir vasıta haline gelmesi mümkündür. Söz konusu kanun teklifi Dışişleri teşkilatını görevi olmayan ve girmemesi gereken maliye, emlak, inşaat gibi sektörlerin bir aktörü haline getirmektedir

Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı teklifi yasalaştığı takdirde, Dışişleri teşkilatı zamanla daha da tanınmaz hale gelecek ve asli görevlerini layıkıyla icra edemez bir kuruma dönüşebilecektir.

VI. KANUN TEKLİFİNİN MADDELERİ ÜZERİNDEKİ GÖRÜŞLERİMİZ

11 madde ve 1 geçici maddeden oluşan 12 maddelik yasa teklifinin bazı maddeleri üzerindeki görüş ve eleştirilerimize aşağıda yer verilmiştir.

1. Teklifin 1. maddesinin değerlendirilmesi:

Teklifin “amaç ve kapsam başlıklı 1. maddesi;

“MADDE 1- (1) *Bu Kanunun amacı, Dışişleri Bakanlığı teşkilatının faaliyetlerinin güçlendirilmesi ile personelinin temsil kabiliyeti yüksek ve donanımlı yetiştirilmesinin desteklenmesi ve bu Kanun kapsamında belirlenen faaliyetlerin icrası amacıyla merkezi Ankara’da olan Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfının kurulmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.*

(2) *Bu Kanun; Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfının faaliyetleri, organları, gelirleri ve muafiyetleri, kuruluşuna ilişkin hususlar ile diğer iş ve işlemlerini kapsar.”*

hükmünü içermektedir.

1. maddede bulunan ve “*Bu kanunun amacı, Dışişleri Bakanlığı teşkilatının faaliyetlerinin güçlendirilmesi ile personelinin temsil kabiliyeti yüksek ve donanımlı yetiştirilmesinin desteklenmesi ...*” ifadesi bir yandan Dışişleri Bakanlığının mevcut yapısını tahkir etmekte, diğer yandan yürürlükteki tek adam sisteminin başındaki kişilerin bakanlık personelinin temsil kabiliyetinin yetersiz olduğunu düşündüklerine dair bir itirafı barındırmaktadır.

Sultan III. Selim döneminde temelleri atılan modern Hariciye Teşkilatı, 250 yıla yakın süredir Türkiye’yi layıkıyla temsil etmekte ve ülkemizin dış ilişkilerini kifayete yürütmektedir. Cumhuriyeti kuran, Türkiye’yi iki dünya savaşı ve Soğuk Savaş sırasında ayakta tutmaya çalışan kadrolar, Türkiye’de her hükümete aynı tarafsızlıkta ve ciddiyette hizmet vermiş oldukları bilinmektedir.

Zorlu sınavlardan geçerek istihdam edilen Dışişleri bakanlık kadroları, bakanlıkta ilk aşamada verilen eğitimin haricinde “usta çırak” ilişkisi içerisinde hayat boyu süren bir eğitim sürecinden geçmektedir. Dışişleri Bakanlığının çalışanlarının temsil kabiliyeti ve donanımlarının ticari etkinliği kültürel içeriğinden kat kat fazla olan bir vakıf eliyle güçlendirilmesinin söz konusu olamayacağını düşünüyoruz.

2. Teklifin 3. maddesinin değerlendirilmesi:

Teklifin bu maddesinde Vakfın faaliyetleri ile ilgili düzenleme yer almaktadır.

Vakıf;

-Bakanlığın hizmet kalitesinin artırılması amacıyla, her türlü taşınır veya taşınmaz satın alabilecek, kiralayabilecek, inşa edebilecek, bunların kullanımını kısmen veya tamamen Bakanlığa bırakacak,

-Her türlü taşıt aracı alabilecek, kiralayabilecek ve yine bunları Bakanlığa tahsis edebilecek,

-Bakanlığa ait veya tahsisli ancak ihtiyaç duyulmayan taşınmazları “Bakanlık yararına” değerlendirebilecek,

-Yüksek öğretim kurumları (üniversite) kurabilecek²,

- Personelin niteliklerini ve temsil kabiliyetinin geliştirilmesini destekleyecek,

-Vakfa gelir sağlayabilmesi ve vakfın amaçlarına tahsis edilmesi amacıyla yurt içinde ve yurt dışında taşınır ve taşınmaz alıp satabilecek, kiralayabilecek; takas, trampa, ipotek tesisi ve benzeri tasarruflarda bulunabilecek; taşınmaz inşa edecek ve ettirebilecek, aynı ve nakdî, fıkri ve sınai her türlü hak ve alacağı temin edecek; takas, trampa, ipotek tesisi ve benzeri tasarruflarda bulunacak, taşınmaz inşa edecek ve ettirecek,

-Devlet iç borçlanma kağıtlarına, ve 28/3/2002 tarihli ve 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun kapsamında Hazine Müsteşarlığı Varlık Kiralama Anonim Şirketi tarafından ihraç edilen kira sertifikaları, şirket tahvilleri, hisse senetleri ve sair menkul kıymetleri alıp satabilecek.

-Şirket ve ticari işletme kuracak, işletecek veya işlettirebilecektir.

3. maddenin içeriği tüm olarak değerlendirildiğinde Dışişleri Bakanlığı teşkilatının faaliyetlerinin güçlendirilmesi ile personelinin temsil kabiliyeti yüksek ve donanımlı yetiştirilmesinin desteklenmesi için kurulduğu ifade edilen vakfın, aslında bir ticari işletme hüviyetine büründürölmek istenildiği anlaşılmaktadır. Türk dış politikasının

² YÖK, yüksek öğretimi şöyle tanımlıyor: *Ortaöğretime dayalı ve en az dört yarı yılı kapsayan her kademedeki eğitim-öğretimin tümüdür. Yükseköğretimde önlisans, lisans ve lisansüstü düzeylerde eğitim yapılmaktadır.*

oluşturulması, planlanması ve bu konuda her türlü inisiyatifi almakla görevli bulunan güzide bir teşkilat olan Dışişleri Bakanlığına, ayrı bir uzmanlık ve mesai gerektiren bu tür parasal boyutu olan ticari işlemleri organize etmek ve yürütmek görevinin bir vakıf eliyle de olsa verilmesinin uygulamada farklı zaafiyetleri ve denetim sorunlarını ortaya çıkarması muhtemeldir. Yoğun bir mesai temposu ve sorumlulukları bulunan Dışişleri Bakanına bizzat bu vakfın Mütevelli Heyet Başkanlığı görevini tevdi etmek ayrıca üzerinde detaylıca düşünülmesi gerekli bir husustur.

Dışişleri Bakanlığının faaliyetlerini layıkıyla yerine getirmesi için ilgili mali kaynak, taşıt, arsa, gayrimenkul vb ihtiyaçlarının karşılanması, gerekiyorsa mali kaynak sorununun bütçe olanakları artırılarak çözümlenmesi gerekir.

Maddenin 1. fıkrasının (a) bendinde Vakfa verilen “taşınır ve taşınmaz mal alımı, kiralama, inşa yanında araç satın alma ve kiralama” yetkisi, Dışişleri Bakanlığının kendi dairelerinin inisiyatifindeki yetkilere girmekte olup, bakanlığın hareket alanını kısıtlamaktadır.

Kanun teklifinde, vakfın yapacağı tasarruflarda bakanlığın ne ölçüde belirleyici konusu net değildir. Ayrıca fıkranın (d) bendinde vakfın yurt içinde ve yurt dışında taşınmaz mal alım ve satımı ile yetkilendirilmesine karşın, fıkranın a bendinde böyle bir belirlemeye yer verilmemesinin nedeni de anlaşılamamıştır.

Maddenin 1. fıkrasının (b) bendinde yer verilen Bakanlığa ait veya tahsisli olup, güncel olarak ihtiyaç duyulmayan taşınmazların ilgili mevzuat hükümlerine uyulmak suretiyle Bakanlık yararına değerlendirilmesine yönelik çalışmalar yapma ifadesi vakfı Dışişleri Bakanlığının yetki alanına sokmaktadır. Bakanlığın bir taşınmaza ihtiyaç duyup duymadığının kararını Bakanlık mı yoksa vakıf yetkililerinin mi vereceği hususu muğlaktır.

Maddenin komisyonda görüşülmesi sırasında Dışişleri Bakanlığının yurt içinde 53 arsa 10 bina, yurt dışında 36 arsa ve 242 bina sahibi olduğu ifade edilmiştir. 5018 sayılı Kanunun 47. maddesine göre; “*Hazinenin özel mülkiyetindeki taşınmazlarla Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerleri tahsis etmeye, kamu ihtiyaçları için gerekli olmayanların tahsisini kaldırmaya Çevre ve Şehircilik Bakanlığı; diğer taşınmazları tahsis etmeye ve tahsisini kaldırmaya ise maliki kamu idaresi yetkilidir. Kamu idareleri, kanunlarında veya Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinde belirtilen kamu hizmetlerini yerine getirebilmek için mülkiyetlerindeki taşınmazlarla Devletin hüküm ve tasarrufu*

altındaki yerleri, birbirlerine ve köy tüzel kişiliklerine bedelsiz olarak tahsis edebilirler. Tahsis edilen taşınmaz, amaç dışı kullanılamaz.” Bu hüküm uyarınca Dışişleri Bakanlığı'nın kendisine tahsis edilen ancak güncel olarak ihtiyaç duymadığı, başka bir ifadeyle tahsis amacı için kullanmadığı taşınmazları hazineye devretmesi gerektiği açıktır. Dışişleri Bakanlığı'na tahsis yapılmış bir taşınmazın bir vakfın kullanımına veya idaresine verilmesi mümkün bulunmamaktadır.

Buna ilaveten söz konusu hüküm başka birçok ciddi probleme neden olabilecek nitelikte bir düzenleme olup 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu'nun 44, 45, 46 ve 47. maddelerindeki düzenlemelere tezat teşkil etmektedir.³

Maddenin 1. fıkrasının (c) bendinde yer alan “yükseköğretim kurumları kurmak” ifadesi, tüm kanun teklifinin en tartışmalı unsurlarından birisidir. Yükseköğretim kurumları kurması öngörülen bir vakfın kurucu kanununda 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'na atıfta bulunulmaması başlı başına bir sorundur. Kurulması amaçlanan yükseköğretim kurumlarında gerçek anlamda bir denetimin olup olmayacağı dahi

³ 5018 sayılı Kanunun “Taşınır ve Taşınmaz işlemleri” başlıklı 44. maddesi;“Genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerince, taşınır ve taşınmaz edinilmesi, yönetilmesi, trampası, elden çıkarılması, ecrimisinin tahsil ve takibinde izlenecek yöntem, Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerin yönetimi ve korunması, işgalli malların tahliyesi gibi hususlar ilgili kanunlarında düzenlenir. Bu malların kaydı ile taşınırın muhafazası, kullanımı, mal yönetim hesabının verilmesi ve mal yönetim sorumlularıyla bunlar adına görev yapacak olanların belirlenmesine ilişkin usul ve esaslar, Cumhurbaşkanlığı tarafından çıkarılan yönetmeliklerle belirlenir...”

5018 sayılı Kanunun “Taşınır ve Taşınmaz mal edinme” başlıklı 45 maddesi;“ Genel yönetim kapsamındaki kamu idareleri, kamu hizmetlerinin zorunlu kıldığı durumlarda gereken nicelikte ve nitelikte taşınır ve taşınmazları, yurt içinde veya yurt dışında, bedellerini peşin veya taksitle ödeyerek veya finansal kiralama suretiyle edinebilirler. Kamu idareleri, taşınmaz satın alma veya kamulaştırma işlemlerini yetki devri yoluyla bir başka kamu idaresi eliyle yürütebilir. Genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinin edindiği taşınmazlar Hazine adına, diğer kamu idarelerine ait taşınmazlar ise tüzel kişilikleri adına tapu sicilinde tescil olunur. Hazine adına tescil edilen taşınmazlar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yönetilir. Bu tescil işlemleri, adına tescil yapılan idarenin taşınmazın bulunduğu yerdeki ilgili birimine bildirilir.Kamu idarelerince üretilen malların kendi tüketimlerinde kullanılması halinde bunların bedelleri, rayiç bedel üzerinden ilgili ödenek tertibine gider ve karşılığı gelir kaydedilir.Kamu idareleri, ihtiyaç fazlası taşınırın ile görmekle yükümlü olduğu kamu hizmetlerinde kullanılacağına ve amacına uygun kullanılmaması halinde geri alınacağına dair tapu kütüğüne şerh konulması kaydıyla taşınmazlarını diğer kamu idarelerine bedelsiz olarak devredebilir. Devredilmeyecek taşınır ve taşınmazlar ile devir ve kayıt işlemlerine ilişkin usul ve esaslar Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca belirlenir.

5018 sayılı Kanunun “Taşınır ve Taşınmaz satışı” başlıklı 46. maddesi;“ Genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinin her türlü taşınır ve taşınmazlarının satışına Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yetkilidir. Satış bedelleri genel bütçeye gelir kaydedilir. Diğer kamu idarelerine ait taşınır ve taşınmazların elden çıkarılması kanunlarında ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinde belirtilen yetkili organlarının kararıyla mümkündür.Merkezi yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin taşınmazlarından değeri her yıl merkezî yönetim bütçe kanununda belirtilen sınırın üzerinde olanlar, Cumhurbaşkanlığı kararıyla satılır.”

5018 sayılı Kanunun “Taşınmaz tahsisı” başlıklı 47 maddesi;“ Kamu idareleri, kanunlarında veya Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinde belirtilen kamu hizmetlerini yerine getirebilmek için mülkiyetlerindeki taşınmazlarla Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerleri, birbirlerine ve köy tüzel kişiliklerine bedelsiz olarak tahsis edebilirler. Tahsis edilen taşınmaz, amaç dışı kullanılamaz. Hazinesinin özel mülkiyetindeki taşınmazlarla Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerleri tahsis etmeye, kamu ihtiyaçları için gerekli olmayanların tahsisini kaldırmaya Çevre ve Şehircilik Bakanlığı; diğer taşınmazları tahsis etmeye ve tahsisini kaldırmaya ise maliki kamu idaresi yetkilidir. Bu maddenin uygulanmasına ilişkin esas ve usuller Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.Kanunlardaki özel hükümler saklıdır.

tartışma konusudur. Ayrıca teklifin 6. maddesinin 1. fıkrasının f bendinde yer alan düzenleme bu faaliyetin Dışışleri teşkilatının elemanlarının eğitilmesi ile sınırlanmadığını ve bu çerçevede piyasalaştırılacağını ima etmektedir.

Madde metninin komisyonda görüşülmesi sırasında söz konusu eğitim faaliyetinin halen Bakanlık bünyesinde bulunan Diploması Akademisi Başkanlığı bünyesinde veya ayrı bir eğitim akademisi modelinde ısrar ediliyorsa diğer kamu kurumları örneğinde olduğu gibi (örneğin Adalet Akademisi, Milli İstihbarat Akademisi) ilgili Bakanlık veya kuruluş bünyesinde kurulan örneklerin niye dikkate alınmadığı yönündeki görüş ve eleştirilerimize tatminkar yanıtlar verilmemiştir.

Maddenin 1. fıkrasının (d) bendinde yer alan düzenlemelerin bir bölümü; Vakfın bir bakıma yurt içinde ve yurt dışında emlakçılık ve inşaatçılık yapmasına da olanak sağlandığını göstermektedir. Teklifin komisyonda görüşülmesi sırasında gayrimenkul işlemlerinin hacmi dikkate alınarak Vakfın bir Gayrimenkul Değerleme Şirketi bile kurabileceği ifade olunmuştur.

Yine (d) bendinde, benzeri hiçbir vakıfta görülmeyecek ölçüde ve çeşitlilikle tanımlanan finansal yatırım araçlarının alım ve satım yetkileri, vakıf kurucularının gerçek amaçlarının bir tezahürüdür. Vakfın işleyişine ve denetlenmesine dair birçok hükmü barındırmayan bir kanun teklifinde, finansal araçların bu kadar incelikli biçimde tanımlanması, oldukça dikkat çekici bulunmaktadır.

3. Teklifin 4. maddesinin değerlendirilmesi:

Teklifin bu maddesinde Vakfın organları olan Mütevelli Heyeti, Yönetim Kurulu ve Denetleme Kurulu ile ilgili düzenlemelere yer verilmiştir.

Teklifin ilk halinde Vakfın Organları” başlıklı 4. maddenin 2 ve 3. paragraflarında yer alan Mütevelli Heyeti ve Yönetim Kurulu seçimleri hususu tartışmalara açık şekilde düzenlenmişti. İkinci paragrafta Mütevelli Heyeti’nin Vakfın karar organı olacağının belirtilmesinden sonra *“Dışışleri Bakanlığında Genel Müdür veya Büyükelçi ve üstü seviyede görev yapan veya yapmış kişiler ile akademi ve iş dünyasından alanında temayüz etmiş kişiler arasından Bakan tarafından beş yıllığına seçilecek on kişiden oluşur”* ifadesi yer almakta idi. Adı geçen kişilerinin kaçının Dışışleri Bakanlığında

muavazaf (ya da Bakanlıktan emekli), kaçının Bakanlık dışından olacağı belirtilmemiştir.

Maddenin komisyondaki görüşmeleri sırasında tarafımızca da yapılan eleştiri ve tespitler doğrultusunda, iktidar partisi milletvekilleriince verilen önerge ile söz konusu fıkrada değişiklik yapılarak, müteveli heyetinin en az beşinin Bakanlık mensubu olacağı yönünde bir düzenleme yapılmıştır.

Yine teklifin ilk halinde maddenin üçüncü paragrafında; Yönetim Kurulunun, Müteveli Heyeti tarafından üç yıllığına seçilecek Başkan ve dört üyeden oluşması ile ilgili düzenleme, yine komisyondaki eleştiriler dikkate alınarak iktidar partisi milletvekilleriince verilen önerge ile “Yönetim Kurulu, Başkanı ve en az ikisi Bakanlık mensubu olmak üzere Müteveli Heyeti tarafından üç yıllığına seçilecek toplam beş üyeden oluşur.” şekline getirilmiştir.

Söz konusu üçüncü fıkrada “Yönetim Kurulunun en az bir üyesi finans konusunda uzman olanlar arasından seçilir” ifadesi yer almaktadır. Finansal yetkileri bu kadar geniş tanımlanmış bu vakfın yönetiminde bir finans uzmanının yer alma mecburiyeti de ihdas edilmek istenen kuruma yönelik ticari beklentileri ortaya koymaktadır. Bu esaslara göre çalışacak bir vakıf, hiçbir dönemde kâr amaçlı faaliyet götmeyen Dışişleri Bakanlığının teamüllerine ve kurumsal kültürüne aykırı bulunmaktadır. Kurulmak istenen yapı, zaten bir süredir Tek Adam Rejimi tarafından gözetim altında tutulduğu düşünülen Dışişleri Bakanlığının iyice etkisizleştirilmesi, ağırlığının azaltılması ve marjinalleştirilmesi sürecine katkı sağlayacaktır. Bu çabalar, Bakanlığa sürekli meslek dışı büyükelçi atamaları yapılmasıyla da ortadadır.

Maddenin Denetleme Kurulu ile ilgili düzenlemeyi içeren 4. fıkrasında; “Denetleme Kurulu, Müteveli Heyeti adına Vakfın faaliyet ve hesaplarını denetlemek için kurulmuş organ olup Müteveli Heyeti tarafından üç yıllığına seçilecek ikisi Bakanlık mensubu ve biri Hazine ve Maliye Bakanlığı mensubu olmak üzere üç kişiden oluşur. Ayrıca bir yedek üye de seçilir. Müteveli Heyeti Başkanı olarak Bakan, Vakfın tüm çalışma ve işlemlerini her zaman denetleyebilir.” şeklinde bir hükme yer verilmiştir. “Seçim yapanın kendisini seçtiği elamanlara denettirmesi” şeklindeki söz konusu düzenlemenin denetleme etiği açısından yanlış olduğu, bu çerçevede denetim organının seçim usulü ve üye kompozisyonunun değiştirilmesinin gerektiği açıktır. **Öte yandan kamu kaynaklarını kullanacak olan vakıfla ilgili denetim düzenlemesinin Sayıştay denetimini de kapsayacak biçimde değiştirilmesi gerekmektedir.**

Maddenin 1. fıkrasının (4) numaralı bendinde “Mütevelli Heyeti başkanı olarak (Dışişleri) Bakan, Vakfın tüm çalışma ve işlemlerini her zaman denetleyebilir” hükmü yer almaktadır. Bu suretle, hem Bakanlığın hem Vakfın başkanı olarak Dışişleri Bakanı orantısız bir güce sahip olacaktır.

Ancak dünyanın en sorunlu coğrafyasında dış politikanın belirlenmesi ve yürütülmesi görevini üstlenen Dışişleri Bakanına Vakfın tüm işlemlerini denetleme yetkisinin tevdi edilmesi tarafımızca isabetli bulunmamaktadır.

Ayrıca Dışişleri Bakanına, ayrı bir uzmanlık ve mesai gerektiren bu tür parasal boyutu olan ticari işlemleri organize etmek ve yürütmek, tüm işlemleri denetlemek ve gözetlemek görevinin bir vakıf eliyle de olsa tevdi edilmesinin uygulamada farklı zaafiyetleri ve denetim sorunlarını ortaya çıkarması muhtemeldir.

4. Teklifin 5. maddesinin değerlendirilmesi:

Madde, Kamu görevlileri dışındaki Yönetim Kurulu ve Denetleme Kurulu üyelerine verilen huzur hakkını düzenlemektedir. Dışişleri Bakanlığını güçlendirmek için kurulduğu iddia edilen bir vakfın yönetim ve denetleme kuruluna kurum dışı, hatta kamu görevlisi dahi olmayan kişilerin dahil; üstelik bunun açık bir gerekçeyle belirtilmemesi, iktidar partisinin kendisine yakın birtakım kişilere yönelik istihdam alanı açmak istediği ihtimalini akla getirmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı faaliyetlerine yardım için kurulan Millî Eğitim Vakfının (o dönemki adıyla Millî Eğitim Bakanlığı Vakfı) kuruluşunu beyan eden 22 Ocak 1981 tarih ve 17228 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Bakanlar Kurulu kararı, bakanlık yararına kurulmuş bu vakfın yönetimine yalnızca kamu görevlilerinin atanmasını mümkün kılmaktadır.

Yine benzer bir modelde Millî Eğitim Bakanlığına destek için oluşturulan Maarif Vakfının kuruluşunu düzenleyen 6721 sayılı kanunun huzur hakkını düzenleyen maddesi şu şekildedir:

“MADDE 4- (1) Türkiye Maarif Vakfının bu Kanunda sayılan organlarına ve Türkiye Maarif Vakfı resmî senedi ile oluşturulacak yeni birimlerine ödenecek ücretler, harcırahlar ve yolluklar ile diğer özlük hakları Mütevelli Heyeti tarafından belirlenir. Mütevelli Heyetine ödenecek huzur hakkı ise Millî Eğitim Bakanı tarafından belirlenir.”

Teklif metninde ; Dışışleri Bakanlığını Güçlendirme Vakfı için kamu görevlileri dışındaki Yönetim Kurulu ve Denetleme Kurulu üyelerine verilen huzur hakkını miktarının Müteveli Heyeti tarafından belirleneceği hususu yer almasına karşın Müteveli Heyet için herhangi bir ücret takdir edilip edilmeyeceğinin veya kimin tarafından ne şekilde belirleneceği hususunda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

5. Teklfin 6. maddesinin değerlendirilmesi:

Bu maddede vakfın gelir kaynakları düzenlenmektedir. Bu gelirler arasında vakıfların alışılmış gelirleri hariç birçok tartışmalı gelir kaynağı göze çarpmaktadır

Teklifin “Vakfın Gelirleri” başlıklı 6. maddesi;

“MADDE 6- (1) Vakfın gelirleri şunlardır:

- a) Bağış ve yardımlar.
- b) Vakfa ait paraların nemaları.
- c) Her türlü Devlet iç borçlanma senetleri ve 4749 sayılı Kanun kapsamında Hazine Müsteşarlığı Varlık Kiralama Anonim Şirketi tarafından ihraç edilen kira sertifikası, Türkiye Varlık Fonu tarafından ihraç edilen her türlü bono ve kira sertifikası, hisse senedi gibi değerli belgelerden elde edilecek nema ve gelirler.
- ç) Vakıfça düzenlenecek seminer, konferans, ulusal ve uluslararası toplantılar ve sosyal faaliyetlerden elde edilecek kazançlar.
- d) Vakıf tarafından verilecek hizmetlerden dolayı sağlanacak gelirler.
- e) Vakıf faaliyetlerinden elde edilecek muhtelif gelirler ile iktisadi işletmeler, iştirakler ve ortaklıklardan sağlanacak gelirler.
- f) Vakfa ait eğitim ve öğretim kurumlarının faaliyetlerinden elde edilecek gelirler.
- g) Vakfın menkul ve gayrimenkulleri ile diğer varlık ve hakların değerlendirilmesi yoluyla sağlanacak gelirler.
- ğ) Vize aracılık hizmet gelirlerinden genel bütçeye aktarılacak pay düşüldükten sonra kalan kısımdan Vakfa aktarılabacak tutarlar.

h) Diğer her türlü gelirler”

hükmünü içermektedir.

Bu madde hükümleri teklifin “Vakfın faaliyetleri” başlıklı 3. maddesine paralel düzenlemeler barındırmaktadır.

Madde metninde yer alan düzenlemelerden Vakfın bazı faaliyetlerinden örneğin; vakfa ait eğitim ve öğretim kurumlarının faaliyetlerinden (f bendine göre) gelir elde edileceği, yani vakfın eğitim faaliyetlerinin sadece Dışışleri personeline eğitim verme

amacının çok ötesine taşındığı, diğer bazı hizmetlerden gelir beklentisinde de bulunduğu, vakfın **faaliyetlerinin piyasallaştırıldığı anlaşılmaktadır**.

Yine Vakfın gelirleri arasına Türkiye Varlık Fonu tarafından ihraç edilen her türlü bono ve kira sertifikası, hisse senedi gibi değerli belgelerden elde edilecek nema ve gelirlerin ilave edilmesindeki zorunluluğun nedeni de anlaşılamamıştır.

Madde metninin görüşülmesi sırasında bu konudaki eleştiriler ve sorularımıza tatminkar yanıtlar verilmemiştir.

(c) fıkrasında yer alan geniş ölçüde tanımlanan ve çeşitlendirilen finans araçları haricinde (d) fıkrasında yer alan “*vakıf tarafından verilecek hizmetlerden dolayı sağlanacak gelirler*” ifadesi, tanımı ve kapsamı net olmayan çeşitli muhtemel ticari faaliyetlere işaret etmektedir. Böyle bir kapsama Dışişleri gelenekleriyle bağdaşmayacak faaliyetlerin de dahil edilebilmesi muhtemeldir.

Maddenin (e) fıkrası, vakfın birtakım ticari işletmelerle ortaklık kurabileceğini açık seçik hükme bağlamaktadır.

Maddenin birinci fıkrasının (ğ) bendindeki “Vize aracılık hizmet gelirlerinden genel bütçeye aktarılacak pay düştükten sonra kalan kısımdan Vakfa aktarılacak tutarlar” ifadesinden ne kastedildiğinin madde metninde açıklıkla yer alması gerekmektedir.

Zira, 6004 sayılı Dışişleri Bakanlığı Personeline İlişkin Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanunun ek 1 inci maddesi şöyledir:

EK MADDE 1- (1) Dışişleri Bakanlığı tarafından gerekli görülen durumlarda ve belirlenen ülkelerde, vize başvurularında azami üç yıl geçerli sözleşmelerle ve vize aracılık hizmet bedelinin %20'sinin genel bütçeye aktarılması kaydıyla, vize aracılık hizmeti sunacak kuruluşlar/firmalar Bakan onayıyla görevlendirilebilir. Buna ilişkin işlemlerde 8/9/1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ile 4/1/2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hükümleri uygulanmaz. Buna ilişkin usul ve esaslar Dışişleri Bakanlığı tarafından çıkarılan yönetmelikle belirlenir. Alınacak payın genel bütçeye özel gelir olarak kaydedilmesine ve bakanlık bütçesinin ilgili tertiplerine özel ödenek yazılmasına Cumhurbaşkanı yetkilidir.

Maddeye ve madde uyarınca yayınlanan Vize Aracılık Hizmeti Alınmasına İlişkin Yönetmeliğe baktığımızda vizeye aracılık yapan kuruluş aldığı ücretin yüzde 20'sini

haftalık olarak genel bütçeye aktarılmak üzere konsolosluk hesabına yatırmaktadır. Yüzde 80'i de aracı kuruluşta kalmaktadır. Yani teklifteki ifadeye göre Vakfa aktarılacak bir para kalmamaktadır. Bu durumda vize aracılık işlemlerinin Vakfın kuracağı bir şirkete veya iktisadi işletmeye bırakılacağı gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

Teklifin 6. Maddesinin 6. fıkrası, Dışişleri Bakanlığının vize hizmetleri karşılığında edindiği geliri de merkezi bütçeye ayrılan pay düşüldükten sonraki kısmını Bakanlıktan alarak vakfa tahsis etmektedir. Bu hüküm, Türkiye'den vize almak isteyen kişilere yönelik ücret tarifelerine vakfın dahline yol açabilir. Vize hizmetlerinin ticarileştirilmesi, Türkiye'ye yabancıların girişine dair birçok farklı soruna yol açabilir. Bakanlığın kendi kriterlerine göre belirlediği ücretlerin vakıf talebiyle güncellenmesi de iki kurum arasında yaşanabilecek birçok muhtemel ihtilafın sadece bir örneğidir.

Madde metninin komisyonda görüşülmesi sırasında Vakfın vize aracılık hizmetleri için bir şirket kurularak, bu şekilde vize aracılık gelirinin yasada yer alan % 80'lik bölümünün bu vakıf şirketinde kalacağı, yine % 20'lik bölümünün Dışişleri Bakanlığı bünyesine aktarılmasının düşünüldüğü öğrenilmiştir. Yapılan açıklamalardan 2023 yılı uygulama sonuçlarına göre toplam 5.5 Milyar TL'lik bir gelir rakamının oluştuğu, Bakanlığa 1.1 Milyar TL'lik gelir aktarımında bulunduğu ifade olunmuştur. Vakfa devredilmesi düşünülen tutarın Dışişleri Bakanlığı Bütçesinin 31.3 Milyar TL. tutarındaki 2024 yılı ödenekleri dikkate alındığında önümüzdeki yıllarda önemli bir tutara ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Maddenin 1. fıkrasının a bendinde yer alan bağışların yurtdışından yapılacak bağışları da kapsayıp kapsamadığı, bunun herhangi bir ön izin müessesesine tabi olup olmayacağı, Dışişleri Bakanlığı boyutu dikkate alındığında yurt dışı bağışların engellenmesi veya yasaklanması konusunda bir düzenlemeye ihtiyaç duyulup duyulmayacağı konusundaki sorulara da yanıt verilmemiştir.

6. Teklifin 7. maddesinin değerlendirilmesi:

Teklifin “Muafiyetler” başlıklı 7. maddesinde, vakfa vergi ve harç muafiyeti sağlanmakta, bağışçıların da bağış ve yardımlarını gelir ve kurumlar vergisi matrahından indirebilecekleri yönünde düzenleme yapılmaktadır.

Maddede yer alan düzenlemelere göre;

Vakıf, alacağı bağış ve yardımlar için Veraset ve İntikal Vergisi, sahip olacağı taşınmazlar nedeniyle tapu harcı, emlak vergisi, resim ve harç ödemeyecektir.

Vakfa yapılan bağış ve yardımlar da gelir veya kurumlar vergisi matrahından indirilecektir.

Maddenin 1. fıkrasının b bendinde yer alan “Vakfın sahip olduğu ve olacağı taşınmaz mallar bakımından her türlü tapu harçları ile emlak vergisi ve taşınmazlara bağlı her türlü resim ve harçlardan muafiyeti ile ilgili düzenleme, yurt içinde ve dışında taşınmaz almak, satmak ve kiralamak faaliyetlerini yerine getirecek olan adı geçen vakfı vergi ödeme yükümlülüğü bulunmayan bir ticari emlak şirketi hüviyetine sokmaktadır

Maddenin görüşülmesi sırasında; vakfa yapılan bağış ve yardımların gelir ve kurumlar vergisi matrahından indirilmesinde; 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun 89/1-4. ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 10/1-c.maddesinde yer alan gelir ve kurum kazancının yüzde 5’inin aşılmaması ile ilgili sınırın geçerli olup olmayacağı konusunda yönelttiğimiz sorulara tatminkar cevaplar verilmemiştir.

Ancak maddenin tedvin şeklinden gelir ve kurumlar vergisi matrahından indirilme ile ilgili yüzde 5’lik sınırın burada geçerli olmayacağı, Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfına gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerince yapılacak bağışların tümünün matrahtan indirileceği sonucuna ulaşmaktadır.

7. Teklifin 9. maddesinin değerlendirilmesi:

Teklifin bu maddesiyle; 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun ek 20’nci maddesinde değişiklik yapılarak, vakıfta görev alan emeklilerin emekli aylıklarının kesilmemesi sağlanmaktadır.

Aynı ayrıcalık, Türkiye Maarif Vakfı, Yunus Emre Vakfı, Antalya Diploması Forumu Vakfı, Türk Arkeoloji ve Kültürel Miras Vakfı, Türkiye Kızılay Derneği, Yeşilay Cemiyeti ve Yeşilay Vakfında görev alan emekliler için de uygulanmaktadır.

Ancak bu tür ayrıcalıkların yeniden gözden geçirilmesinde yarar bulunmaktadır.

8. Teklifin Geçici 1. maddesinin değerlendirilmesi:

Bu maddede yer alan düzenlemelere göre, Vakfın kuruluşu bir yıl içerisinde tamamlanacaktır

Kanunun yürürlüğe girmesi halinde, bir ay içerisinde kuruluş işlemlerinde kullanılmak üzere Dışişleri Bakanlığı bütçesinden 10 milyon lira verilecek, kuruluş işlemleri tamamlandıktan sonra kalan para Vakfa aktarılacaktır.

Kanun teklifinin komisyonda görüşülmesi sırasında Dışişleri Bakanlığı'nın 2024 yılı bütçesinde vakfın kuruluşu için herhangi bir ödenek ayrılmadığı, söz konusu tutarın bir defaya mahsus olmak üzere Hazine ve Maliye Bakanlığı ödeneğinden aktarılacağı ifade olunmuştur.

Sonuç olarak; I'inci bölümde açıklanan usul eksikliklerini içermiş olması ve TBMM'de ilgili komisyonlarında yeteri kadar tartışılmadan kanun teklifleriyle sadece Plan ve Bütçe Komisyonundan geçirilmek suretiyle yasa yapma alışkanlığını, II'nci bölümünde açıklandığı üzere Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin mevcut uygulamasının TBMM'yi nitelikli yasa yapma hak ve yükümlülüğünden alıkoyması nedeniyle olağan yasa yapma sürecinin dışına çıkılmasını genel demokratik ilkelere ve TBMM geleneklerine aykırı bulduğumuzdan, III'üncü bölümde belirtilen nedenlerle Kanun teklifinde yer alan esas düzenlemelerin Anayasa'nın 160 ve 161. maddeleri hükümlerine aykırılık taşıması, IV'üncü bölümde açıklandığı üzere mevcut Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Sistemi açısından zaafılar içermesi, V'inci bölümde geneli, VI'ncı bölümde maddeleri üzerinde yapılan değerlendirmeler sonucunda ayrıntılı olarak açıklanan nedenlerle “2/2139 esas numaralı “Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Kanun Teklifi” nin kanunlaşmasına karşı olduğumuzu bildiririz.

Rahmi Aşkın Türeli
İzmir
Ahmet Vehbi Bakırlioğlu
Manisa

Veli Ağbaba
Malatya
Cevdet Akay
Karabük
Tahsin Ocaklı
Rize

Cavit Arı
Antalya
Mustafa Erdem
Antalya

MUHALEFET ŞERHİ

Genel Değerlendirme

Meclis’in “Yasama Önceliği” Bu Kanun Teklifi Olamaz

2/2139 Sayılı kanun teklifiyle Dışışleri Bakanlığı bünyesinde “Dışışleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı” kurulması amaçlanıyor. Bu kanun teklifi AKP-MHP iktidarının “yasama önceliği”ni gözler önüne sermektedir. Yurttaşlar Meclis’ten acil çözüm bekleyen sorunlarına çare olacak kanunlar çıkarmasını beklerken AKP-MHP iktidarı Plan ve Bütçe Komisyonu’na Dışışleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı’nın kuruluşuna dair kanun teklifi getirmiştir. Milyonlarca emekliye bu hayata pahalılığında 10 bin lira reva görülürken, milyonlarca asgari ücretli açlık sınırının altında maaşa mahkûm edilirken, esnaf kredi çekemezken, yurttaşlar barınma gibi en temel ihtiyaçlarını gidermekte zorlanırken, çiftçiler tarlaya gübre atamazken, Merkez Bankası bile yıl sonu enflasyon beklentisini yukarı yönlü revize ederken Plan ve Bütçe Komisyonu Dışışleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı’nın kuruluşuna dair kanun teklifi için mesai harcamıştır. Bu kanun teklifiyle AKP-MHP iktidarının toplumdan ve toplumun ekonomik sorunlarından ne kadar koptuğunu bir kez daha ortaya çıkmıştır.

Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek’in de ifade ettiği gibi “Türkiye’nin enflasyonu maalesef oldukça yüksek”tir. Çünkü AKP-MHP iktidarı ekonomide denklemi yanlış yerden kurmaktadır. Sermaye yanlısı ekonomi politikaları devam ettikçe ekonominin düzlüğe çıkması mümkün değildir. Ancak mevcut ekonomi yönetimi aklı, enflasyonun nedeninin hala ücret artışlarında

olduğunu düşünen emek düşmanı neoklasik ezberlerde ısrar ediyor. Oysa yakın zamanda pek çok saygın iktisatçının yaptığı araştırmalarda da görüldüğü üzere Türkiye’de enflasyon sermayeden ve onun yüksek karlarından kaynaklanmaktadır. Yani Türkiye’de “kar itilimli enflasyon” vardır. Bu gerçeğe karşı AKP-MHP iktidarı sermaye sınıfının ayağı taşa değmesin diye elinden geleni yapmaktadır, emekçileri yoksullaştırmaktadır. Enflasyonun nedenini hala yanlış yerlerde aramaktadır.

Asgari Ücretle Çalışan Milyonlar Ülkeyi Yönetenlerden “Lütuf” İstemiyor

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Nisan ayı enflasyon oranını yüzde 3,18 olarak açıkladı. TÜİK’e göre Ocak ayı enflasyon oranı yüzde 6,5, Şubat ayı enflasyon oranı yüzde 4,53, Mart ayı enflasyon oranı ise yüzde 3,16’tı. Tüketici Fiyat Endeksi nisanda bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 69,80 artış kaydetti. ENAG’ın açıkladığı verilere göre nisan ayında aylık enflasyon yüzde 5,02, yıllık enflasyon ise yüzde 124,35 seviyesinde ölçüldü. İstanbul Ticaret Odası’nın (İTO) verileri, İstanbul’da nisan ayında perakende fiyatların aylık yüzde 4,89, yıllık ise yüzde 78,81 artış gösterdiğini ortaya koymuştu. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın (TCMB) 2024 için yıl sonu enflasyon tahmini yüzde 36 olarak güncellenmişti. Yüzde 36 enflasyon hedefine ulaşmak için bedelin yoksullara ödetilmeye devam edileceği ortadadır. İktidar bedelini halka ödettiği “çözüm reçetelerini” enflasyonla mücadele programı olarak sunmaya devam etmektedir.

AKP-MHP iktidarı, enflasyona sebep olanın sermaye yanlısı ekonomi politik tercihleri değil de sadece tüketimmiş gibi gösterme uyanıklığı yapmaktadır. Örneğin TÜİK’in yanlış enflasyon ölçümü iç talebi patlamış gibi göstermektedir. Ekonomideki birçok hesaplamanın TÜİK’in doğru olmayan/güven vermeyen rakamlarına göre yapıldığı hesaba katıldığında bunun ne kadar önemli olduğu ortadadır. Enflasyon gerçeği yansıtmadığı için emekçilerin göstermelik zamları maaşlarının erimesine sebep olmaktadır. Birçok

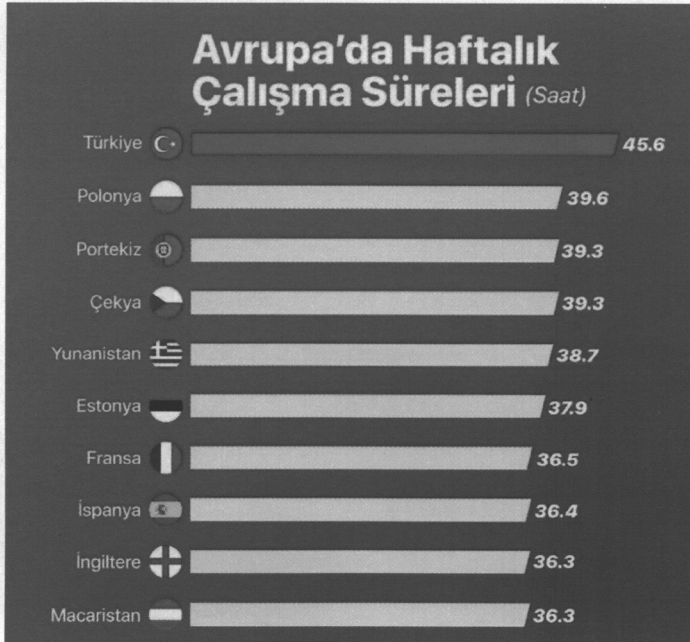
gösterge ve bilimsel çalışmalar tersini söylese de ekonomi yönetimi “iç talep çok yüksek, enflasyonu artırıyor, demek ki kısmak lazım” görüşünden hareketle “o zaman ücretleri baskılamak lazım” politikasını üretmektedir. Dolayısıyla AKP-MHP iktidarından enflasyonla mücadelenin yükünü emeğiyle geçinen milyonların üzerine yıkan politikalar ortaya koymaktan başka bir çözüm çıkmamaktadır.

Bu nedenle iktidar, yüksek enflasyon ve hayat pahalılığı ortamında yılın başında belirledikleri asgari ücreti tüm yıl boyunca ara zam yapmadan sabit tutmak istemektedir. Dahası Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı, asgari ücrete ara zam yapıp yapılmayacağına ilişkin “Ocak ayında ona göre artış yapıldı. Ekonomi denge işidir. Bunu gözetmemiz gerekiyor” diyebilmiştir. Kimse asgari ücretliye cebinden zam vermemektedir, asgari ücretle çalışan milyonlar ülkeyi yönetenlerden “lütuf” istemiyor. Ülkeyi yönetenler emeğiyle geçinen on milyonlarca yurttaşın insanca bir yaşam sürmesinden sorumludur. Ancak AKP-MHP iktidarının derdi asgari ücretli değil, sermayedir.

Asgari ücretliyi, emekçiyi ve emekliyi açlığa mahkûm eden iktidar, dolar garantili yandaş sözleşmelerini zarar etmesinler diye yenilemekte sakınca görmezken söz konusu asgari ücretli ve emekliler olunca kaynak yetersizliğinden dem vurmaktadır. Oysaki asıl sorun kaynak yetersizliği değil, tercih sorunudur. Mevzu yandaş şirketler olunca dolara endeksli garanti ödemeleri, enflasyon farkları ödeyen ve yandaş şirketlerin borçlarını erteleyen iktidar açlık sınırının 20 bin TL’ye dayandığı günümüzde asgari ücretlileri ve emeklileri açlık sınırının altındaki ücretlere mahkûm etmiştir. Milyonlarca emekçi en temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamamakta önemli bir kısmı ise yaşamlarını ya kredi kartıyla ya da borçla idame ettirmektedir.

Türkiye Dünyada Çalışma Saatlerinin En Uzun Olduğu Dördüncü Ülke

Yüksek enflasyon ve düşük ücretlerin yanı sıra ücretli kesimin bir diğer sorunu da uzun çalışma saatleridir. Türkiye’de çalışanlar uzun mesailere rağmen emeğinin karşılığını alamamaktadır. Emekçiler yoksullaşmaya devam etmektedir. Dahası Türkiye’de artan enflasyon, düşük ücretler ve yüksek vergi yükü altında ezilen ücretliler, Avrupa’nın açık ara farkla en fazla mesai yapan emekçileri konumunda bulunmaktadır. Türkiye, dünyada çalışma saatlerinin en uzun olduğu dördüncü ülke konumundadır. Uluslararası Çalışma Örgütü’nün raporuna göre haftalık çalışma saatlerinin en uzun olduğu ülke Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) oldu. BAE’yi iki Asya ülkesi Hindistan ve Çin takip ediyor. Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) en güncel verisine göre Türkiye’nin ücretliler haftada 45,6 saat çalışmaktadır. Bu rakam Avrupa’nın yaklaşık 4 katıdır. Bu güvenilirliği olmayan TÜİK verilerine göre böyledir. Gerçekte Türkiye’de çok daha düşük ücretle ve kölelik şartlarında günde 15-16 saat çalıştırılan milyonlarca emekçi vardır.

AKP-MHP İktidarı Dış Politikada Hayal Görüyor

Tüm bu acil çözüm bekleyen sorunlara rağmen bu kanun teklifi Meclis gündemine gelebilmiştir. Dahası kanun teklifinin gerekçe kısmı aklımızla alay eden hayal ürünü ifadelerle doludur. Örneğin gerekçede, “Bölgemizde barış ve güvenliğin tesisi, refah ortamının geliştirilmesi, dış ilişkilerimizin yapısal zeminde güçlendirilmesi ve küresel hedeflerimizin ilerletilmesi, ülkemizin menfaatlerinin yanı sıra yurtdışındaki vatandaşlarımızın hak ve çıkarların en etkin biçimde korunması, ticaretten sağlığa, savunmadan çevreye dış ilişkilerimizin tüm boyutlarının bütüncül bir anlayışla ve eşgüdüm içerisinde sürdürülmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir” ifadelerine yer verilmiştir.

Mevcut dış politika aklının övünülecek hiçbir yanı yoktur. Tanımı gereği Dışişleri Bakanlığı, Türkiye’nin sosyal, politik ve ekonomik çıkarlarını barışçıl, demokratik ve diyalog esaslı yöntemlerle korumakla sorumludur. Ancak AKP-MHP iktidarı özellikle son yıllarda askeri ve istihbarat endeksli dış politika izlemektedir. Bakanlık, Milli Savunma Bakanlığı’nın adeta diplomatik birimi olarak çalışmaktadır. Bunu pek çok faaliyetten de görmek mümkündür. Örneğin Meclis Dışişleri Komisyonu’na havale edilen anlaşmaların önemli bir kısmının askeri ve güvenlik anlaşmalarıdır. Kürt karşıtlığı temelinde izlenen askeri ve istihbarat endeksli dış politika yaklaşımı, bölgesel istikrarsızlığın derinleşmesine de önemli etkide bulunmaktadır.

Bakanlık aynı zamanda adına cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemi denen sisteme geçişle birlikte cumhurbaşkanının imajını düzeltme kurumu haline dönüştürülmüştür. Halkların değil, Saray’ın çıkarlarını önceleyen yaklaşım, Dışişleri Bakanlığı’nda da hâkim anlayış olmuştur. Özellikle son 10 yılda Saray’dan yapılan büyükelçi atamalarına bakıldığında da bunu görmek mümkündür. Cumhurbaşkanı tarafından partili yargı mensupları, partili rektörler, partili valiler gibi partili büyükelçiler ve diplomatlar da Dışişleri Bakanlığı’nın kritik birimlerine yerleştirilmiş durumdadır.

Öte yandan hayal ürünü ifadelerle öve öve bitirilemeyen AKP-MHP iktidarı dönemi dış politikası neticesinde uluslararası kuruluşların da ifade ettiği gibi ne yazık ki Türkiye’yi kara para cennetine dönüştürmüştür. Türkiye 21 Ekim 2021’den bu yana OECD bünyesinde kurulan Mali Eylem Görev Gücü (FATF) tarafından “kara para aklama” ve “terörün finansmanı ile mücadele” konusunda başarısız olduğu gerekçesiyle gri listeye alınmış durumdadır. Türkiye bugüne kadar bu unvanı alan en büyük ekonomi olarak da tarihe geçmiştir. Türkiye aynı zamanda ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından Kara Para Aklama ve Mali Suçlar açısından “Birincil Riske Sahip Ülke” olarak da kategorize edilmiştir.

Türkiye’nin FATF’a üye devletlerden birisi olduğu için mali suçlarla uluslararası standartlarda mücadele etme konusunda taahhütleri vardır. Ancak Türkiye’yi gri listeye alan FATF, yaptığı açıklamada Türkiye’nin kara paraya karşı yaptığı denetimlerin bankalar, altın ve değerli taş tüccarları ve emlakçılar gibi yüksek riskli sektörlerde yeterli olmadığını belirtmiştir. İşin daha da vahimi bu karar alınırken FATF Başkanı Marcus Pleyer, Türkiye’den El Kaide ve IŞİD gibi örgütlerle bağlantılı para transferi gerçekleştiğini söylemişti. Dolayısıyla bu kanun teklifinin gerekçesinde AKP-MHP iktidarının dış politikasına ilişkin ifade edilenler tamamıyla hayal ürünüdür.

Kürt Sorunu Sağlıklı Bir Dış Politika Önündeki En Büyük Engel

Yine kanun teklifinde “bakanlık bölgesel ve küresel tüm gelişmeleri yakından takip etmekte, güvenilir bir aktör olarak ihtilafların çözümü için aktif rol üstlenmekte, Devletimizin ve milletimizin bütünlüğünü, güvenliğini ve refahını güçlendirmeyi hedefleyen milli dış, politika vizyonumuz doğrultusunda görevlerini özveriyle sürdürmektedir.” demektedir.

Kendi coğrafyasında barışı sağlayamamış, Kürt sorununu çözememiş bir ülke başka coğrafyalara barış götüremez. İhtilafların çözümü için asla samimi aktif bir rol oynayamaz. Ancak AKP-MHP iktidarı kendi ihtilaflarını yani Kürt

sorununu demokratik ve barışçıl bir biçimde çözmek için çaba sarf etmeden, bölgesel ve küresel “ihtilafların çözümü için aktif rol” üstlenmeye soyunmaktadır.

Kürt sorununun demokratik ve barışçıl çözümünü gerçekleştirilmediği sürece sağlıklı bir dış politika yürütebilmesi mümkün değildir. Kürt sorununun çözümsüzlüğü AKP-MHP iktidarının başta dış politika olmak üzere her alanda elini kolunu bağlamaktadır. Kürt sorununda uygulanan şiddet ve güvenlik politikaları ülke ekonomisini çökertmiştir. Kaynaklar yurttaşların refahı yerine, asgari ücretliler ve emekliler yerine mermiye, topa, tanka gitmiştir. Her zaman söylediğimiz gibi Kürt sorununun demokratik ve barışçıl çözümünü gerçekleştirmeyen her iktidar sıkışır. Kürt sorununu çözmeyen çözülür.

Ancak uluslararası ilişkilerde yürütülen diplomatik faaliyetler ve görüşmeler Kürtlerin en ufak demokratik bir kazanımının, Suriye’de halklar yararına en ufak demokratik kazanımın tasfiye edilmesi üzerine kuruludur. AKP-MHP iktidarının dış politikasının merkezine oturtulmuştur. Kürt sorununun demokratik ve barışçıl çözümü gerçekleştirilmedikçe ne Türkiye’de cumhuriyet demokrasiyle buluşabilecektir ne de Türkiye halkları yararına etkin bir dış politika anlayışı hayata geçirilebilecektir. Türkiye’nin dış politikası Kürt sorunu var oldukça toplum yararına yürütülemez.

Şirket-Devlet Anlayışının Şirket-Dışişleri Bakanlığı Modeli

Kürt karşıtlığı merkezinde yürütülen yanlış dış politikayı pespembe bir tabloymuş gibi sunmaya çalışan AKP-MHP iktidarı bu teklifle Dışişleri Bakanlığı’na bağlı bir vakıf kurmak istemektedir. Kurulması amaçlanan vakıf dünyada bu anlamıyla bir ilk olacaktır. Dünyanın hiçbir ülkesinde dışişleri bakanlıklarını desteklemek için şirket mantığıyla kâr etmek amaçlı kurulmuş bir vakıf yoktur. Çünkü bir devletin dışişleri bir ticarethane gibi çalışmaz. Dışişlerinin amacı kar sağlamak, ticari faaliyette bulunmak olamaz. Şirket mantığıyla kâr etmek amaçlı vakıf kurulması tekrardan göstermektedir ki AKP-

MHP siyasetinin merkezinde para ve rant vardır. AKP-MHP iktidarı her şeye şirket gözüyle bakan bir rasyonaliteye sahiptir. Bunu bizzat Cumhurbaşkanı Erdoğan da adına “cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi” denen ucube sistemi tarif ederken övgüyle anlatmış, “devleti şirket gibi yönetirsek netice alırız” demişti. AKP-MHP iktidarı şirket-devlet anlayışıyla her şeyi ticarileştirmektedir. Buna dış politika da dahildir.

İktidar bir taraftan tasarruf genelgesi yayınlayarak bütçe kalemlerinde kesintiye gideceğini ifade ederken diğer taraftan da vakıf kurarak bütçe dışı kaynaklara başvurmaktadır. Ayrıca vakfın mali işlemlerini Sayıştay denetimi dışında tutarak hem bütçenin şeffaflığı ve birliği ilkesine aykırılığın hem de halkın kaynaklarını heba etmenin yolu açılmaktadır.

Bu yasanın yürürlüğe girmesi durumunda alım satım, ihale, taşınır taşınmaz mal kullanımı gibi konularda vakıf, Dışişleri Bakanlığı’yla yetki paylaşacak, bakanlık dışarıdan siyasi müdahale ve baskılara açık hâle gelecektir. Ayrıca maddi tasarrufların, mali kararların bakanlık mı yoksa vakıf tarafından mı alınacağı, kanun teklifinde açıkça yazılmamıştır.

Şeffaf ve bağımsız denetimden yoksun olan Türkiye’de son yıllarda belli vakıflara bağışta bulunularak devlete olan vergi borcundan muaf tutulma durumu söz konusudur. Bu yolla, elimizde somut bir veri olmasa da her yıl milyarlarca lira vergi muafiyeti bu yolla elde edilerek devlet hazinesi zarara uğratıldığı ortadadır. Dışişleri Bakanlığı’nın uluslararası ticaretteki görev ve yetkileri, bünyesinde bulundurduğu DEİK’in (Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu) dış ticaretteki etki gücü göz önünde bulundurulduğunda çok sayıda ihracat yapan şirketin devlete vergisini vermek yerine kurulacak olan vakfa bağışta bulunacağını öngörmek mümkündür. Vakfın şeffaf ve tarafsız bir şekilde denetlenmesi mümkün olmayan mekanizmaya sahip olması nedeniyle, söz konusu faaliyet, vergi kaçırma, yolsuzluk gibi olası suçlara kapı aralayabilecektir.

AKP hükümetlerinin 22 yıllık iktidarında Dışışleri Bakanlığı’nın yapılanması, izlediğı dış politika, şeffaflık ilkesi, barışçıl dış politika gibi çerçevede ciddi gerilemeler yaşanmıştır. Dışışleri Bakanlığı’nın diplomasi faaliyeti, bakanlık personelinin liyakat esas alarak belirlenmesi, görevlendirilmesi gibi alanlar AKP’nin 22 yıllık yönetiminde daha da gerilemiş vaziyettedir. Özellikle son 10 yılda tamamen tek parti bakanlığına dönüştürölen Dışışleri Bakanlığı’nda AKP milletvekilleri, belediye başkanları, parti yöneticileri için kadrolar açılarak demokratikleşmesi gereken bakanlık tamamen içi boşaltılarak kişi ve gruplara özel faaliyet alanına dönüştürölmüştür.

Bu kanun teklifinin de yukarıda bahsedilen kişi ve gruplara özel yeni bir faaliyet ve rant oluşturma amacı taşıdığı, söz konusu kanun teklifi maddelerinden anlaşılmaktadır. Türkiye’nin AB’ye tam üyelik sürecinin durduğu, FATF’ın gri listesinde yer aldığı, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Komisyonu ilerleme raporlarında kesintisiz bir şekilde demokratik ilkelerden uzaklaştığı bu dönemde söz konusu sorunların çözümüne katkı sunacak girişimleri güçlendirmek yerine dış ticaret faaliyeti yürüten şirketlerden “bağış” adı altında gelir elde ederek hem devlet hazinesine aktarılacak vergilerde düşüş yaşanacak hem de “bağış” adı altında toplanan gelirlerin harcama kalemlerinin denetimi imkansız hale gelecektir.

Ekonomik krizin derinleştiğı, tasarruf adı altında yurttaşlara yüklendiğı bu dönemde, kime ve neye hizmet ettiğı belirsiz bir vakıfa tanınan bağış, eğitim kurumu açma ve bundan kazanç sağlama ciddi bir yolsuzluk ve rant ağının açılmasına imkân sağlayabilecektir. Ayrıca, topluma vize serbestiyeti vaadinde bulunan Dışışleri Bakanlığı’nın, bu vakıf aracılığıyla “vize hizmeti” adı altında gelir elde etmesi iktidarın toplum yararı gözetilmeksizin izlediğı politikaların bir başka göstergesidir. İktidarın yanlış politikaları dolayısıyla 10 bin lira maaşa mahkûm edilmiş milyonlarca emekli yeniden çalışmak zorunda bırakılırken

vakıfta çalışacak olanlardan emekli kesintisi yapılmayacağı ifade etmek yandaşlara kıyak geçmektir, vicdansızlıktır, eşitlik ilkesine aykırıdır.

Özetle tam bir AKP-MHP yasama aklıyla karşı karşıyayız. Şirket-devlet anlayışıyla sunulan cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin ülkedeki tüm idari mekanizmalara nasıl sirayet ettiğini görüyoruz. AKP-MHP iktidarı şirket-devlet anlayışının şirket-dışişleri bakanlığı modeline de geçmek istemektedir.

Madde Değerlendirmeleri

Madde 1, 2: Kurulması öngörülen bu vakfın kuruluş amacı asla ikna edici değildir. Gerekçede ifade edilenler inandırıcılıktan uzaktır. Söz konusu vakfın faaliyet alanı dışişleri faaliyetlerinin güçlendirilmesi, personelin temsil kabiliyeti yüksek ve donanımlı yetiştirilmesinin desteklenmesinin amaçlandığı “Amaç ve Kapsam bölümünün 1. Maddesinde” ifade edilmiştir. Bahsedilen şekilde hali hazırda Dışişleri Bakanlığı’na bağlı Diploması Akademisi bulunmaktadır. Bakanlığa bağlı Diploması Akademisi Başkanlığı’nın yönetmeliğine bakıldığında, kurulması amaçlanan vakıf söz konusu bakanlığın rolünü çalmaktadır. Bu durum, mevcut başkanlığın işlevsizliğini itiraf ettiği gibi kamunun görev ve sorumluluğunu denetlenmesi neredeyse mümkün olmayan vakfa devretmesi anlamına da gelecektir. Vakfın, yurtdışında eğitim kurumu açması, eğitim vermesi ve bu faaliyetlerden gelir elde etmesi (Madde Gerekçeleri 6. Madde) de yine Dışişleri Bakanlığı veya ilgili diğer bakanlıkların çalışma alanı iken kurulacak vakfa böyle yetki verilmesi ciddi anlamda sorun yaratmaya adaydır. Örneğin Diyanet Vakfı’nın, TSKGKV’nin (Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı) faaliyetleri ve tartışma yaratan yetkileri ve yarattığı olumsuz etkiler ortadadır.

Madde 3: Önceki maddelerde belirtilen amaçların gerçekleştirilmesi için hangi araç ve yöntemlerin kullanılacağı, ne tür faaliyetlerin yapılacağı yer almaktadır. Buna göre taşınır ve taşınmaz mülkler ile her türlü taşıtın alınıp satılması veya kiralanması; takas, ipotek tesisi, şirket tahvilleri ve hisse senetleri almak ve satmak; yükseköğretim kurumları kurmak vb. geniş bir yelpazede yetki verilmesi söz konusudur. Her ne kadar siyasi iktidar, Bakanlık faaliyetlerinin güçlendirilmesi ile personelin temsil kabiliyetinin yükseltilmesinden bahsetse de ticari yönü ağır basan bir vakıf kurulmak istenmektedir. Çünkü kurulması amaçlanan vakfın yapması öngörülen çalışmalar halihazırda Bakanlık bünyesindeki birimlerce yapılmaktadır. Dolayısıyla Bakanlık bünyesindeki Destek Hizmetleri birimi bypass edilerek söz konusu vakfa geniş yetkiler verilmektedir.

Vakfın kurulmasının tasarruf tedbirlerinin alındığı bir döneme denk gelmesi de dikkat çekicidir. Hükümet, tasarruf tedbirleri kapsamında bina - araç alımı ve kiralanması yapılamayacağını belirtse de vakıf üzerinden paralel bir harcama kalemi oluşturulmaktadır. Bununla tasarruf tedbirlerinin arkasından dolaşarak “gelir getirmek” iddiasıyla ticari faaliyetler yürütüleceğinden, kamu malının alınıp satılmasında Bakanlık dışı kişiler yetkili kılınacağından siyasi iktidarın fikir dünyasıyla uyumlu kadrolar tahsis edileceği apaçıktır. Buna mukabil vergiden de muafiyet sağlanacak ve vakfın denetimi Sayıştay tarafından yapılamayacaktır. Dolayısıyla vakfa tanınacak geniş yetkiler ölçüsünde bir şeffaflık ve saydamlık sağlanmamaktadır. Oysaki Dışişleri Bakanlığı’nın bir ticarethane gibi çalışarak kâr amacı gütmemesi, yürütülecek politikaları dış etkilere açık hale getirmemesi gerekmektedir. Bunun yanında onlarca üniversite olmasına rağmen yükseköğretim kurumları kurulmasının amaçlanması da ideolojik bir hedefi ortaya koymaktadır. Bununla diplomatik personelin yüksek

lisans ve doktora yapacağı bir akademinin kurulması amaçlanmaktadır. Oysaki halihazırda Bakanlık bünyesinde Diploması Akademisi bulunmaktadır. Talep olduğunda personelin yüksek lisans ve doktora yapmasını sağlayacak bölümler de üniversitelerde bulunmaktadır. Buna rağmen spesifik bir akademinin kurulması, siyasi iktidarın kendi doktrinini hakim kılmak istediği yönünde ciddi kuşkulara neden olmaktadır. Dolayısıyla görevde yükselmenin adeta bir ilk basamağı olarak işlev görmesi de muhtemeldir. Söz konusu kanun teklifinin bütününe bakıldığında siyasi müdahalelere açık, her şeyin piyasalaştırıldığı bir yapının alelacele bir şekilde kurulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Madde 4: Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı'nın organları hakkında bilgilendirme yapılmakta, vakfın organları Mütevelli Heyeti, Yönetim Kurulu ve Denetleme Kurulu olarak belirlenmekte ve bu organların oluşumu düzenlenmektedir. Kurulması öngörülen vakfın yönetimi ve kararların alınmasına dair organları belirlenirken tüm yetki bakanın kendisine verilmektedir. Vakfın faaliyet, harcama ve gelir elde etme konusundaki karar ve denetleme mekanizması tamamen atanmış bakanların inisiyatifine terk edilmektedir. Kurulması öngörülen vakıfta yine bir “tek adam rejimi” kurulmaktadır. Öte yandan akademi ve iş dünyasından alanında temayüz etmiş kişiler arasından bakan tarafından beş yıllığına seçilecek on kişinin de liyakat değil sadakat esasınca seçileceğini tahmin etmek güç değildir.

“Vakfın Organları” kısmındaki maddeler değerlendirildiğinde, faaliyet, harcama ve gelir elde etme konusundaki karar ve denetleme mekanizması tamamen atanmışların inisiyatifine terkedilmiş durumdadır. AKP'nin “liyakat” anlayışı göz önünde bulundurulduğunda vakfın adeta “yandaş emekliler kurulu” olarak kullanılacağı kaygısı ortaya çıkmaktadır. Bilindiği üzere, AKP'de yöneticilik, milletvekilliği, bakanlık yapmış çok sayıda isim Dışişleri Bakanlığı bünyesinde çalışmış ve çalışmaya devam etmektedir. Bu çerçevede hem personel alımı hem de yönetim kademesindeki atamaların da benzer şekilde olacağını

öngörmek zor değildir. İktidarın bu vakıfla bakanlığı meslek mensubu olmayan kişilerin eliyle daha da kontrol altına alacağı, Dışışleri Bakanlığı’nı tam bir parti teşkilatı hâline getireceğı aşıkardır.

Madde 5: Maddeyle kamu görevlileri dışındaki yönetim kurulu ve denetleme kurulu üyelerine huzur hakkı verilir verilmeyeceğı, verilecekse miktarının kamu iktisadi teşebbüsleri yönetim kurulu üyelerinin huzur hakkının bir katını geçmeyecek şekilde müteveli heyeti tarafından belirleneceğı düzenlenmektedir.

Maddede huzur hakkı müteveli heyeti kararıyla “verilebilir” denilmektedir. Muğlak bir ifade kullanılsa da verilmesi yönünde tercihte bulunulacağını tahmin etmek güç değildir. AKP-MHP iktidarının “huzur hakkı” adı altında yaptıkları ortadadır. AKP-MHP iktidarı kamu kurumlarını “huzur hakkı” gibi kıyaklarla çiftliğe dönüştürmüş, “küskünlerin”, “emekli siyasetçilerin” ballı maaşlarla sistem içerisinde kalması sağlanmıştır. Bu düzenlemeyle de “çifte maaş” ya da “çoklu maaş” alan AKP yandaşlarına ve bürokratlarına yenileri katılacaktır. Müteveli heyeti, yönetim ve denetleme kurulları üyeleriyle, AKP’nin liyakat anlayışı göz önünde bulundurulduğunda, bu vakfın da adeta “yandaş emekliler kurulu” olarak kullanacağı açıktır.

Madde 6: Dünyanın hiçbir ülkesinde Dışışleri Bakanlığı bünyesinde bakanlığa mali destek sağlamak amacıyla, finansal tasarruflarda bulunabilecek, bir vakıf kurulmamıştır. Böyle bir yapının kurulması Dışışleri Bakanlığı bünyesinde bakanlıkla paralel çalışacak bir yapı kurulmasına olanak sağlayacaktır. Hedefin Bakanlığın kapasitesini güçlendirmek olduğu ifade edilse de teklifi incelediğimizde her türlü taşınır ve taşınmaz almak, kiralamak, inşa etmek, gerektiğinde bunların kullanımını kısmen veya tamamen Bakanlığa bırakmak, taşıt aracı almak, kiralamak, gerektiğinde Bakanlığa tahsis etmek, Yükseköğretim kurumları kurmak, vakfa gelir temin edilmesi ve vakfın amaçlarına tahsis

edilmesi maksadıyla yurt içinde ve yurt dışında taşınır ve taşınmaz almak, satmak, kiralamak, aynı ve nakdi, fikri ve sınai her türlü hak ve alacağı temin etmek, takas, trampa, ipotek tesisi ve benzeri tasarruflarda bulunmak, taşınmaz inşa etmek ve ettirmek, vergiden muafiyet gibi ticari faaliyet alanları sıralanmıştır. Asıl faaliyet alanı uluslararası diploması yürütmek olan bakanlığın bu ticari faaliyetle bunu nasıl başaracağı sorusu cevapsız bırakılmıştır.

Bu faaliyetlerin dışında özellikle vakfın Schengen Vizesi konusunda aracılık yapmaya hazırlandığı da ifade edilmektedir. Şöyle ki: Bugün Avrupa ülkeleri elçilikleri adına başvuru kabul eden IDATA, VfS Global, BLS gibi uluslararası aracı firmalar, Türkiye’de yapılan vize başvurularında başvuru başına hizmet bedeli olarak 25-30 Euro almaktadır. Türkiye’de her yıl milyonlarca vatandaşın başvurduğunu göz önünde bulundurduğumuzda söz konusu vakıf her yıl milyonlarca Euro kazanç sağlaması beklenmektedir. Vize inisiyatifinin vakfa verilmesi durumunda muhalif olan siyasetçi, gazeteci, sanatçı, öğrenci, iş insanı gibi geniş bir kitlenin yurtdışına çıkmasının engelleneceğine dair şüpheler uyandırmaktadır.

AKP iktidarı, 2018 genel seçimlerinden bu yana yurttaşlara Avrupa’da serbest seyahat etme vaadinde bulunmasına rağmen yanlış dış politika sonucu gelinen noktada yurttaşların bırakalım Avrupa ülkelerinde serbest seyahat etmeyi Avrupa ülkelerinin büyükelçilerinden vize randevusu bile alamaz noktaya gelmişlerdir. Görünen o ki iktidar vatandaşın bu mağduriyetini gidermek yerine buradan her yıl on milyonlarca Euro kazanç sağlamayı ve bu kazancı sorumluluğun kime ait olduğu belirsiz bir vakfa aktarmayı amaçlamaktadır.

Türkiye’nin AB’ye tam üyelik sürecinin durdurulduğu, FATF’ın gri listesine girdiği, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Komisyonu ilerleme raporlarında kesintisiz bir şekilde demokratik ilkelerden uzaklaştığı tespitlerinin yapıldığı bu dönemde söz konusu sorunların çözümüne katkı sunacak vakıf ve kuruluşlara destek vermek yerine dış ticari faaliyette bulunan şirketlerden “bağış”

adı altında gelir elde ederek hem devlet hazinesine aktarılacak yeni bir kaynak oluşturma derdine düşmüş hem de “bağış” adı altında toplanan gelirlerin denetimi imkansız hale getirecek bir düzenleme yapmaya çalışmaktadır.

Ekonomik krizin derinleştiği, tasarruf adı altında yurttaşlara yüklendiği bu dönemde, kime ve neye hizmet ettiği belirsiz bir vakıfa tanınan bağış, eğitim kurumu açma ve bundan kazanç sağlama gibi ciddi yolsuzluk ve rant ağının kurulmasına imkân sağlamaktadır. Ayrıca, topluma vize serbestiyeti vaadinde bulunan Dışişleri Bakanlığının, bu vakıf aracılığıyla “vize hizmeti” adı altında gelir elde etmesi iktidarın iki yüzlü ve toplum yararı gözetilmeksizin izlenen iki yüzlü politikasının bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Madde 7: Kurulması öngörülen vakfın; vakfa yapılacak bağış ve yardımlar sebebiyle veraset ve intikal vergisinden, sahip olduğu ve olacağı taşınmaz mallar bakımından her türlü tapu harçları ile emlak vergisi ve taşınmazlara bağlı her türlü resim ve harçlardan muaf tutulacağı düzenlenmiştir. Yine bu düzenlemeye göre; vakfa yapılacak bağış ve yardımlar, Gelir Vergisi Kanunu ve Kurumlar Vergisi Kanunu hükümleri çerçevesinde gelir veya kurumlar vergisi matrahının tespitinde, gelir ve kurumlar vergisi beyannamesi üzerinde ayrıca gösterilmek şartıyla bildirilecek gelirlerden veya kurum kazancından indirilebilecektir.

Bakanlık bünyesinde kurulacak olan vakfın temel hedefi, Bakanlığın insan kaynakları kapasitesini artırmak ve kurumsal yapıyı güçlendirmek için destek sağlamak olarak ifade edilmektedir. Bu doğrultuda, Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı, ileride kurulacak akademik kurum aracılığıyla diplomatların eğitimlerine destek sunmayı; yüksek lisans ve doktora çalışmalarına katkıda bulunarak diplomatların akademik gelişimlerini desteklemeyi ve uluslararası ilişkiler alanındaki yayınlara kaynak sağlamayı hedeflemektedir. Bir Bakanlığa ek kaynak yaratmak amacıyla bir vakıf kurulması, o vakfın da vergi ve harçlardan muaf tutulması inandırıcı bir husus değildir. Zira diplomatların eğitim süreci zaten

kurum içi eğitim ve sair yöntemlerle yapılmaktadır ve bunların maliyeti de merkezi bütçeden karşılanmaktadır. Ayrıca bir bakanlığın kendi personel ihtiyacı için vakıf kurması da amacı karşılamamaktadır. Örneğin; Türk Medeni Kanun’un 73 ve müteakip maddeleri hükümlerine göre Adalet Teşkilatı Güçlendirme Vakfı adı altında bir vakıf kurulmuştur. Böyle bir vakfın gerekliliği halinde ayrı bir kanuna ihtiyaç olmadığı da açıktır. Yani kanunla bir vakıf kurarak Dışişleri Bakanlığı’nın gelirlerini artırıcı ve harcamalarını sorgulanamaz hale getirici bir düzenlemenin hukuka uygunluğu tartışmalıdır.

Madde 8: Bu madde ile Dışişleri Teşkilatı Güçlendirme Vakfı Kanun Teklifinde hüküm bulunmayan durumlarda 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile 20/2/2008 tarihli ve 5737 sayılı Vakıflar Kanunu hükümleri uygulanacağı belirtilmiştir.

Bu maddeyle esasen kurulacak olan vakfın mevzuat yönünden usul kısımlarını düzenlemek amaçlanmıştır. Bütün kuruluş kanunlarında olduğu gibi belirtilen “hüküm bulunmayan hallerde genel hükümlerin geçerli olacağına” ilişkin bir düzenlemedir. Kanunun bu maddesi usuli bir düzenleme olması hasebiyle dikkat edilmesi gereken hususlar daha çok diğer maddelerde düzenlenen; vakfın kuruluş amacı, faaliyetleri ile gelir kaynaklarına ilişkin hükümlerdir.

Madde 9: Halihazırda 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun ek 20’nci maddesinde; Türkiye Kızılay Derneği, Yunus Emre Vakfı, Türkiye Maarif Vakfı, Antalya Diploması Forumu Vakfı, Türkiye Arkeoloji ve Kültürel Miras Vakfı, Yeşilay Cemiyeti ve Yeşilay Vakfı’nda görev alanların, herhangi bir sosyal güvenlik kurumundan aldıkları emeklilik ve yaşlılık aylığının kesilmeyeceği belirtilmektedir. Söz konusu vakıflara, Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı da eklenmektedir. Dolayısıyla kurulacak vakfın yeni bir

istihdam alanı olacağı, birçok kadroya siyasi iktidarın fikir dünyasıyla uyumlu atamaların olacağı aşîkardır. Çünkü bütün bunlar, en nihayetinde Bakanlık uhdesinde gerçekleştirilecektir. Vakfın mütevellî heyeti ile yönetim kurulunun teşekkülü de aynı şekilde olacaktır. Her ne kadar “çoklu maaş” veya “huzur hakkı” gibi bir durumun olmayacağına yönelik söylemler olsa da tasarruf tedbirlerinin açıklandığı bir dönemde kişilerin yüksek maaşlar alacağı öngörülmektedir. İktidar temsilcileri çoğunlukla emekli büyükelçilerin çalışacağını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla emekli maaşlarının yanında vakıftan alacakları maaşın da söz konusu olacağını öngörmek mümkündür. Her ne kadar halkın çoklu maaş isyanından çekinilmiş gibi görölse de zamanla vakfın ciddi bir rant alanına evrilmesi muhtemeldir. Özellikle şeffaf bir denetim aygıtından yoksun bir vakfın bahsedilen verimlilikten ziyade ciddi bir kazanç alanına dönüşmesi ihtimali de yüksektir.

Heval Bozdağ

Ağrı

MUHALEFET ŞERHİ

08/05/2024 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan Plan ve Bütçe Komisyonuna havale edilen 2/2139 esas numaralı Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Kanunu Teklifi; esas komisyonu Plan ve Bütçe Komisyonu, tali komisyonu Dışişleri Komisyonu olmak üzere iki farklı komisyona havale edilmiştir. 1 geçici madde, yürürlük ve yürütme maddeleriyle birlikte 12 madde olarak görüşülmüştür.

Teklif 15/05/2024 tarihinde yapılan Komisyon görüşmeleri sonucunda 1 geçici madde, yürürlük ve yürütme maddeleriyle birlikte 12 madde olarak kabul edilmiştir.

Kanun Teklifi ile; Dışişleri Bakanlığına bağlı Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı kurulması amaçlanmaktadır.

Usul Üzerine Değerlendirme

TBMM Başkanlığı tarafından teklifin esas komisyonu Plan ve Bütçe Komisyonu; tali komisyon ise Dışişleri Komisyonu olarak belirlenmiştir. Teklif, içeriği gereği, uzmanlık gerektirmesi sebebi ile Dışişleri Komisyonuna havale edilmesi gerekirken başkanlık tarafından Plan ve Bütçe Komisyonuna havale edilmiştir. Nitekim teklif; kamu kaynaklarından aktarılan destek, vergi resim ve harçlar gibi hususlardan muafiyet ve bazı parasal konularla ilgili düzenlemeler içermektedir. Kamu kaynaklarının kullanımıyla alakalı hükümler içermesine rağmen teklif; tali komisyonda görüşülmemiş, yalnızca esas komisyonda görüşülmüştür. TBMM’deki yasa yapma sürecinin kalitesi, iktidarın yasama sürecini hızlandırma ve zamandan tasarruf etme bahanesi ile bozulmaktadır. Uzmanlık gerektiren konular tali komisyonlarda hiç görüşülmemektedir.

Bu yöntem ile TBMM başkanlığının komisyon belirleme işlemi yalnızca göstermelik kalmaktadır. Gelen kanun teklifleri İktidara aykırı olarak rastgele havale edilir hale gelmiştir. Parlamentomuzun ciddiyetine ve saygınlığına kasteden bu uygulama, iktidarın yasa yapımının oldubittiye getirme çabalarının bir yansımasıdır. Bu neviden uygulamalara parlamentoların bir şekli tamamlamaktan ibaret kaldığı rejimlerinde rastlanmaktadır. Yasa yapımında bu tutumun sergilenmesi, gazi unvanını haiz TBMM’nin itibarını düşürmektedir.

Bugüne kadar TBMM tarafından kanun yapmak suretiyle kurulan vakıf sayısı teklifle birlikte 6 olmuştur. Kronolojik bakıldığında bu vakıfların yalnızca bir tanesi AK Parti öncesi döneme denk gelmektedir o da 1987 Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfıdır. Bunun

haricinde; 2007 de Yunus Emre Vakfı, 2016 da Türkiye Maarif Vakfı, 2023 de Türkiye Antalya Diploması Forumu Vakfı, 2023 de Türk Arkeoloji ve Kültürel Miras Vakfı ve nihayet teklifle birlikte kurulmak istenilen Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfıdır.

Söz konusu vakıfların kurulma süreci incelendiğinde gelen kanun tekliflerinin esas komisyon olarak işin niteliği ve uzmanlık alanlarına göre havalelerinin yapıldığı anlaşıırken Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Kanun Teklifi için bunu tam tersi Plan Bütçe komisyonunun esas komisyon olarak belirlendiği görülmüştür. İktüzük m.37 uyarınca tali komisyona havale edilen işler on gün içerisinde görüşülmesi gerekirken Dışişleri Komisyonu teklifi hiç gündemine almamış ve “komisyonumuzda görüşülmesi planlanmamaktadır” şeklinde yazı göndermiştir. Komisyon kendi alanına giren bir konuda çalıştırılmamaktadır. Kanunların müzakere süreci bu sayede işlevini yitirmiştir.

Özensiz ve kalitesiz yasa yapma sürecinde yasalaşan teklifler Türk Milleti’ni mağdur etmektedir. Zira kalitesiz yapılmış bir kanun kısa bir süre sonra başka bir değişikliğe ihtiyaç duymaktadır. Kanunların bu durumundan dolayı yaşanan mağduriyetlerin giderilmesi için meclisimizin daha fazla çalışması gerekmektedir.

Uygulamada öngörülebilirliğin sağlanması için kanun tekliflerinin tamamının etki analizi yapılmalı ve teklif bu analizle birlikte Meclis’e sunulmalıdır. Kanuni bir zorunluluk olmasına rağmen, önceden sunulan kanun tekliflerinde olduğu gibi bu teklif üzerine de bir etki analizinin teklifle birlikte sunulmadığı görülmüştür. Teklifin etki analizi, komisyon üyelerine, komisyon görüşmelerinden sonra ve aceleyle iletilmiştir. Böyle bir yöntem izlenmesinden ötürü komisyon üyeleri, etki analizini inceleyemeden, komisyonda müzakere yapmak zorunda kalmaktadırlar. Her biri ayrı uzmanlık gerektiren konularla ilgili yapılması teklif edilen düzenlemelerle ilgili komisyon üyelerinin yeterince bilgilendirilmemesi muhalefetin eleştirisi imkânını kısıtlamaktadır. Bu yöntemin Türk Milleti’nin yararına olmadığı aşikardır. Yasama sürecinin kalitesini düşüren bu yöntem terk edilmeli ve etki analizi komisyon üyelerine önceden iletilmelidir.

Anayasaya Aykırılık Sorunu

Kanun Tekliflerinin Komisyonlara havalesi yapıp komisyon gündemine alındıktan sonra toplantıda öncelikli olarak görüşülecek konular iktüzükte düzenlenmiştir. İktüzük m.38 uyarınca komisyonlar kendilerine havale edilen işlerin ilk önce Anayasanın metin ve ruhuna aykırı olup olmadığını tetkik etmekle yükümlüdür. Komisyon görüşmeleri esnasında bu

konunun üzerinde durulmamış ve Anayasaya uygunluk çalışması yapılmamıştır. Bu konuda ileri sürülen görüşler de dikkate alınmamıştır.

Kanun Teklifinin komisyonlara havalesi yapılırken Anayasa Komisyonu da tali komisyon olarak belirlenmeli ve teklif hakkında anayasa komisyonundan da görüş alınması gerekmektedir ancak bu durum da göz ardı edildi.

Bugün yapılmak istenilen iş ile Dışişleri Bakanlığına ait bir iş vakıf üzerine bırakılmaktadır bu durum Anayasanın 123'üncü maddesi ile uyumlu değildir. İlgili madde şu şekildedir; idare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır. Kamu tüzelkişiliği, kanunla veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kurulur. Görüşülmek istenilen kanun teklifinde vakfın faaliyetleri 3'üncü madde de düzenlenmiştir. Bu faaliyetlerin büyük bir kısmı idarenin işleyişi ile ilgili olup vakfa bırakılmıştır dolayısıyla anayasaya aykırılık teşkil edecektir.

Vakıf tanımı Medeni Kanun m.101 de düzenlenmiştir; Vakıflar, gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgüllemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır. Bir malvarlığının bütünü veya gerçekleşmiş ya da gerçekleşeceği anlaşılan her türlü geliri veya ekonomik değeri olan haklar vakfedilebilir. Vakıflar Kanunu m.4 de vakıflar özel hukuk tüzel kişiliğine sahiptir denilmek suretiyle kanunla vakıf kişiliğinin sınırları çizilmiştir. Tanıma göre vakıflar özel hukuk tüzel kişiliğine haizdir. Bu kanun teklifi vakıflar kanunun 4'üncü maddesi ile çelişmektedir. Kanunlarda yapılan tanımlar neticesinde “vakıf” kavramı canlanıyor ancak kanun teklifine adını veren vakıf ile kanunda tanımlı yapılan vakfın birbiriyle örtüşmediği açıktır.

Teklifin Tümü Üzerinde Değerlendirmeler

Dışişleri Bakanlığı Türkiye'nin en köklü ve teşkilat yapısı itibarıyla de en güçlü bakanlıklarından biridir. Ancak 2002 yılından itibaren her kurumda olduğu gibi Dışişleri Bakanlığı'nda da olumsuz yönde bir değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. Bu değişim ve dönüşüm neticesinde; bir devlet politikası olarak yürütülmesi gereken dış politika, ideolojik saiklerle belirlenir duruma gelmiştir. Dış politikada siyasi rantın, popülizmin ve seçim kazanmak uğruna hamle yapmanın sıradanlaşması, bu alanın milli mesele olma hüviyetini kaybetmesine yol açmıştır.

Cumhuriyet'in tüm kazanımlarına karşı rövanşist bir yaklaşım sergileyen Ak Parti yönetim anlayışından ötürü devletimizin uluslararası alandaki itibarı zedelenmiştir. Taraf olunan antlaşmalardan bir gecede çekilmek, bu antlaşmaların yürürlüğe konmasında parlamentoyu bir şekli tamamlamaktan ibaret bırakmak ve taraf olunan antlaşmalara riayetsizlik ederek pacta sun servanda (ahde vefa) ilkesini hiçe saymak gibi yanlış tutumlar, Türkiye'yi sözüne güvenilmeyen ülke konumuna getirmiştir.

Türkiye'nin gerek uluslararası güvenliği gerekse bölgedeki soydaşlarımızın can ve mal güvenliği açısından stratejik önemi haiz Kıbrıs ve Doğu Akdeniz başta olmak üzere Türkiye'nin mücadele ettiği her alanda milli menfaatler hiçe sayılmıştır. Getirilen bu kanunun adında bile teşkilatı güçlendirme ibaresinin geçmesi Dışişleri Bakanlığı teşkilatının Ak Parti iktidarı eliyle güçsüzleştirildiğinin açık bir göstergesidir.

Kanunla gerek başka devletlerin gerekse kendi ülkemizin Dışişleri Bakanlığı'nda emsali olmayan bir yapının kurulmaya çalışılmaktadır. Dış politika ve diplomatik faaliyetlerde öngörülebilirlik esassen bu neviden emsalsiz bir yapının kurulması öngörülebilirliği ortadan kaldıracaktır.

Atamalarda liyakatin terk edilmesi kurumsal hafızaya zarar veren en önemli hususlardan birisidir. Dışişleri Bakanlığı yapısını, teşkilat düzenini ve faaliyetlerini iç hukuk normlarının yanı sıra uluslararası antlaşmalar doğrultusunda icra eden bir kurumdur. Dolayısıyla bu kurumda kurulacak vakıfta liyakatin hiçe sayılması durumu söz konusudur. Dışişleri Bakanlığı'nda liyakatin terk edilmesi ve meslekî yeterliliğin hiçe sayılması diplomatik çıkarlarımızı ve uzun vadede milli güvenliğimizi olumsuz etkileyecektir. Bunun etkinin en bariz örnekleri de meslekten gelmeyenlerin büyükelçi olarak görevlendirmelerinde görülmüştür.

Kurulması öngörülen vakıf birçok alana el atacağı için diplomatik hüviyet taşıyanlara olağanüstü bir hareket imkanı sağlayacaktır. Bu hareket imkanının kötüye kullanılması durumu da söz konusudur. Vakıfla sağlanan bu imkanlar alıcı ülkelerdeki faaliyetlerin icrasında bir usulsüzlük meydana getirirse diplomatların persona non grata (istenmeyen kişi) ilan edilmesi tehlikesi ortaya çıkabilir. Bu da iki ülke arasında diplomatik krize sebebiyet verebilir.

Dışişleri Teşkilatına Paralel Bir Yapı Oluşturma Riski: Vakıf, Dışişleri Bakanlığının yanında ayrı bir yapılanma olarak ortaya çıkma riski barındırmaktadır. Bu durum, bakanlığın operasyonel bütünlüğünü zedelemekle birlikte karmaşık bir karar alma süreci ortaya çıkaracaktır. Vakfın faaliyetlerinin büyük bir kısmı, Dışişleri Bakanlığının kontrolü dışında

gerçekleşeceği için bakanlık üzerindeki idari kontrolden ve bağımsızlıktan ödün verilmesi riski paralel bir yapının ortaya çıkması tehlikesi var edecektir.

Teklifin birinci maddesinde belirtilen vakfın amacı “personelinin temsil kabiliyeti yüksek ve donanımlı yetiştirilmesinin desteklenmesi” şeklinde ifade edilmiştir. Yani vakfın kuruluş amacı personel eğitimidir. Ancak Dışişleri Bakanlığı teşkilat şemasından görüldüğü üzere bu alanda görevli bulunan bakanlığa bağlı Personel Genel Müdürlüğü ve Diploması Akademisi Başkanlığı birimleri mevcuttur.

İdarenin bu alanda görevli genel müdürlüğü ve başkanlığı bulunmasına rağmen hangi saikle vakfın kurulmasına ihtiyaç duyulduğu gerekçede açıklanmamıştır. Ayrıca diploması akademisi başkanlığının resmî web sitesi (<https://diab.mfa.gov.tr>) erişime kapalıdır. Henüz teklif kanunlaşmamışken bakanlığın bu siteyi erişime kapatması idarenin kanuniliği ilkesine aykırı olup meclisin iradesinin gaspı niteliğinde olacaktır.

Kamu Kaynaklarının Kullanımında Şeffaflıktan ve Hesap Verebilirlikten Uzaklaşma: Teklifle kurulması planlanan vakıf ile ilgili belirtilen faaliyetlerin kapsamı oldukça geniş ve çeşitlidir. Bu faaliyetlerin Dışişleri Bakanlığının amaçlarına ne ölçüde hizmet edeceği ve bakanlığın daha etkin bir yapıya kavuşmasına nasıl katkı sağlayacağı net olarak açıklanmamıştır. Özellikle, vakfın taşınır ve taşınmaz mallar edinme, kiralamalar yapma, oto galericiliği, vize aracılığı ve yükseköğretim kurumları kurma gibi faaliyetlerinin, Dışişleri Bakanlığının temel görevleriyle doğrudan ilişkili olmadığı gözlemlenmektedir. Bu tür ticari faaliyetlerin vakıf bünyesinde gerçekleştirilmesi, kamu kaynaklarının etkin kullanımı ve kamu yararı açısından tartışmalı olacaktır.

Ayrıca, vakfın şirket ve ticari işletme kurma, işletme yetkisine sahip olması da dikkat çekici bir husus olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum, vakfın ticari faaliyetlerde bulunabileceği ve ticari kararlar alabileceği anlamına gelir ki bu da kamu kaynaklarının ticari amaçlarla kullanılması riskini beraberinde getirecektir.

Dışişleri Bakanlığının daha etkin bir yapıya kavuşması amacıyla kurulan bir vakfın, bu faaliyetlerin yerine getirilmesine nasıl katkı sağlayacağı ve bu faaliyetlerin bakanlık görevleriyle nasıl uyumlu olacağı konuları açıklığa kavuşturulmamıştır. Vakfın kurulmasıyla birlikte kamu kaynaklarının etkin kullanımı ve bakanlığın amacına uygun olarak faaliyet gösterme konusunda endişeler artacaktır. Ayrıca vakfın, işleyişi ve harcamalarıyla ilgili denetim mekanizmalarının yetersiz olması, bu konuda güvenilir bir mekanizmanın olmaması, kamuoyunda endişe yaratacaktır.

Dışışleri Teşkilatlarının “Ticarethaneye” Dönüşmesi: Vakfın ticari faaliyetlerde bulunma yetkisi, diplomatik adaba aykırı olacaktır Bu durum, ülkemizin dış politika alanındaki güvenilirliğini ve saygınlığını daha fazla olumsuz etkilere açık hale getirecektir. Devletin temel amacı hizmet etmek ve kamu yararını korumaktır. Kar amacı güden bir vakfın kurulması, devletin ticari faaliyetlere girmesi anlamına gelir ki bu da kamu kaynaklarının verimli kullanımını sorgulatacaktır. Bu bağlamda Dışışleri Bakanlığı kurulacak bu vakıf eliyle ticaret yapacak bir şirket statüsüne getirilecektir. Bu durum devlet ciddiyetiyle hareket eden teşkilat mensupları profilini zamanla ticari faaliyet yürüten bir noktaya sürükleyecektir. Vakfın kurulmasıyla birlikte, karar alma süreçlerinde devlet ciddiyetinden uzak, daha ticari ve rant odaklı bir yaklaşımın hakim olması tehdidi ile karşı karşıya kalınacaktır. Bu da Dışışleri Bakanlığının itibarını zedeleyecek ve uluslararası ilişkilerde ciddiyet kaybına neden olabilecektir.

Kamu İtibarının Zarar Görmesi: Vakfın işleyişi ve faaliyetleriyle ilgili olumsuz haberlerin kamuoyunda genel bir güven kaybına yol açması, Türk dışışleri teşkilatının uluslararası alandaki itibarını zedeleyebilecektir. Bu husus Türkiye'nin dış ilişkilerinde zorluklar yaşamasına neden olmakla birlikte uluslararası arenada güvenilir bir aktör olarak algılanmasını engelleyecektir.

Dışışleri Bakanlığının Ana Misyonundan Sapma: Vakfın faaliyetlerinin, Dışışleri Bakanlığının temel misyonu olan dış politika oluşturma, uluslararası ilişkiler yönetimi gibi alanlarla doğrudan ilgili olmaması, bakanlığın enerjisini ve kaynaklarını doğru alanlara odaklayamama riskini artırmaktadır. Bu durum, bakanlığın etkinliğini ve etkililiğini olumsuz etkileyecektir.

Siyasi Etki ve Nepotizm Riski: Vakıf bünyesinde gerçekleştirilecek atamaların, bakanlıkla ilişkili siyasi etkilere maruz kalması ve liyakat yerine sadakatın ön plana çıkması riski bulunmaktadır. Bu durum, hali hazırda olan ve AK Parti iktidarının güçlendirdiği profesyonelliğin ve yeteneklerin değil, siyasi bağların öne çıkması sürecini daha fazla artıracaktır. Teşkilat kadrolarının yetiştirilmesi ve eğitilmesi sürecinde siyasi etkilerin artması ve "makbul" memurların yetiştirilmesi gibi otoriter eğilimlerin teşvik edilme riski ortaya çıkacaktır. Bu durum, liyakatin değil siyasi sadakatın ön plana çıkmasını önceleyen bir anlayışı hakim kılacaktır.

Ayrıca vakfın yönetimine dışarıdan kişilerin atanması, siyasi etki ve ideolojik amaçların vakfın faaliyetlerine yansımaya neden olmakla birlikte vakıf aracılığıyla bakanlığın bağımsızlığını, idari otoritesini ve idari kontrolünü tehlikeye atabilir.

Vakfa, yükseköğretim kurumları açma yetkisi verilmesiyle, bakanlığın kendi ideolojik görüşlerine uygun kadrolar yetiştirme amaçlarına hizmet edebileceği endişesini doğurmaktadır. AK Parti iktidarı bu vakıf yoluyla dışişleri teşkilatlarını partilileştirme yolunu tercih edebilir. Mevcut koşullarda AK Parti'ye aidiyeti yüksek kişilerin AK Parti hükümeti tarafından dışarıdan atamalarla büyükelçi yapılmasına ilişkin süreç adeta kurumsallaşacak ve bu hususta kurulması planlanan vakıf devletimizin içinde operasyonel bir kuruluş olma vasfı kazanacaktır.

Özetle;

1. Bahse konu teklif ile kurulacak vakıf, Dışişleri Bakanlığına paralel bir yapının oluşturulmasına sebep olabileceği şüphesini güçlendirebilecektir.
2. Dışişleri kültürü ve teamüllerine uymayacak, diplomatlığın meslek adabıyla da uyummayacak birçok ticari faaliyetin vakıf faaliyetlerine dahil edilmesinin önü açılacaktır.
3. Vakfın usulüne uygun çalışması durumunda bile ticari faaliyetleri tartışmalı olacaktır.
4. Dışişleri Bakanlığımızın, her şeyden önce ülkeyi temsil sıfatı taşıyan bir kurum olması hasebiyle dünyanın farklı ülkelerinde günlük ticari ilişkilere girmesi, kâr amaçlı faaliyetler içinde adının anılması, devlet geleneğimiz açısından da uygun görülmemektedir.
5. Hükümetin Bakanlığı, sarayın ideolojik aygıtı hâline getirme ve etkisizleştirme çabalarının bir yenisi de, meslek mensubu olmayan kişilerin eliyle kontrol edilecek bu vakıf olabilir.
6. Bahse konu vakıf Dışişleri Bakanlığının “ideolojik entegrasyonu” doğrultusunda Dışişleri Bakanlığı'na iktidar için “makbul” kadroların yetiştirilmesine hizmet edeceği şüphesini ortaya çıkarmaktadır. Böyle bir girişimin hedefinin ancak, Dışişleri Bakanlığını devlet kurumu konumundan çıkarıp, bir parti teşkilatı hâline getirmeye yönelik olduğu düşündürülebilir.
7. Bahse konu teklifin amacı iktidarın tavrı, kendi otoriter anlayışlarına uygun memurlar yetiştirme isteklerinin bir işareti olarak yorumlanabilir.

Sonuç olarak;

- Yukarıda detaylarıyla anlatılan hususlar özelinde teklifin; Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfının kurulmasıyla ilgili olarak belirtilen faaliyetlerin, Dışişleri Bakanlığı ve Türk dışişleri teşkilatı üzerinde olumsuz etkilere neden olabileceği ve bu etkilerin ciddi bir şekilde değerlendirilmesi gerektiği,

- Teklifin kabul edilmesi halinde, bakanlığın ve Türk dış politikasının etkinliği ve bağımsızlığı konusunda endişelerin artacağı,
- Vakfın kurulmasıyla ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçlar, AK Parti'nin dış politikada ideolojik ve siyasi amaçlarını önceliğe almasını ve bakanlığı kendi çıkarları doğrultusunda kullanma eğilimine yol açacağı ve bu durumun, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerde daha öngörülemez ve istikrarsız bir aktör haline gelmesine neden olabileceği açıktır.

Bu gerekçelerle 2/2139 esas numaralı Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Kanunu Teklifine karşı oy kullanacağımızı bu şerh aracılığıyla kamuoyunun dikkatine sunarız.

Mehmet Mustafa Gürban
Gaziantep

Ümit Özlale
İzmir

MUHALEFET ŞERHİ

1. Anayasaya Aykırılık

Sunulan kanun teklifinde vakfın faaliyetlerini tanımlayan **3'üncü maddenin a** (Bakanlığın hizmet kalitesinin artırılması amacıyla her türlü taşınır ve taşınmaz almak, kiralamak, inşa etmek, gerektiğinde bunların kullanımının kısmen veya tamamen Bakanlığa bırakmak, her türlü taşıt aracı almak, kiralamak, gerektiğinde Bakanlığa tahsis etmek.), **b** (Bakanlığa ait veya tahsisli olup, güncel olarak ihtiyaç duyulmayan taşınmazların ilgili mevzuat hükümlerine uyulmak suretiyle Bakanlık yararına değerlendirilmesine yönelik çalışmalar yapmak.) **ve ç** (Personelin niteliklerinin ve temsil kabiliyetinin geliştirilmesini desteklemek.) **bentlerinde** belirtilen görevler **hâlihazırda 1 no'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'ne göre bakanlığın Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Personel Genel Müdürlüğü ve Diplomasi Akademisi Başkanlığı uhdesinde** yürütülmektedir. Anayasanın 6. Maddesi “kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi” kullanımına engeldir ve 11. Madde kanunların anayasaya aykırı olamayacağını ortaya koymaktadır. Bakanlığın görevleri olan ilgili faaliyetlerin bu kanunla bir vakıfla paylaşılması bu hükümlerle aykırılık teşkil etmektedir. Ayrıca Madde 123'te düzenlenen idarenin kuruluş ve görevleriyle bir bütün olduğu ve kanunla düzenleneceği esaslarıyla da

uyumsuzdur. Durumun diğer bakanlıklar için de emsal teşkil edebilecek olması dolayısıyla bakanlıkların görevleriyle bire bir aynı sorumluluklara sahip paralel yapıların oluşturulması en başından engellenmelidir.

Emsal olması dolayısıyla bir başka Anayasaya aykırılık sorununun da yaygınlaşması mümkündür. Madde 161 ile Bütçe ve kesin hesap hükümleri belirlenmiş; Sayıştay tarafından denetlenen ve TBMM tarafından görüşülen ve kabul edilen bütçelemenin getirdiği sınırlar açıklanmıştır. Bir bakanlık tarafından kurulan, ancak **gelir-gider denetimine Sayıştay veya TBMM'nin dahil olmadığı bir vakıf ile bakanlığa kullandırılacak kaynakların yaratılması** öngörülmektedir. Basitçe bakanlık kendisi için farklı hükümlere tabi bir bütçe daha tahsis ederek bütçenin birliği ilkesini ihlal etmektedir. Bu durum, yıllık olarak belirlenen kamu bütçesinden pay alan tüm kuruluşların da aynı yolu izleyerek kendilerine ek bütçeler oluşturmalarının önünü açacaktır.

Yükseköğretim kurumlarının kurulması Anayasamızın 130, 131 ve 132'inci maddeleri ve 2547 no'lu Yükseköğretim Kanunu ile düzenlenmiştir. Buna göre yalnızca Cumhurbaşkanlığı ve vakıflar bir yükseköğretim kurumu kurabilir; yani Bakanlıklar kendilerine bağlı bir Yükseköğretim kurumu oluşturamaz. Getirilen Kanun Teklifinde kurulacak vakfın faaliyetlerini tanımlayan **3'üncü maddenin c bendi** (Yükseköğretim kurumları kurmak.), alenî bir şekilde **anayasanın etrafından dolanacak bir mekanizma** geliştirildiğini göstermektedir. Bakanlığa bağlı, yönetim ve denetim kurulu Dışişleri Bakanı tarafından oluşturulacak bu vakfın üniversite kurması, bakanlığın üniversite kurması demektir. Aynı şekilde, bu durum diğer bakanlıkların da kendi yükseköğretim kurumlarını oluşturmada bir örnek teşkil edecektir.

2. Tasarruf Tedbirleri ile Çelişki

13 Mayıs 2024'te Hazine ve Maliye Bakanlığınca duyurulan **Kamuda Tasarruf ve Verimlilik Paketi** 3 yıl süre ile yeni araç alım ve kiralalarının, yeni hizmet binası kiralanması, alımı ve yapımının, yeni personel istihdamının durdurulması; süresiz olarak yeni lojman ve sosyal tesis alımı, yapımı ve kiralanmasının sonlandırılması; yurtdışı teşkilatlarının ihtiyaçlar çerçevesinden gözden geçirilmesi – yani zorunluluk bulunmuyorsa kapatılması - ve **kamu idarelerinde mükerrer yapılanmaların önlenmesi** gibi tedbirler öngörmüştür. Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı'nın faaliyetleri arasında, yurtiçinde ve yurtdışında taşınır ve taşınmaz mal alınması, kiralanması, taşınmazın inşa edilmesi yer almaktadır. Yukarıda değinildiği üzere bu uygulamalar Bakanlığın bünyesindeki Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün yürüttüğü faaliyetlerdir. Söz konusu kanun ile **bu genel müdürlük ile mükerrer bir yapılanma** teklif edilmektedir.

Diğer bir taraftan da başka Bakanlıklar bünyesinde bulunan benzeri vakıf ve iktisadi işletmelerde yapılan uygulamalarda bilinmektedir ki; Bakanlıklarca araç kiralanması gibi yukarıda sayılan faaliyetler, bakanlık bütçesinden sağlanmak yerine vakıf veya iktisadi işletmeler üzerinden karşılanmaktadır. Böylesi bir durumda dolambaçlı bir yol ile **Tasarruf Tedbirlerine aykırı harcamaların Bakanlık bütçesi yerine Vakıf bütçesinden karşılanacağı** endişesi uyandırmıştır. Bu kanun teklifi ile iktidar partisi, kamuda tasarruf çalışması sürdürülürken bir diğer taraftan tedbirlerin bağlamadığı vakıf ve iktisadi işletmeler üzerinden tasarruflara ters düşen uygulamaları yürütebileceği bir zemin yaratmaktadır.

3. Diğer Çekince ve İtirazlar

Komisyon Çalışmaları: Kanun teklifinin, Dışışleri Komisyonu’nun yetki alanına girdiği göz önünde bulundurularak, gerekli görülen hallerde Plan ve Bütçe Komisyonu’ndan görüş talep edilmesi daha doğru bir uygulama olacakken Dışışleri Komisyonu Tali Komisyon olarak belirlenmiş ve yine de teklif bu komisyonda görüşülmemiştir. Anayasaya uygunlukla ilgili ifade edilen sorunlar dolayısıyla teklifin Anayasa Komisyonunca da incelenmiş olmasının yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

Sunulan önergeler ve yöneltilen itirazların teklifin olgunlaşmasına yönelik olduğu açıktır. İktidar partisinin muhalefete resmi bir söz hakkı tanımak istememesi dolayısıyla bu itiraz ve önergeleri kendi değerlendirmesi sonrasında teklife yansıtması – demokratik bir düzen için kritik bir sorun teşkil etse de – bu durumu ortaya koymaktadır. İktidar partisinin muhalefet partilerinin yapıcı eleştirilerine açık olması ve komisyonlarda detaylı müzakerelerin yapılması gerekmektedir.

Harcamaların Denetlenmesi: Harcamaların net ve açık bir şekilde denetlenmesi hususunda eksiklikler bulunmaktadır. Harcama yapma yetkilerinin net bir şekilde tanımlanmaması, vakfın bakanlığın örtülü ödeneği olarak algılanmasına yol açabilir. Devlet kurumları, keyfiyete değil, kurallara ve nizamaya uygun olarak yönetilmelidir.

Vakfın denetim kurulunun yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Denetim Kurulu üyelerinin, denetim yapma yetkisine sahip ve denetim tecrübesi bulunan kamu görevlilerinden oluşması önem arz etmektedir. Kurum içi denetimde Hazine ve Maliye Bakanlığı’nın teftiş personelleri ya da yetkili uzmanları ve müfettişleri görev alabilir ve bunun yanında Denetim Kurulunun diğer üyeleri, muvazzaf Bakanlık mensupları yerine, görevinden ayrılmış olanlardan seçilerek

hesap verilebilirlik güçlendirilebilir. Ayrıca, bağımsız ve şeffaf denetim firmaları tarafından yapılan denetimler kamuoyuyla paylaşılmalıdır.

Personel Gelişimi İhtiyaç Analizi: Vakfın kuruluşuyla ilgili olarak bir ihtiyaç analizi ortaya konmamaktadır. Personel gelişimi için öngörülen alanlar netleştirilmemiştir ve bu gelişimin neden dışarıdan sağlanamayarak vakıf aracılığıyla gerçekleştirilmek istendiği açıklanmamıştır. Mevcut Diploması Akademisi Başkanlığı, meslek yaşamları boyunca hem kendi teşkilatına hem de dışarıdan talep eden teşkilatlara eğitimler sağlamaktadır. Benzer eğitimlerin neden daha uzun süreli olarak sunulması gerektiği ve bunun karşılığında yüksek lisans veya doktora diploması verilmesinin neden şart görüldüğü anlaşılmamaktadır. Kurulmak istenen yükseköğretim kurumunda raporlar ve analizlerin yayınlanacağı ifade edilse de mevcut Strateji Araştırmaları Merkezi tarafından bu tür yayınların üretildiği bilinmektedir. Bu merkezin yayınlarını geliştirecek şekilde zenginleştirilmesine katkı sunulabilir.

Eğitim verecek akademisyenlerin, mevcut üniversitelerinden alınarak Dışişleri Bakanlığına bağlı bir üniversitede görevlendirilmesi yerine, mevcut durumda bulundukları üniversitelerde desteklenmesi daha faydalı olacaktır. Bu sayede hem Dışişleri personeli hem de bu alana ilgi duyan öğrenciler, geliştirilen bilgi, teknik ve uzmanlıklardan yararlanabilir ve Dışişleri Bakanlığı dışında kariyer yapmak isteyen ancak yine de benzer alanlarda uzmanlık sahibi olacak kişilerin yetişmesine katkı sağlanabilir.

Yetki ve Sorumluluk Karışıklığı: Vakfın, kurum dışından belirlenebilecek Mütevelli Heyeti üyeleri bulunması ve Bakanlık personelinin niteliğinin artırılması gibi Vakıf için tanımlanan faaliyetler noktasında karar ve yetkiye sahip olması

ciddi ihtilaflara yol açarak, zaman içerisinde Bakanlığın dış müdahalelere açık hale gelmesine sebep olacaktır.

Vakfın başında bulunan Bakan, siyasi bir figür olup, tüm yapılanmayı belirleyecek kişidir. Bu durum, bakanlıktan kimsenin itiraz edemeyeceği ve kararların Bakanlığın iç işleyişinden geçmeden, istişare ya da hesap verilebilirlik mekanizmaları işletilmeden alınabileceği anlamına gelebilir. Ayrıca, görevdeki Bakan'ın Vakıf dolayısıyla yolsuzlukla anılması durumunda bunun görev suçu olarak değerlendirip Yüce Divan'da mı yargılanacağı, yoksa görev dışı bir suç olarak mı değerlendirileceği belirsizdir. Bu belirsizlik, yetki ve sorumluluk karışıklığını daha da derinleştirir.

Vatandaşların Korunması: AK Parti hükümeti, iktidara geldiğinde kamuda kurulan vakıflar, fonlar ve kontrol edilemeyen bütçeleri merkezi yönetim bütçesi içerisine alarak hazine birliğini sağlamayı hedeflemiştir. Bu vakıflarla ilgili şikâyetler ve vatandaşlardan talep edilen bağış ve yardımların yarattığı sıkıntılar nedeniyle, belirli kısıtlamalar ve değişiklikler getirerek bu uygulamalardan vazgeçmiştir. Ancak günümüzde, geçmişte düzeltilen bu yanlışların yeniden uygulamaya konulmaya çalışılması bir çelişki teşkil etmektedir. Bu durum, hükümetin hazine birliği sağlama yönündeki ilk inancından vazgeçildiğini göstermektedir. Vakıfların vatandaşlardan talep edilen bağış ve yardımlar konusunda geçmişte yaşanan sıkıntılar nedeniyle yapılan düzenlemeler, vatandaşların mağduriyetini önlemeyi amaçlamaktaydı. Ancak, mevcut kanun teklifinde yer alan düzenlemeler, bu mağduriyetlerin yeniden ortaya çıkma riskini taşımaktadır.

Ticari Faaliyetler ve Diploması Adabı: Teklifte Madde 3’te detaylı biçimde tanımlanan vakfın gelirleri, vakfın gelir getirici çeşitli faaliyetler yürüteceği intibayı uyandırmaktadır. Vakfın emlak komisyonculuğu, araç kiralama, turizm acenteliği gibi ticari faaliyetlerde bulunması devletin saygınlığına zarar verecektir.

Vize aracılık hizmetlerinin Vakıf bünyesinde kurulacak İktisadi İşletmelerce sağlanıp sağlanmayacağı net olarak ortaya konmamıştır. Nasıl belirlendiği belli olmayan özel şirketlerin bu hizmet karşılığında 6004 sayılı Teşkilat Kanununda hükmedilen payı Hazine’ye aktarmasına karşılık bu Vakfın işletmelerinin bu hizmeti sağlamasının avantajlarının neler olacağı açıklanmalıdır. 2023 yılında 58 ülkede vize aracılık hizmeti veren Türkiye’de yerleşik 12 farklı şirketin faaliyetlerinden kaynaklı olarak genel bütçeye kaydedilen miktarın 1,1 milyar TL olduğu ifade edilmiştir. Buna göre hizmetin tüm gelirlerinden elde edilen kârın 5,5 milyar TL olduğu anlaşılmakta ve bunun Dışişleri Bakanlığı kurumunu ticari faaliyetlere dâhil etmenin gereği olarak görüldüğü düşünülmektedir. Ne var ki Dışişleri Bakanlığı’nın ticari şirket gibi faaliyet göstermesi devlet geleneği ve ciddiyetiyle bağdaşmamaktadır.

Vergi Muafiyetlerinin Kötüye Kullanımı: Vakfa sağlanan vergi muafiyetleri, vakfın asıl amacının dışına çıkarak ticari faaliyetler için kötüye kullanılma riskini taşımaktadır. Bu durum, vakfın iktidara yakın grupların ticari çıkarlarına hizmet eden bir paravan yapı haline dönüşmesine neden olabilir. Vergi muafiyetleri, kamu yararına kullanılmak üzere verilmiş olup, özel çıkarlar için kullanılmaması gerekmektedir. Ticari amaçlarla kullanılması durumunda, kamu kaynaklarının etkin ve verimli kullanımından sapma meydana gelebilir ve bu da kamuoyunda ciddi güvensizlik yaratır. Ayrıca, haksız rekabetin oluşmasına neden olabilir ve piyasa dengesini bozabilir.

İdeolojik ve Siyasi Kaygılar: Vakfın yönetiminde dışarıdan kişilerin yer alması, rüşvet ve yolsuzluk risklerini artırabilecek bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bu kişilerin, siyasi baskılar ve müdahaleler altında kalma olasılığı, vakfın mali ve idari işlemlerinin bağımsız ve tarafsız bir şekilde yürütülmesini engelleyebilir. Siyasi etkiler altında kalabilecek bir yönetim, vakfın asli görevlerinden saparak belirli grupların çıkarlarına hizmet etme tehlikesini taşır.

Vakıfların mali ve idari işlemlerinde bağımsızlık ve tarafsızlık, kamu güveninin sağlanması için kritik öneme sahiptir. Yönetimde dışarıdan kişilerin bulunması, bu ilkelerin zedelenmesine neden olabilir. Siyasi müdahaleler, vakfın kaynaklarının amacı dışında kullanılmasına ve kamusal yararın göz ardı edilmesine yol açabilir. Bu durum, kamu kurumlarının işleyişine yönelik genel bir güvensizlik ortamı yaratabilir ve vakıf aracılığıyla gerçekleştirilen tüm faaliyetlerin meşruiyetini sorgulanır hale getirebilir.

Selim Temurci
İstanbul

BALIKESİR MİLLETVEKİLİ MUSTAFA
CANBEY VE ANKARA MİLLETVEKİLİ
ZEYNEP YILDIZ İLE 93 MİLLETVEKİLİNİN
TEKLİFİ

DIŞİŞLERİ TEŞKİLATINI GÜÇLENDİRME VAKFI KANUNU TEKLİFİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç ve kapsam

MADDE 1- (1) Bu Kanunun amacı, Dışişleri Bakanlığı teşkilatının faaliyetlerinin güçlendirilmesi ile personelinin temsil kabiliyeti yüksek ve donanımlı yetiştirilmesinin desteklenmesi ve bu Kanun kapsamında belirlenen faaliyetlerin icrası amacıyla merkezi Ankara’da olan Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfının kurulmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

(2) Bu Kanun; Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfının faaliyetleri, organları, gelirleri ve muafiyetleri, kuruluşuna ilişkin hususlar ile diğer iş ve işlemlerini kapsar.

Tanımlar

MADDE 2- (1) Bu Kanunda geçen;

- a) Bakan: Dışişleri Bakanını,
- b) Bakanlık: Dışişleri Bakanlığını,
- c) Personel: Dışişleri Bakanlığı Merkez ve

Yurtdışı Teşkilatı ile bağlı ve ilgili kuruluşlarında görev yapan personeli,

ç) Vakıf: Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfını, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Vakfın Faaliyetleri ve Organları

Vakfın faaliyetleri

MADDE 3- (1) Vakıf amaçlarını gerçekleştirmek için aşağıdaki faaliyetlerde bulunabilir:

a) Bakanlığın hizmet kalitesinin artırılması amacıyla her türlü taşınır ve taşınmaz almak, kiralamak, inşa etmek, gerektiğinde bunların kullanımını kısmen veya tamamen Bakanlığa bırakmak, her türlü taşıt aracı almak, kiralamak, gerektiğinde Bakanlığa tahsis etmek.

PLAN VE BÜTÇE KOMİSYONUNUN
KABUL ETTİĞİ METİN

DIŞİŞLERİ TEŞKİLATINI GÜÇLENDİRME VAKFI KANUNU TEKLİFİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç ve kapsam

MADDE 1- (1) Bu Kanunun amacı, Dışişleri Bakanlığı teşkilatının faaliyetlerinin güçlendirilmesi ile personelinin temsil kabiliyeti yüksek ve donanımlı yetiştirilmesinin desteklenmesi ve bu Kanun kapsamında belirlenen faaliyetlerin icrası amacıyla merkezi Ankara’da olan Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfının kurulmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

(2) Bu Kanun; Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfının faaliyetleri, organları, gelirleri ve muafiyetleri, kuruluşuna ilişkin hususlar ile diğer iş ve işlemlerini kapsar.

Tanımlar

MADDE 2- (1) Bu Kanunda geçen;

- a) Bakan: Dışişleri Bakanını,
- b) Bakanlık: Dışişleri Bakanlığını,
- c) Personel: Dışişleri Bakanlığı merkez ve

yurt dışı teşkilatı ile bağlı ve ilgili kuruluşlarında görev yapan personeli,

ç) Vakıf: Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfını, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Vakfın Faaliyetleri ve Organları

Vakfın faaliyetleri

MADDE 3- (1) Vakıf amaçlarını gerçekleştirmek için aşağıdaki faaliyetlerde bulunabilir:

a) Bakanlığın hizmet kalitesinin artırılması amacıyla her türlü taşınır ve taşınmaz almak, kiralamak, inşa etmek, gerektiğinde bunların kullanımını kısmen veya tamamen Bakanlığa bırakmak, her türlü taşıt aracı almak, kiralamak, gerektiğinde Bakanlığa tahsis etmek.

(Balıkesir Milletvekili Mustafa Canbey ve
Ankara Milletvekili Zeynep Yıldız ile
93 Milletvekilinin Teklifi)

b) Bakanlığa ait veya tahsisli olup, güncel olarak ihtiyaç duyulmayan taşınmazların ilgili mevzuat hükümlerine uyulmak suretiyle Bakanlık yararına değerlendirilmesine yönelik çalışmalar yapmak.

c) Yükseköğretim kurumları kurmak.

ç) Personelin niteliklerinin ve temsil kabiliyetinin geliştirilmesini desteklemek.

d) Vakfa gelir temin edilmesi ve Vakfın amaçlarına tahsis edilmesi maksadıyla; yurt içinde ve yurt dışında taşınır ve taşınmaz almak, satmak, kiralamak; ayni ve nakdi, fıkri ve sınai her türlü hak ve alacağı temin etmek; takas, trampa, ipotek tesisi ve benzeri tasarruflarda bulunmak; taşınmaz inşa etmek ve ettirmek; Devlet iç borçlanma senetleri ve 4749 sayılı Kanun kapsamında Hazine Müsteşarlığı Varlık Kiralama Anonim Şirketi tarafından ihraç edilen kira sertifikaları, şirket tahvilleri, hisse senetleri ve sair menkul kıymetler almak, satmak; şirket ve ticari işletme kurmak, işletmek, işlettmek.

Vakfın organları

MADDE 4- (1) Vakfın organları Mütevelli Heyeti, Yönetim Kurulu ve Denetleme Kuruludur.

(2) Mütevelli Heyeti, Vakfın karar organı olup, Başkanı Dışişleri Bakanındır. Mütevelli Heyeti, Bakanın Başkanlığında; Dışişleri Bakanlığında Genel Müdür veya Büyükelçi ve üstü seviyede görev yapan veya yapmış kişiler ile akademi ve iş dünyasından alanında temayüz etmiş kişiler arasından Bakan tarafından beş yıllığına seçilecek on kişiden oluşur. Bakan tarafından seçilen kişilerin Mütevelli Heyeti üyeliğinin herhangi bir nedenle boşalması halinde boşalan üyeliklere kalan süreyi tamamlamak üzere Bakan tarafından seçim yapılır. Mütevelli Heyeti; Vakıf senedinde değişiklik yapmaya ve ihtiyaç duyduğu konularda usul ve esaslara yönelik düzenlemeler yapmaya yetkilidir.

(Plan ve Bütçe Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

b) Bakanlığa ait veya tahsisli olup, güncel olarak ihtiyaç duyulmayan taşınmazların ilgili mevzuat hükümlerine uyulmak suretiyle Bakanlık yararına değerlendirilmesine yönelik çalışmalar yapmak.

c) Yükseköğretim kurumları kurmak.

ç) Personelin niteliklerinin ve temsil kabiliyetinin geliştirilmesini desteklemek.

d) Vakfa gelir temin edilmesi ve Vakfın amaçlarına tahsis edilmesi maksadıyla; yurt içinde ve yurt dışında taşınır ve taşınmaz almak, satmak, kiralamak; ayni ve nakdi, fıkri ve sınai her türlü hak ve alacağı temin etmek; takas, trampa, ipotek tesisi ve benzeri tasarruflarda bulunmak; taşınmaz inşa etmek ve ettirmek; Devlet iç borçlanma senetleri ve 28/3/2002 tarihli ve 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun kapsamında Hazine Müsteşarlığı Varlık Kiralama Anonim Şirketi tarafından ihraç edilen kira sertifikaları, şirket tahvilleri, hisse senetleri ve sair menkul kıymetler almak, satmak; şirket ve ticari işletme kurmak, işletmek, işlettmek.

Vakfın organları

MADDE 4- (1) Vakfın organları Mütevelli Heyeti, Yönetim Kurulu ve Denetleme Kuruludur.

(2) Mütevelli Heyeti, Vakfın karar organı olup, Başkanı Dışişleri Bakanındır. Mütevelli Heyeti, Bakanın Başkanlığında; Dışişleri Bakanlığında genel müdür veya büyükelçi ve üstü seviyede görev yapan veya yapmış kişiler ile akademi ve iş dünyasından alanında temayüz etmiş kişiler arasından Bakan tarafından beş yıllığına seçilecek en az beşi Bakanlık mensubu olmak üzere on kişiden oluşur. Bakan tarafından seçilen kişilerin Mütevelli Heyeti üyeliğinin herhangi bir nedenle boşalması halinde boşalan üyeliklere kalan süreyi tamamlamak üzere Bakan tarafından seçim yapılır. Mütevelli Heyeti; Vakıf senedinde değişiklik yapmaya ve ihtiyaç duyduğu konularda usul ve esaslara yönelik düzenlemeler yapmaya yetkilidir.

(Balıkesir Milletvekili Mustafa Canbey ve
Ankara Milletvekili Zeynep Yıldız ile
93 Milletvekilinin Teklifi)

(3) Yönetim Kurulu, Vakfın icra ve temsile yetkili organıdır. Yönetim Kurulu, Mütevelli Heyeti tarafından üç yıllığına seçilecek Başkan ve dört üyeden oluşur. Yönetim Kurulunun en az bir üyesi finans konusunda uzman olanlar arasından seçilir. Görev süresi bitmeden herhangi bir sebeple üyeligi sona eren üye yerine göreve çağrılmak üzere iki yedek üye seçilir.

(4) Denetleme Kurulu, Mütevelli Heyeti adına Vakfın faaliyet ve hesaplarını denetlemek için kurulmuş organ olup Mütevelli Heyeti tarafından üç yıllığına seçilecek ikisi Bakanlık mensubu ve biri Hazine ve Maliye Bakanlığı mensubu olmak üzere üç kişiden oluşur. Ayrıca bir yedek üye de seçilir. Mütevelli Heyeti Başkanı olarak Bakan, Vakfın tüm çalışma ve işlemlerini her zaman denetleyebilir.

(5) Mütevelli Heyeti, Yönetim Kurulu ve Denetleme Kurulunun görevleri, toplanmaları, karar yeter sayıları ile bu Kanunda düzenlenmeyen diğer hususlar Vakıf resmi senedinde gösterilir.

Huzur hakkı

MADDE 5- Kamu görevlileri dışındaki Yönetim Kurulu ve Denetleme Kurulu üyelerine, kamu iktisadi teşebbüsleri Yönetim Kurulu üyelerinin huzur hakkının bir katını geçmemek üzere, Mütevelli Heyeti kararıyla huzur hakkı verilebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Vakfın Gelirleri ve Muafiyetler

Vakfın gelirleri

MADDE 6- (1) Vakfın gelirleri şunlardır:

- a) Bağış ve yardımlar.
- b) Vakfa ait paraların nemaları.
- c) Her türlü Devlet iç borçlanma senetleri

ve 4749 sayılı Kanun kapsamında Hazine Müsteşarlığı Varlık Kiralama Anonim Şirketi tarafından ihraç edilen kira sertifikası, Varlık Fonu tarafından ihraç edilen her türlü bono ve kira sertifikası, hisse senedi gibi değerli belgelerden elde edilecek nema ve gelirler.

(Plan ve Bütçe Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

(3) Yönetim Kurulu, Vakfın icra ve temsile yetkili organıdır. Yönetim Kurulu, Başkanı ve en az ikisi Bakanlık mensubu olmak üzere Mütevelli Heyeti tarafından üç yıllığına seçilecek toplam beş üyeden oluşur. Yönetim Kurulunun en az bir üyesi finans konusunda uzman olanlar arasından seçilir. Görev süresi bitmeden herhangi bir sebeple üyeligi sona eren üye yerine göreve çağrılmak üzere iki yedek üye seçilir.

(4) Denetleme Kurulu, Mütevelli Heyeti adına Vakfın faaliyet ve hesaplarını denetlemek için kurulmuş organ olup Mütevelli Heyeti tarafından üç yıllığına seçilecek ikisi Bakanlık mensubu ve biri Hazine ve Maliye Bakanlığı mensubu olmak üzere üç kişiden oluşur. Ayrıca bir yedek üye de seçilir. Mütevelli Heyeti Başkanı olarak Bakan, Vakfın tüm çalışma ve işlemlerini her zaman denetleyebilir.

(5) Mütevelli Heyeti, Yönetim Kurulu ve Denetleme Kurulunun görevleri, toplanmaları, karar yeter sayıları ile bu Kanunda düzenlenmeyen diğer hususlar Vakıf resmi senedinde gösterilir.

Huzur hakkı

MADDE 5- Kamu görevlileri dışındaki Yönetim Kurulu ve Denetleme Kurulu üyelerine, kamu iktisadi teşebbüsleri Yönetim Kurulu üyelerinin huzur hakkının bir katını geçmemek üzere, Mütevelli Heyeti kararıyla huzur hakkı verilebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Vakfın Gelirleri ve Muafiyetler

Vakfın gelirleri

MADDE 6- (1) Vakfın gelirleri şunlardır:

- a) Bağış ve yardımlar.
- b) Vakfa ait paraların nemaları.
- c) Her türlü Devlet iç borçlanma senetleri

ve 4749 sayılı Kanun kapsamında Hazine Müsteşarlığı Varlık Kiralama Anonim Şirketi tarafından ihraç edilen kira sertifikası, Türkiye Varlık Fonu tarafından ihraç edilen her türlü bono ve kira sertifikası, hisse senedi gibi değerli belgelerden elde edilecek nema ve gelirler.

(Balıkesir Milletvekili Mustafa Canbey ve
Ankara Milletvekili Zeynep Yıldız ile
93 Milletvekilinin Teklifi)

ç) Vakıfça düzenlenecek seminer, konferans, ulusal ve uluslararası toplantılar ve sosyal faaliyetlerden elde edilecek kazançlar.

d) Vakıf tarafından verilecek hizmetlerden dolayı sağlanacak gelirler.

e) Vakıf faaliyetlerinden elde edilecek muhtelif gelirler ile iktisadi işletmeler, iştirakler ve ortaklıklardan sağlanacak gelirler.

f) Vakfa ait eğitim ve öğretim kurumlarının faaliyetlerinden elde edilecek gelirler.

g) Vakfın menkul ve gayrimenkulleri ile diğer varlık ve hakların değerlendirilmesi yoluyla sağlanacak gelirler.

ğ) Vize aracılık hizmet gelirlerinden genel bütçeye aktarılabacak pay düşüldükten sonra kalan kısımdan Vakfa aktarılabacak tutarlar.

h) Diğer her türlü gelirler.

Muafiyetler

MADDE 7- (1) Vakıf,

a) Yapılacak bağış ve yardımlar sebebiyle veraset ve intikal vergisinden,

b) Sahip olduğu ve olacağı taşınmaz mallar bakımından her türlü tapu harçları ile emlak vergisi ve taşınmazlara bağlı her türlü resim ve harçlardan,
muafır.

(2) Vakfa yapılacak bağış ve yardımlar; 31/12/1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ve 13/6/2006 tarihli ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu hükümleri çerçevesinde gelir veya kurumlar vergisi matrahının tespitinde, gelir ve kurumlar vergisi beyannamesi üzerinde ayrıca gösterilmek şartıyla bildirilecek gelirlerden veya kurum kazancından indirilebilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Hüküm bulunmayan haller

MADDE 8- (1) Bu Kanunda hüküm bulunmayan durumlarda 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu ile 20/2/2008 tarihli ve 5737 sayılı Vakıflar Kanunu hükümleri uygulanır.

(Plan ve Bütçe Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

ç) Vakıfça düzenlenecek seminer, konferans, ulusal ve uluslararası toplantılar ve sosyal faaliyetlerden elde edilecek kazançlar.

d) Vakıf tarafından verilecek hizmetlerden dolayı sağlanacak gelirler.

e) Vakıf faaliyetlerinden elde edilecek muhtelif gelirler ile iktisadi işletmeler, iştirakler ve ortaklıklardan sağlanacak gelirler.

f) Vakfa ait eğitim ve öğretim kurumlarının faaliyetlerinden elde edilecek gelirler.

g) Vakfın menkul ve gayrimenkulleri ile diğer varlık ve hakların değerlendirilmesi yoluyla sağlanacak gelirler.

ğ) Vize aracılık hizmet gelirlerinden genel bütçeye aktarılabacak pay düşüldükten sonra kalan kısımdan Vakfa aktarılabacak tutarlar.

h) Diğer her türlü gelirler.

Muafiyetler

MADDE 7- (1) Vakıf;

a) Yapılacak bağış ve yardımlar sebebiyle veraset ve intikal vergisinden,

b) Sahip olduğu ve olacağı taşınmaz mallar bakımından her türlü tapu harçları ile emlak vergisi ve taşınmazlara bağlı her türlü resim ve harçlardan,
muafır.

(2) Vakfa yapılacak bağış ve yardımlar; 31/12/1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ve 13/6/2006 tarihli ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu hükümleri çerçevesinde gelir veya kurumlar vergisi matrahının tespitinde, gelir ve kurumlar vergisi beyannamesi üzerinde ayrıca gösterilmek şartıyla bildirilecek gelirlerden veya kurum kazancından indirilebilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Hüküm bulunmayan haller

MADDE 8- (1) Bu Kanunda hüküm bulunmayan durumlarda 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu ile 20/2/2008 tarihli ve 5737 sayılı Vakıflar Kanunu hükümleri uygulanır.

(Balıkesir Milletvekili Mustafa Canbey ve
Ankara Milletvekili Zeynep Yıldız ile
93 Milletvekilinin Teklifi)

Değiştirilen hükümler

MADDE 9- (1) 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun ek 20 nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Türk Arkeoloji ve Kültürel Miras Vakfı,” ibaresinden sonra gelmek üzere “Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı,” ibaresi eklenmiştir.

Vakfin kuruluş işlemleri

GEÇİCİ MADDE 1- (1) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde Vakfin kuruluşu, Vakıf resmî senedi ve Vakfin Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre tesciline ilişkin işlemler Bakanlıkça sonuçlandırılır.

(2) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir ay içerisinde Vakfin kuruluş işlemlerinde kullanılmak ve kalanı kuruluş tamamlandıktan sonra Vakfa bırakılmak üzere Bakanlık bütçesinden on milyon Türk Lirası Vakfa aktarılır.

Yürürlük

MADDE 10- (1) Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 11- (1) Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.

(Plan ve Bütçe Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

Değiştirilen hükümler

MADDE 9- 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun ek 20 nci maddesinin birinci fıkrasına “Türk Arkeoloji ve Kültürel Miras Vakfı,” ibaresinden sonra gelmek üzere “Dışişleri Teşkilatını Güçlendirme Vakfı,” ibaresi eklenmiştir.

Vakfin kuruluş işlemleri

GEÇİCİ MADDE 1- (1) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde Vakfin kuruluşu, Vakıf resmî senedi ve Vakfin Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre tesciline ilişkin işlemler Bakanlıkça sonuçlandırılır.

(2) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir ay içerisinde Vakfin kuruluş işlemlerinde kullanılmak ve kalanı kuruluş tamamlandıktan sonra Vakfa bırakılmak üzere Bakanlık bütçesinden on milyon Türk lirası Vakfa aktarılır.

Yürürlük

MADDE 10- (1) Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 11- (1) Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.

